

NATUURTOETS HERINRICHTING AFFERDENSCHEN EN DEESTSCHE WAARDEN 2009-2014

Analyse archiefgegevens, uitgebreide veldinventarisatie 2008 en
toetsing Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet 1998

In opdracht van:

Rijkswaterstaat Oost
Dekker Van de Kamp bv
Boskalis bv

NATUURTOETS

HERINRICHTING AFFERDENSCHEN EN DEESTSCHE WAARDEN

2009-2014

Analyse archiefgegevens, uitgebreide veldinventarisatie 2008 en
toetsing Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet 1998

Drs. R.P.W.H. Felix

In opdracht van:
Rijkswaterstaat Oost-Nederland

13 januari 2009

NATUURBALANS - LIMES DIVERGENS BV

Adviesbureau voor natuur en landschap

Universitair Bedrijven Centrum

Postbus 31070, 6503 CB Nijmegen

Tel: (024) 3 528 801 / 3 528 802

Fax: (024) 3 528 808

e-mail: info@natuurbalans.nl

<http://www.natuurbalans.nl>

Colofon

© 2008 Bureau Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen

<i>Tekst en samenstelling:</i>	Rob Felix
<i>Projectleiding:</i>	Rob Felix
<i>Eindverantwoordelijke:</i>	René Krekels
<i>Met medewerking van:</i>	Sandra de Goeij, Wim Zweep, Dirk Heijkers, Douwe Schut, Vincent de Boer (SOVON), Paul van Hoof, Martijn Boonman
<i>In opdracht van:</i>	Rijkswaterstaat Oost-Nederland, Boskalis BV &
<i>Wijze van citeren:</i>	Felix, R.P.W.H. 2008. Natuurtoets Afferdensche en Deestsche Waarden. Analyse archiefgegevens en veldinventarisatie 2008 ten behoeve van toetsing Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet 1998. Bureau Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Natuurbalans-Limes Divergens BV.

Natuurbalans-Limes Divergens BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassingen van adviezen.

INHOUD

1	INLEIDING	5
2	GEBIEDSBESCHRIJVING	7
3	INRICHTING EN BEHEER	9
3.1	Inrichting	9
3.2	Beheer	12
4	ONDERZOEKSMETHODEN	13
4.1	Te onderzoeken soorten	13
4.2	Beschikbare archiefgegevens flora en fauna	13
4.3	Veldonderzoek	14
4.4	Toetsing aan de Flora- en faunawet	19
4.5	Oriënterend onderzoek toetsing Natuurbeschermingswet 1998	19
5	TOETSING FLORA- EN FAUNAWET	21
5.1	Overzicht beschermde soorten in het plangebied	21
5.2	Aanwezigheid van soorten in het plangebied, negatieve effecten en toetsing Ffw	22
5.2.1	Vaatplanten	22
5.2.2	Vleermuizen	22
5.2.3	Broedvogels	24
5.2.4	Kamsalamander	27
5.2.5	Rugstreeppad	30
5.2.6	Poelkikker	33
5.2.7	Rivierrombout	34
5.3	Zorgplicht	36
5.4	Conclusie flora- en faunawet	37
6	ORIËNTATIE TOETS NATUURBESCHERMINGSWET 1998	39
6.1	Significant effect?	39
6.2	Habitattypen	40
6.2.1	Slikkige rivieroever (H3270)	40
6.2.2	Stroomdalgraslanden (H6120)	41
6.2.3	Zachthoutoibossen H91E0)	41
6.3	Soorten van de Habitatrichtlijn	43
6.3.1	Zeeprik en rivierprik	43
6.3.2	Elft en zalm	43
6.3.3	Grote modderkruiper	43
6.3.4	Kamsalamander	44
6.4	Soorten van de Vogelrichtlijn	46
6.4.1	Kwartelkoning	46
6.4.2	Porseleinhoen	47
6.4.3	Zwarte stern	48
6.4.4	Niet-broedvogels	49
6.5	Conclusie oriëntatiefase toetsing Nbw	54
7	VERVOLGTOETSING NATUURBESCHERMINGSWET 1998	55
7.1	Inleiding	55
7.1.1	Slikkige rivieroever (H3270)	55
7.1.2	Zachthoutoibossen H91E0)	55
7.1.3	Kamsalamander	55
7.1.4	Niet-broedvogels	55
7.1.5	Broedvogels	56

8	CUMULATIEVE EFFECTEN NBW	58
8.1	Projecten in de omgeving van het plangebied	58
8.1.1	Rederij Wiggula Druten.....	59
8.1.2	De Waarden Druten	60
8.2	Cumulatie van effecten	61
9	OVERZICHT MAATREGELEN FFW EN/OF NBW	63
10	CONCLUSIE	65
10.1	Flora- en faunawet.....	65
10.2	Natuurbeschermingswet	65
11	BRONNEN	67
	BIJLAGE 1 KAARTEN.....	69
	BIJLAGE 2 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET	95
	BIJLAGE 3 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET	99
	BIJLAGE 4 BESCHIKBARE GEGEVENS NATUURLOKET	100
	BIJLAGE 5 GEGEVENS NIET-BROEDVOGELS	103
	BIJLAGE 6 TOETSINGSSCHEMA NATUURBESCHERMINGSWET 1998	109
	BIJLAGE 7 INSTANDHOUDINGSDOELEN NATURA 2000 UITERWAARDEN WAAL.....	111
	BIJLAGE 8 GEGEVENS ZOOGDIEREN VZZ.....	125
	BIJLAGE 9 GEGEVENS HERPETOFAUNA RAVON.....	131
	BIJLAGE 10 HABITATYPEN EN CRITERIA VOOR DE KWALITEITSBEOORDELING	137
	BIJLAGE 11 TIJDPLANNING INGREEP.....	147
	BIJLAGE 12 WBR-BEHEERPLAN	151
	BIJLAGE 13 WATERSTANDSDUURLIJN WAAL.....	153
	BIJLAGE 14 PROJECTBESCHRIJVING ONTHEFFING FFW	155

1 INLEIDING

Achtergrond

Rijkswaterstaat is voornemens de Afferdensche en Deestsche Waarden (in het vervolg ADW) her in te richten. Dit zal plaatsvinden in het kader van de planologische kernbeslissing (pKB) 'Ruimte voor de Rivier': het nieuwe regeringsbeleid om de veiligheid tegen overstroming te kunnen garanderen. Hierbij zal de afvoercapaciteit vergroot worden door middel van de aanleg van een meestromende nevengeul en het obstakelvrij maken en verlagen van (delen van) de uiterwaard.

De herinrichting zal worden uitgevoerd door Boskalis BV en Dekker v.d. Kamp BV. Het project zal aanvangen in 2009 en zal medio 2014 worden opgeleverd.

Aanleiding

Uitvoering van de plannen kan leiden tot overtreding van de bepalingen in de Flora- en faunawet (in het vervolg Ffw) en Natuurbeschermingswet 1998 (in het vervolg Nbw). De Ffw regelt de bescherming van planten- en diersoorten in Nederland en de Nbw die van natuurgebieden. Zie 0 voor een inleiding op de Nederlandse natuurwetgeving.

Op voorhand is bekend dat er in de ADW enkele streng beschermde amfibieënsoorten voorkomen. Daarnaast maakt het plangebied deel uit van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal.

Overtreding van de Ffw ten aanzien van streng beschermde soorten (soorten uit tabel 2 en 3 van de AMvB artikel 75¹, zie Bijlage 3 van deze rapportage) vereist mogelijk een ontheffing ad artikel 75.

Indien het voorgenomen project in strijd is met de instandhoudingdoelstellingen van een Natura 2000-gebied, is mogelijk een vergunning van de Nbw noodzakelijk.

Probleemstelling

Ten behoeve van de uitvoerbaarheid en vergunbaarheid van de voorgenomen activiteiten heeft RWS Oost onderzoek uitgevoerd naar ecologie en effecten (Pelsma & Zijlstra 2003, 2005). Op basis van overleg met bevoegde gezagen (provincie Gelderland en Dienst Landelijk Gebied) bleken deze onderzoeken deels verouderd en incompleet. Actualisatie en completering van verspreidingsgegevens van beschermde soorten en habitats is noodzakelijk.

Opdrachtformulering

In opdracht van RWS Oost-Nederland heeft Bureau Natuurbalans – Limes Divergens een natuuronderzoek uitgevoerd ten behoeve van het verkrijgen van ontheffing van de Ffw en Nbw voor de voorgenomen ingrepen.

In een interim-rapportage is een overzicht samengesteld van verspreidingsgegevens van beschermde soorten afkomstig uit archieven van PGO's (particulier gegevensleverende organisaties) alsmede een overzicht van de door de aannemer te nemen maatregelen om schade aan beschermde soorten zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken (Felix 2007).

In de voorliggende eindrapportage zijn naast archiefgegevens de resultaten opgenomen van een uitgebreide veldinventarisatie in 2008. Dit levert een compleet beeld van de aanwezigheid van beschermde flora, fauna en habitats in het ingrepengebied.

Doelstelling

¹ Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.

Traject Flora- en faunawet:

Doel van het onderdeel Ffw is beantwoording van onderstaande vragen:

1. Komen er in het plangebied streng beschermde soorten voor (tabel 2 en 3 Ffw)?
2. Wat zijn de effecten van de voorgenomen plannen op deze soorten?
3. Op welke wijze kunnen eventuele negatieve effecten beperkt of voorkomen worden?
4. Is uiteindelijk een ontheffing van de Ffw noodzakelijk, voor welke soorten en onder welke voorwaarden?

Traject Natuurbeschermingswet 1998

Door middel van een zogenaamd oriënterend onderzoek wordt antwoord gegeven op de vraag of er negatieve gevolgen verwacht worden op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura-2000-gebied 'Uiterwaarden Waal' en of er een vergunning Nbw is vereist. Het gaat daarbij om een globale toetsing met als doel het beantwoorden van de vraag of er kans bestaat op een significant effect². Hierop zijn drie antwoorden mogelijk:

1. Er is zeker geen negatief effect. In dit geval is er ook geen vergunning op de Nbw nodig.
2. Er is wel een negatief effect, maar er is zeker geen significant negatief effect. Vergunningverlening is aan de orde. Er dient een verslechterings- en verstoringsstoets te worden uitgevoerd.
3. Er is kans op een significant negatief effect. Vergunningaanvraag is aan de orde. Een passende beoordeling dient te worden uitgevoerd.

Daarnaast dient deze rapportage als best beschikbare informatie met betrekking tot ontheffingsvoorwaarden Ffw en Nbw, bestemd voor Boskalis bv en Dekker van de Kamp die de voorgenomen plannen in opdracht van RWS gaan realiseren. Zij dienen vooraf kennis te hebben van de maatregelen die zij moeten uitvoeren om het project in lijn te brengen met de natuurwetgeving.

De daadwerkelijke toetsing aan Ffw en Nbw vindt aansluitend plaats en wordt uitgevoerd in opdracht van de aannemer.

² Beoordeling of een effect 'significant' is, is maatwerk en moet per geval beoordeeld worden. Het hangt ondermeer af van de kwetsbaarheid van een betreffende soort of habitat, de ingreep, de duur van de ingreep en mogelijke cumulatieve effecten. Een activiteit heeft significante effecten als zij de instandhoudingsdoelstelling van het betreffende gebied in gevaar brengt. Een significant effect kan dus omschreven worden in relatie tot de instandhoudingsdoelstelling

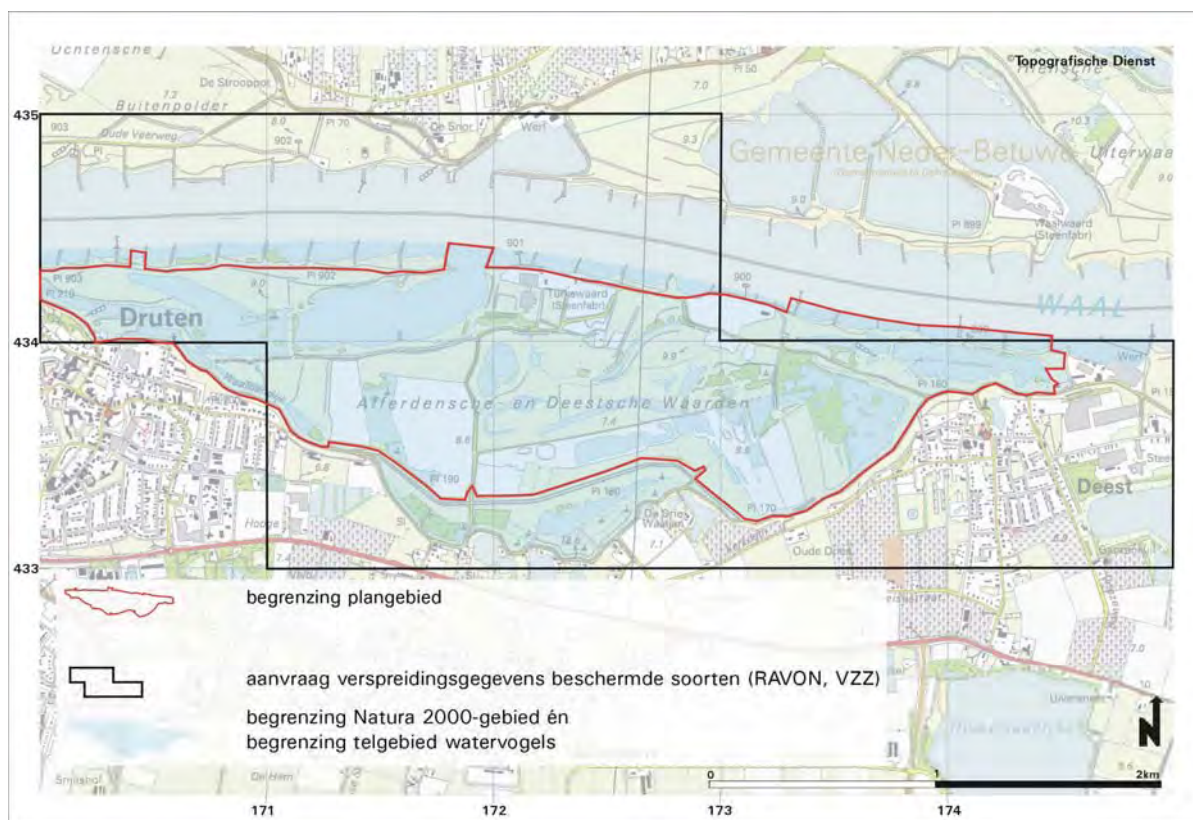
Een algemene definitie van het woord 'significant' bestaat niet in deze. Met betrekking tot de Nbw heeft het woord significant een andere betekenis dan de uitleg die er in wetenschappelijke kringen aan wordt gegeven ('kans dat een uitkomst op toeval berust is kleiner dan 5%').

2 GEBIEDSBESCHRIJVING

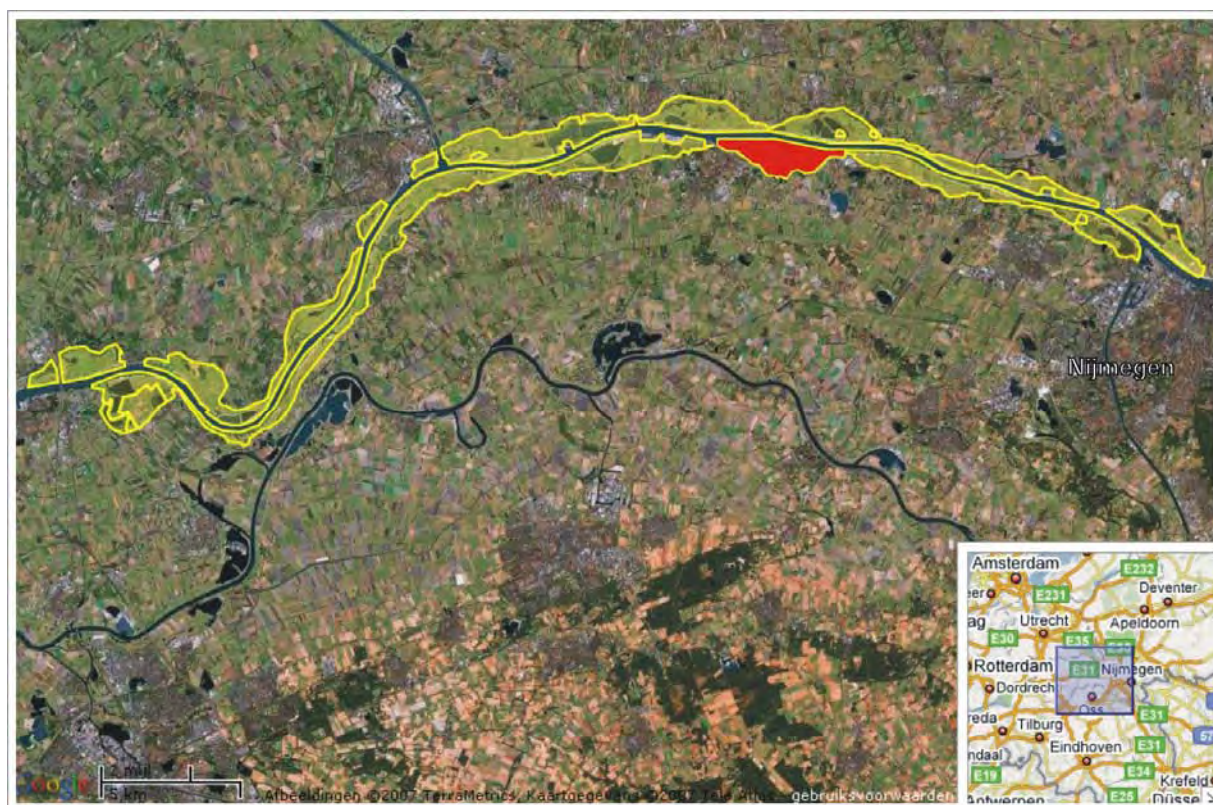
De Afferdensche en Deestsche Waarden zijn gelegen ten noordoosten van Druten en hebben een oppervlakte van ca. 285 ha. Van het gebied ligt ongeveer tweederde deel achter een zomerkade. Kenmerkende elementen zijn een complex van kleiwinputten, enkele oude strangen, een agrarisch gebied met maisakkers en weidegronden, twee voormalige steenfabrieken en een zandwinplas in open verbinding met de Waal.

In het middengebied is al een ontgroning uitgevoerd ten behoeve van de dijkverbetering Afferden-Dreumel. Een deel van de gewonnen klei is in depot gezet. Dit gebied is in 2007 opgeleverd conform het inrichtingsplan Afferdensche en Deestsche Waarden (1996).

Ligging van het plangebied is weergegeven in Figuur 1. De begrenzing van het Natura 2000-gebied ter hoogte van het plangebied is weergegeven in lichtblauw. In Figuur 2 is de volledige begrenzing van Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden Waal' weergegeven met hierin de begrenzing van het plangebied.

Figuur 1: Ligging plangebied ten opzichte van de begrenzing van Natura 2000 gebied Uiterwaarden Waal (volgens concept-ontwerpaanwijzingsbesluit), gebied waarvan verspreidingsgegevens van beschermde soorten zijn aangekocht en begrenzing telgebied RG5140 watervogels (SOVON).

Figuur 2: Ligging van het plangebied (in rood) ten opzichte van Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden Waal' (in geel).

3 INRICHTING EN BEHEER

3.1 INRICHTING

Randvoorwaarden ecologie, landschap en recreatie

In het inrichtingsplan voor de ADW (Zandberg 1999), zijn uitvoerig de randvoorwaarden voor ecologie, landschap en recreatie beschreven. Hieronder volgen in het kort de belangrijkste zaken. De inrichting van het gebied is weergegeven in Figuur 4.

Behoud bestaande natuur

Bij de inrichting van de ADW zal zorg worden gedragen voor het behoud van de volgende huidige natuurwaarden van het gebied:

- de oude kades, met plaatselijk stroomdalsoorten;
- het bestaande wilgenbos;
- het oude tichelgaten-complex met opgaande begroeiing van wilg;
- de meidoornhagen op de hogere randen;
- de openheid van het middendeel;
- de zandige graslanden van de oeverwal met stroomdalsoorten.

Plaatselijk moeten zachthoutoobos en struweel wijken ten behoeve van de aanleg van de nevengeul. Aansluitend op het bestaande bos rond de tichelgaten naar het fabrieksterrein mag zachthoutoobos, overgaand in hardhoutoobos, zich ontwikkelen. Oppervlaktes kort gras, slikken en open water nemen toe. Ontwikkeling van natuurlijke (gras-)vegetaties zal bepaald worden door rivierdynamiek en een integrale begrazing met runderen en paarden.

Natuurontwikkeling

De ecologische kwaliteit van de aanwezige wateren en vegetaties in de ADW is door de lage stroomsnelheden en afzetting van klei en slib achteruitgegaan. Ten behoeve van het ecologisch herstel van de zandrivier, wordt een permanent meestromende zandige nevengeul aangelegd (Figuur 4). De ecologische wensen hiervoor zijn:

- een permanente stroming ten behoeve van voedsel- en zuurstofvoorziening voor stroomminnende soorten;
- veel variatie in waterdiepte en oevervormen met flauwe hellingen kleiner dan 1:10 en relatief steile hellingen groter dan 1:5;
- het aanwezige grind terug laten komen in de bodem van de nevengeul.

Daarnaast wordt gestreefd naar:

- de ontwikkeling van dynamische oeverzones in buitenkaadse delen bij Deest en Druten met zandplaten, periodiek meestromende zandige geulen, oeverwallen, rivierduinen en hoogwaterpoelen;
- een stelsel van aangetakte wateren met een variatie in omstandigheden: eenzijdig aangetakt, periodiek meestromend of permanent meestromend.
- geleidelijk oplopende overstromingsvlaktes, met verschillen in overstromingsduur;
- lage delen in de vlakte, waar tijdelijke poelen kunnen ontstaan, met een verschil in leegloop, ter vergroting van de variatie in flora en fauna;
- uitbreiding van het aantal tichelgaten met moerasvorming.
- de ontwikkeling van een aaneengesloten ooboscomplex in de oostzijde van het gebied en op de steenfabrieksterreinen.

De westelijke buitenkaadse delen op de Rijswaard zijn de meest kansrijke locaties voor de ontwikkeling van stroomdalgrasland.

Bij een relatief intensief graasbeheer zullen zich op de lagere (vochtige) delen geknikte vossestaartvegetaties ontwikkelen. Het grasland zal zich vooral ontwikkelen aan de zuidzijde van de nevengeul (Zandberg 1999).

Landschap

Bestaande landschappelijke waarden worden behouden en ontwikkeld, waarbij zorg wordt gedragen voor:

- het behoud van het open karakter van de fronten van Deest en Druten;
- de ontwikkeling van een aaneengesloten boscomplex;
- het behoud van cultuurhistorische en archeologische waarden.

Recreatie

Een uitgekiende zonering moet ervoor zorgen dat alle bezoekers zich vrij door de uiterwaard kunnen bewegen, zonder schade toe te brengen aan natuur.

Ter bevordering van de bereikbaarheid van het gebied worden er twee bruggen aangelegd over de nevengeul (Figuur 4).

Uitvoering

De uiterwaard wordt zal worden ingericht als natuurgebied met een meestromende nevengeul. De zomerkades worden deels verwijderd en de uiterwaard wordt plaatselijk verlaagd. Obstakels zoals bestaande bebouwing worden grotendeels verwijderd en er wordt een intensief begrazingsbeheer ingesteld om struweelvorming tegen te gaan, om de weerstand te verlagen in het kader van de veiligheid tegen overstroming.

Om de overlast voor natuur zoveel mogelijk te beperken, is het gebied opgedeeld in vijf deelgebieden en wordt er per deelgebied gewerkt (Figuur 3). In deelgebied 4 is het werk reeds door Delgromij opgeleverd. De aangekochte gebouwen in deelgebied 3 zijn deels gesloopt en de voormalige steenoven en schoorsteen zijn aangepast.

Planning en werkwijze

In Bijlage 1 (Kaart 1) en Bijlage 11 zijn planning en ingreeplocaties weergegeven.

Figuur 3: Begrenzing van de deelgebieden waarin gefaseerd gewerkt gaat worden.

Figuur 4: Inrichtingsplan Afferdensche en Deestsche waarden, met streefbeeld natuur, recreatie en voorzieningen.

3.2 BEHEER

Het eindbeheer van het gebied zal worden uitgevoerd middels integrale jaarrondbegrazing. Tot het moment dat de inrichting volledig voltooid is (2015 of eerder), wordt overgangsbeheer gevoerd, waarbij jaarrondbegrazing ook de belangrijkste beheersvorm zal vormen, aangevuld met ingrepen als uitrastering van plaatsen waar bosontwikkeling is gepland, en inrasteren van plaatsen waar intensief verschrallingsbeheer is gewenst.

Het beheer van het gebied is nader uitgewerkt in een beheersvisie waarin ecologische streefbeelden zijn geformuleerd (Projectgroep Afferdensche en Deestsche Waarden 2001). Deze zal vigeren tot Staatsbosbeheer als eindbeheerder van het gebied de beheersdoelstellingen tot concrete maatregelen uitwerkt in een beheersplan. In Tabel 1 is het ecologisch streefbeeld weergegeven met oppervlakten van afzonderlijke ecotopen.

Tabel 1: Beschrijving ecologisch streefbeeld: ecotopenverdeling (gehanteerd door Rijkswaterstaat) [o.f. = overstromingsfrequentie in dagen per jaar, opp. = oppervlakte in hectares], natuurdoeltypen (uit Bal et al., 1995) en subdoeltypering (gehanteerd door Staatsbosbeheer) (Projectgroep Afferdensche en Deestsche Waarden 2001).

Ecotopenverdeling o.f. (d/j)		opp. (ha)	Natuurdoeltypen (Bal et al., 1995)	Subdoeltypering overgangsperiode (potentie-analyse SBB, 1994)
365	Permanent meestromende nevengeul	57	Ri-3.1 rivier en nevengeul	11.1 Watergemeenschappen in laagveen en kleigebied
365	Tichelgaten (aangetakt)	3		
365	Geïsoleerde strangen, zandwinplas	20	Ri-3.2 plas en geïsoleerde strang	
var.	Poelen	4		
> 170	Dynamische oeverzone	33	Ri-3.6 rivierduin en slik	12.1 Complex van ooibos, pionier – en watervegetaties in uiterwaarden
> 85	Slikken			
0-40	Grasland / Hooiland	127	Ri-3.3 rietland en ruigte	7.1 Primaire verlanding, grote zeggenvegetaties en natte ruigten
			Ri-4.2 grasland	15.1 Weidevogelgrasland
			Ri-4B afgeleide doeltypen	19.2 Overige korte vegetaties
0-2	Kades	1	Ri-3.5 stroomdalgrasland	9.1 Glanshaverhooiland 9.2 Kamgraslandweiden en zilverschoongraslanden
20-150	Zachthout ooibos	19	Ri-3.7 struweel, mantel- en zoombegroeiing	12.1 Complex van ooibos, pionier – en watervegetaties in uiterwaarden
0-20	Hardhout ooibos	19	Ri-3.10 bosgemeenschappen van rivierklei	3.8 Ooi- en polderbos
			Ri-4B afgeleide doeltipe	12.1 Complex van ooibos, pionier- en watervegetaties in uiterwaarden

4 ONDERZOEKSMETHODEN

4.1 TE ONDERZOEKEN SOORTEN

Flora- en faunawet

In geval van activiteiten die te kwalificeren zijn als 'ruimtelijke ontwikkelingen', zoals hier, gaat het bij toetsing aan de Ffw om de soorten uit tabel 2 en 3 van de AMvB artikel 75. Voor deze soorten is mogelijk ontheffing van de wet vereist.

Voor soorten uit tabel 1 van AMvB artikel 75 geldt vrijstelling van de verbodsbepalingen. Soorten uit tabel 1 komen in deze rapportage daarom niet verder aan bod.

Natuurbeschermingswet 1998

Bij de Nbw gaat het om Natura 2000-gebieden en daarin voorkomende soorten en habitats waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn opgesteld. De zogenaamde kwalificerende soorten en habitats voor het Natura 2000-gebied "Uiterwaarden Waal" zijn genoemd in Tabel 4.

4.2 BESCHIKBARE ARCHIEFGEGEVENS FLORA EN FAUNA

Natuurloket

Met de website van het natuurloket (www.natuurloket.nl) is de beschikbaarheid van archiefgegevens over het voorkomen van beschermde soorten bij de diverse PGO's (particulier gegevensleverende organisaties) onderzocht, voor het gebied zoals begrenst in Figuur 1. Een overzicht van de beschikbare gegevens is opgenomen als Bijlage 4. Ten behoeve van de voorgenomen ingreep gaat het in dat overzicht om gegevens van soortgroepen in de kolommen FF23 en HV (Ffw-soorten tabel 2 en 3, Habitat- en Vogelrichtlijn).

Via het natuurloket zijn gegevens aangekocht van zoogdieren, watervogels en amfibieën. Gegevens over broedvogels, vissen en insecten zijn niet aangekocht, omdat daar door Natuurbalans in 2008 uitvoerig onderzoek naar is uitgevoerd.

Zoogdieren

Gegevens over het voorkomen van zoogdieren in het plangebied in de periode 1990-2006 zijn afkomstig uit het archief van de Zoogdierverseniging VZZ (Bijlage 8).

Watervogels

Bij SOVON Vogelonderzoek Nederland zijn gegevens aangekocht over niet-broedvogels in telgebied RG5140 (zie Bijlage 5). Gegevens hebben betrekking op de jaarlijkse midwintertelling in januari en de maandelijkse watervogeltellingen van september t/m april, beide in de periode 2000 – 2006 (Jansen 2007).

Broedvogels

In de periode 1997 t/m 2001 zijn de ADW uitvoerig onderzocht op broedvogels door Rob Lensink. Deze gegevens zijn aanwezig bij RWS. In 2008 is het gebied wederom uitgebreid onderzocht op broedvogels. In de tussenliggende periode zijn er geen dekkende inventarisaties van de broedvogelbevolking uitgevoerd.

Amfibieën

Gegevens over het voorkomen van amfibieën in het plangebied in de periode 1992-2006 zijn afkomstig uit de archieven van Stichting RAVON (bijlage 8).

Vissen

Bij het natuurloket zijn gegevens beschikbaar van één vissoort die op de Habitatrichtlijn staat (maar niet op de Ffw). Het gaat hier mogelijk om zeeprik óf zalm, in elk geval zeer waarschijnlijk om een waarneming uit de Waal zelf. De visfauna van de ADW is onderzocht in 2008. Er zijn om deze redenen geen gegevens over vissen aangekocht.

Libellen

In de archieven van de PGO's (EIS en Vlinderstichting) zijn gegevens aanwezig over het voorkomen van één beschermde libellensoort in de ADW. Vrijwel zeker gaat het hier om de rivierrombout *Stylurus flavipes*, een soort die in Nederland bijna overal langs de Waal en de IJssel voorkomt. Deze soort is in 2008 geïnventariseerd.

Publicaties

In 2003 zijn door RWS alle tot dan toe beschikbare verspreidingsgegevens van beschermde soorten in de ADW verzameld en gepresenteerd in een rapport (Pelsma & Zijlstra 2003). Deze gegevens zijn gebruikt in voorliggende rapportage. Broedvogelgegevens uit de periode vóór 2001 zijn afkomstig uit Lensink (2001).

Waarneming.nl

Waarnemingen uit het plangebied (1998-2008) die zijn ingevoerd op de website "waarneming.nl" zijn geanalyseerd op beschermingsstatus en relevantie voor dit onderzoek. In het overzicht zijn geen relevante waarnemingen aangetroffen die niet door Natuurbalans zelf al waren gedaan tijdens het veldonderzoek in 2008.

4.3 VELDONDERZOEK

In het veldseizoen 2008 is het plangebied uitvoerig onderzocht op het voorkomen van beschermde habitats en soorten en is een ecotopenkartering uitgevoerd. Van de volgende soortgroepen zijn de beschermde vertegenwoordigers (tabel 2 en 3 Ffw) gebiedsdekkend geïnventariseerd: vaatplanten, vleermuizen, overige zoogdieren, broedvogels, amfibieën, vissen en ongewervelden.

Ecotopen

In mei en juni 2008 is het plangebied onderzocht op de aanwezige ecotopen. Een kartering van ecotopen is vergelijkbaar met een kartering van vegetatiestructuren. De volgende ecotopen zijn onderscheiden:

code	ecotoop
W	water
Wd	droog bij laag water
Ws	strand
P	pioniervegetatie
M	moerasruigte
O	oeverruigte
Gn	grasland nat
Gk	grasland kort
Gr	grasland ruig

Gd	grasland dijk
R	ruigte
S	struweel
B	boomopstand
Am	maïsakker
H	bebouwing en tuin
V	(halfverharde) wegen
K	kleidepot
St	stenen

Hieronder worden kort een aantal ecotopen toegelicht:

Wd	in de karteerperiode is de rivierstand steeds vrij hoog geweest, de oevers van de Waal en de daarmee in verbinding staande plassen zijn daarom bijna niet drooggevallen. Ook bleef daardoor de waterstand in de geïsoleerd liggende plassen vrij hoog. Droogvallende oevers zijn daarom vooral gebaseerd op luchtfoto's.
P	pioniervegetatie komt zowel op natte als droge standplaatsen voor.
M	komt voor in natte laagtes. Dit ecotype bestaat meestal voor een groot deel uit een vegetatie met een hoge bedekking van Rietgras.
O	komt voor langs plassen en sloten en bestaat uit oeverplanten zoals Gele lis, Riet, Kattenstaart, Rietgras en Zwanebloem
Gn	nat grasland met soorten van Zilver schoon-verbond en van moerassen, zoals Watermunt, Moerasvergeet-mij-nietje en Waterbies.
Gk	dit type grasland kan ook hoog zijn, het is beter te omschrijven als niet ruig, niet op de dijk en niet op natte standplaatsen. De vegetatie bestaat meestal uit bijvoorbeeld Glanshaver, Kweek, Kropaar of Fioringras.
Gr	verruigd grasland waarin ruigtesoorten minimaal frequent voorkomen. Tot de ruigtesoorten worden Akkerdistel, Grote brandnetel, Ridderzuring, Krulzuring en Braam gerekend. Op de dijken worden ook Fluitenkruid en Gewone berenklauw tot de ruigtesoorten gerekend, mits deze soorten 50 % of meer bedekken.
Gd	grasvegetatie op de winterdijk, ongeacht soortensamenstelling of mate van verruiging.
R	droge ruigte van Grote brandnetel, Akkerdistel, Dauwbraam of Ridderzuring. Ruige vegetatie met Rietgras is tot moerasvegetatie gerekend.
B	boomopstand van wilgen en andere boomsoorten, ook bomenrijen. Zowel aangeplant als spontane opslag.
S	struweel van Eenstijlige meidoorn, Vlier, Sleedoorn of van wilgen.
St	hieronder zijn zowel de met stenen verharde oevers van de Waal gerekend als bestraatte plekken bij de voormalige steenfabriek.

De verspreiding van bovengenoemde ecotopen in 2008 is weergegeven op Kaart 13 (Bijlage 1).

Habitattypen

Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden Waal' is aangewezen voor de volgende habitattypen:

- H6120 Stroomdalgraslanden
- H6510 Glanshaverhooilanden
- H91E0 Vochtige alluviale bossen
- H3270 Slikoevers (kernopgave)

Beschermde habitattypen zijn gekarteerd in mei en juni 2008, op basis van plantengemeenschappen: (sub)associaties, romp- en derivaatgemeenschappen. Daarnaast heeft er een kwaliteitsbeoordeling plaats gevonden van het habitatype. Dit is gebaseerd op soortensamenstelling, beheer en standplaats. Bij de kwaliteitsbeoordeling is de grootte buiten beschouwing gelaten.

Op de rivieroever zijn kleine en smalle boomopstanden tot het habitatype 'Vochtige alluviale bossen' gerekend. Rivieroevers zijn vaak smal waardoor natuurlijk bos hier meestal smal of klein is.

Sterk verruigde en verarmde glanshaverhooilanden worden opgevat als rompgemeenschap binnen het Glanshaver-verbond of als fragmentair ontwikkelde Glanshaver-associatie. Deze vegetaties worden daarom niet tot het habitatype 'Glanshaverhooilanden' gerekend, omdat hiervoor alleen subassociaties van de Glanshaver-associatie meetellen. Glanshaverhooilanden krijgen de kwaliteit 'goed' indien naast Glanshaver nog een andere typische soort met minimaal Tansleycode 'occasional' aanwezig is.

Vaatplanten

De Afferdensche en Deestsche waarden zijn gekarteerd op beschermde plantensoorten uit tabel 2 en 3 van de Ffw, middels een dekkende ronde in september 2007, mei en juni 2008. Hierbij zijn ook Rode Lijstsoorten en beschermde soorten van tabel 1 van de Ffw in het veld genoteerd.

Vleermuizen

Verblijfplaatsen: winterverblijven, kolonies en paarplaatsen

Vleermuizen verblijven in het voorjaar en de zomer overdag in kolonies. Het type kolonieplaats is afhankelijk van de soort en bestaat doorgaans uit holten in (oude) bomen of gebouwen (zolders, spouwmuren). De beste tijd om dit te onderzoeken is kort voor zonsopkomst. Dan vliegen de vleermuizen terug naar hun kolonieplaatsen en zwermen vaak voor de invliegopening. De invliegperiode is relatief kort. Omdat vleermuizen gedurende het seizoen regelmatig tussen verschillende verblijfplaatsen verhuizen, zijn meerdere ochtendbezoeken uitgevoerd.

Vliegroutes en foerageergebieden

Het onderzoek naar foeragerende en trekkende vleermuizen heeft plaatsgevonden in de avond- en nachtperiode vóór het onderzoek naar kolonies (dat 's ochtends plaats heeft gevonden).

Het vleermuisonderzoek in de ADW is uitgevoerd op:

18 december 2007: onderzoek naar winterverblijven in gebouwen in het gebied;

20 april 2008: avondbezoek naar verblijfplaatsen van grootoorvleermuizen en foeragerende dieren;

25 juni en 10 juli 2007: ochtendbezoeken naar verblijfplaatsen en foeragerende dieren.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van batdetectors (type Pettersson D240 en D240x met opnameapparatuur). Hiermee kunnen de hoogfrequente geluiden, die vleermuizen ten behoeve van echolocatie uitzenden, omgezet worden in voor mensen hoorbaar geluid. Deze geluiden zijn soortspecifiek. Sommige soortgeluiden zijn moeilijk te herkennen in het veld. Hiervan worden geluidopnames gemaakt die met behulp van software nader geanalyseerd kunnen worden.

De hierboven beschreven methode is in overeenstemming met de methode die door het Netwerk Groene Bureaus is opgesteld in het protocol vleermuisonderzoek NGB, versie juni 2008³.

Vleermuizen en de wet

Op grond van artikel 11 van de Flora- en faunawet is het onder meer verboden om van beschermde inheemse diersoorten nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Tot vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen, als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet, worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Belangrijke migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder.

Bever

Tijdens de uitvoering van flora-, broedvogel-, amfibieën- en insecteninventarisaties is gelet op sporen van bevers in het gebied (prenten, wissels, vraatsporen, burchten).

Broedvogels

Door middel van een uitgebreide broedvogelkartering volgens de criteria van SOVON (Hustings et al. 1985) is het plangebied onderzocht op broedvogels. Soorten van de Rode Lijst⁴ en soorten die volgens DLG buiten de broedperiode een vaste verblijfplaats hebben⁵ zijn hierbij gekarteerd.

Er zijn zes ochtendbezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht op 8 maart, 1 april, 21 april, 14 mei, 3 juni en 25 juni 2008. Op 25 en 26 februari, 15 maart, 27 maart, 24 en 26 april en 1 juni zijn er avondbezoeken gebracht voor nachtactieve soorten, in het bijzonder uilen, porseleinhoen en kwartelkoning. Hierbij is gebruik gemaakt van geluidnabootsing om eventueel aanwezige en niet uit zich zelf roepende vogels aan te zetten tot roepactiviteit.

Het veldonderzoek is uitgevoerd in combinatie met een door SOVON uitgevoerde broedvogelkartering in het kader van het Meetnet Zoete Rijkswateren. Veldgegevens van beide inventarisaties zijn gecombineerd geïnterpreteerd tot één set resultaten. Interpretatie van de gegevens tot territoria is uitgevoerd volgens de criteria van Van Dijk (2004).

³ Het Netwerk Groene Bureaus heeft in overleg met GA-N, DLG en VZZ een protocol ontwikkeld. Het protocol bundelt de ervaring van ongeveer vijftien vleermuisdeskundigen en heeft de instemming van de Zoogdiervereiniging. Het protocol geeft antwoord op de vraag uit de wet wat de gebiedsfuncties zijn.

⁴ Besluit van de Minister van LNV, TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.

⁵ Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet onder de definitie 'nest'. Nesten van spechten, uilen en roofvogels vallen buiten het broedseizoen óók binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet en wel onder de definitie 'vaste verblijfplaats'. Deze nesten zijn, voor zover ze niet permanent zijn verlaten, jaarrond beschermd.

Amfibieën

Op 19 september 2007 en 25 juni 2008 zijn de open wateren in het plangebied bemonsterd met een groot steeknet ten behoeve van het onderzoek naar het voorkomen van kamsalamanderlarven.

Tijdens avondbezoeken op 26 februari, 24 en 26 april en 7 mei 2008 zijn de open wateren in het gebied onderzocht op aanwezigheid van kamsalamander, met behulp van een sterke zaklamp. De aanwezigheid van rugstreeppad en poelkikker zijn tijdens de avondbezoeken op gehoor en zicht onderzocht. Onder geschikte weersomstandigheden (warm en vochtig) zijn deze soorten vocaal actief en kunnen dan eenvoudig worden geïnventariseerd en opgespoord met een zaklamp.

In de periode 30 april tot 6 mei is een strang ten zuidoosten van de Turksweerd (RD-coördinaten 172-433 en 434; Figuur 5) aanvullend onderzocht op het voorkomen van kamsalamander, met behulp van vier amfibieënfuiken. De fuiken zijn dagelijks gecontroleerd.

Onderzoek naar beschermde vissoorten is uitgevoerd in combinatie met het onderzoek naar amfibieën.

Figuur 5: Locaties in de strang ten zuidoosten van Terp Turksweerd, waar amfibieënonderzoek is uitgevoerd middels fuiken (●).

Ongewervelden

Het onderzoeksgebied is in de tweede en laatste week van juni 2008 onderzocht op de aanwezigheid van beschermde ongewervelden uit tabel 2 en 3 van de Ffw. De nadruk lag hierbij op rivierrombout *Stylurus flavipes*, een streng beschermde libelsoort. Hiertoe zijn de oevers van de Waal afgespeurd naar larvenhuidjes van deze soort en is in kruidenruigten gezocht naar volwassen dieren.

Overige soorten

Op basis van gebiedskennis, geografische verspreiding van soorten en hun biotoeppen, kan op voorhand gesteld worden dat er geen andere soortgroepen met beschermde vertegenwoordigers uit tabellen 2 en 3 van de Ffw in het plangebied te verwachten zijn. Hiernaar is dan ook geen onderzoek verricht. Wel zijn tijdens het

onderzoek alle aanvullende waarnemingen van bijzondere planten- en diersoorten verzameld en opgenomen in deze rapportage.

4.4 TOETSING AAN DE FLORA- EN FAUNAWET

Het voorkomen van beschermde soorten in het onderzoeksgebied wordt in kaart gebracht en gepresenteerd in tabellen en op verspreidingskaarten. De betekenis van het plangebied voor de soort wordt uiteengezet.

De mogelijke effecten van de voorgenomen activiteiten op beschermde soorten worden beschreven, evenals de wijze waarop eventuele negatieve effecten beperkt of voorkomen kunnen worden.

Als blijkt dat schadelijke effecten onvermijdelijk zijn, worden de juridische consequenties uiteengezet. Onderzocht wordt of de verbodsbepalingen van de Ffw worden overtreden, een ontheffing van de wet noodzakelijk is en of daaruit voortvloeiende verplichtingen in de vorm van mitigatie of compensatie noodzakelijk zijn. In 0 is een korte introductie op de Ffw weergegeven.

4.5 ORIËTEREND ONDERZOEK TOETSING NATUURBESCHERMINGSWET 1998

Voorliggend onderzoek beschrijft de oriëntatiefase van de toetsing aan de Nbw, zoals weergegeven in het schema in Bijlage 6. In een oriënterend onderzoek worden de volgende stappen doorlopen en vragen beantwoord:

1. Ligt het plangebied waarin de voorgenomen activiteiten worden gerealiseerd in of in de nabijheid van een Natura 2000-gebied? Indien de activiteiten niet in een Natura 2000 gebied worden uitgevoerd, zijn dan desondanks toch externe en/of cumulatieve effecten mogelijk?
2. Wat zijn de mogelijke effecten van de voorgenomen activiteit op de soorten en habitats waarvoor het betreffende Natura 2000-gebied is aangewezen?
3. Kunnen deze effecten verstorend zijn voor kwalificerende soorten of tot een verslechtering van de kwaliteit van de kwalificerende habitats leiden?
4. Kunnen deze effecten significant² zijn?

Uiteindelijk wordt een antwoord gegeven op de vraag of er (significante) negatieve gevolgen verwacht worden op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura-2000-gebied Uiterwaarden Waal en of er een vergunning op de Nbw vereist is.

5 TOETSING FLORA- EN FAUNAWET

5.1 OVERZICHT BESCHERMDE SOORTEN IN HET PLANGEBIED

In onderstaande Tabel 2 wordt een overzicht gegeven van beschermde plant- en diersoorten uit tabel 2 en 3 van de Ffw, die voorkomen in het plangebied. De gegevens zijn verzameld uit archieven en tijdens een uitgebreid veldonderzoek in 2008. Het overzicht geeft een zo volledig mogelijk beeld van de situatie in de afgelopen tien jaar.

Tabel 2: Overzicht van beschermde plant- en diersoorten uit tabel 2 en 3 die op basis van archief- en veldgegevens voorkomen in het plangebied in de periode 1998-2008. Van de vogels zijn alleen de soorten weergegeven die zijn waargenomen tijdens de kartering in 2008 en waarvan het 'nest' een beschermde status heeft buiten de broedtijd.

Ffw: beschermingsregime van Ffw; 3: tabel 3, uitgebreide toets;

HR: II: opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, IV: opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. **VR:** Vogelrichtlijn.

Nederlandse naam	wetenschappelijke naam	Ffw	HR	VR
VAATPLANTEN				
<i>geen beschermde soorten uit tabel 2 en 3 van de Ffw</i>				
ZOOGDIEREN				
<i>geen beschermde soorten uit tabel 2 en 3 van de Ffw</i>				
VLEERMUIZEN				
<i>geen verblijfsplaatsen, alleen foeragerende dieren</i>				
BROEDVOGELS				
blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>	3		
havik	<i>Accipiter gentilis</i>	3		
buizerd	<i>Buteo buteo</i>	3		
kerkuil	<i>Tyto alba</i>	3		
grote bonte specht	<i>Dendrocopus major</i>	3		
kleine bonte specht	<i>Dendrocopus minor</i>	3		
groene specht	<i>Picus viridis</i>	3		
zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>	3		
AMFIBIEËN				
kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>	3	II, IV	
poelkikker	<i>Rana lessonae</i>	3	IV	
rugstreeppad	<i>Bufo calamita</i>	3	IV	
VISSEN				
<i>geen beschermde soorten uit tabel 2 en 3 van de Ffw</i>				
ONGEWERVELDEN				
rivierrombout (libel)	<i>Stylurus flavipes</i>	3	IV	

5.2 AANWEZIGHEID VAN SOORTEN IN HET PLANGEBIED, NEGATIEVE EFFECTEN EN TOETSING FFW

5.2.1 Vaatplanten

Wettelijke status

artikel 8: Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Aanwezigheid in het plangebied

Archiefwaarnemingen

Er zijn geen verspreidingsgegevens beschikbaar over het voorkomen van beschermde soorten uit tabel 2 en 3 van de Ffw in het plangebied.

Veldinventarisatie 2008

Er zijn geen beschermde plantsoorten uit tabel 2 en 3 van de Ffw waargenomen in het plangebied.

5.2.2 Vleermuizen

Wettelijke status

artikel 9: beschermt individuen;

artikel 11: beschermt nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen. Tot vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen, als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet, worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Belangrijke migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder.

Aanwezigheid in het plangebied

Archiefwaarnemingen

In het plangebied zijn waarnemingen gedaan van zes vleermuissoorten: gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, ruige dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*, laatvlieger *Eptesicus serotinus*, rosse vleermuis *Nyctalus noctula*, gewone baardvleermuis *Myotis mystacinus* en watervleermuis *Myotis daubentonii*.

Tijdens specifiek op vleermuizen gerichte onderzoeken in 1997 en 1998 zijn er geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen, alleen foeragerende dieren. Alle waarnemingen in het archief van de VZZ (periode 1990-2006) hebben betrekking op foeragerende dieren, met uitzondering van een kraamkolonie in de dorpskern van Deest (buiten het plangebied) en een winterverblijf van meerdere soorten in de voormalige steenoven Turksweerd (Pelsma & Zijlstra 2003, Koelman 2007).

Veldinventarisatie 2008

Vleermuisonderzoek in 2008 heeft het voorkomen aangetoond van vier van de zes bovengenoemde soorten (Kaart 2). Rosse en watervleermuis zijn niet aangetroffen tijdens het veldonderzoek in 2008.

De voormalige steenoven Turksweerd vormt een verblijfplaats voor gewone baardvleermuis (winterverblijf) en gewone grootoorvleermuis (zomerverblijf). Van beide soorten werd één exemplaar waargenomen.

Van laatvlieger (twee exemplaren), ruige dwergvleermuis (vier exemplaren) en gewone dwergvleermuis (dagmaximum⁶ 21 exemplaren) zijn alleen foeragerende dieren waargenomen. Zij hebben verblijfplaatsen blijkbaar buiten het plangebied.

Verblijfplaatsen van boombewonende soorten werden overigens niet verwacht als gevolg van de lage leeftijd van het bos en de geringe omvang van de bomen in de ADW. Geschikte holtes en plekken achter schors zijn frequenter aanwezig naarmate een boom ouder is.

Voor gebouwbewonende soorten is alleen de voormalige steenoven Turksweerd van belang. Dit bouwwerk zal worden gerestaureerd en hierbij vleermuisvriendelijk worden ingericht. Bovendien ligt de voormalige steenoven buiten het ingrepengebied, wordt ongemoeid gelaten tijdens de uitvoering en zal in onveranderde staat voortbestaan na oplevering van het gebied.

Trekroutes die vleermuizen gebruiken om van en naar hun verblijfplaatsen te vliegen zijn niet in het onderzoeksgebied waargenomen.

Op basis van de waargenomen foeragerende vleermuissoorten (gewone en ruige dwergvleermuis, laatvlieger en in eerdere jaren watervleermuis), kan gesteld worden dat de ADW geen foerageergebieden herbergt die van essentieel belang zijn voor de functionaliteit van verblijfplaatsen van vleermuizen in de omgeving. Daarmee hebben de foerageergebieden in de ADW geen beschermde status krachtens de Ffw⁷.

De drie eerstgenoemde soorten zijn algemeen in Nederland, niet bedreigd en kunnen in zeer veel uiteenlopende landschapstypen hun voedsel vinden. Watervleermuis foerageert vooral boven open water. Geschikte foerageergebieden zijn in de omgeving van de ADW, buitendijks en binnendijks in ruime mate voorhanden.

Effecten van de voorgenomen ingreep*Tijdens de uitvoeringsfase*

Door de afwezigheid van vaste verblijfplaatsen (met uitzondering van de steenoven) zijn er voor vleermuizen geen negatieve effecten van de voorgenomen ingreep te verwachten. Verblijfplaatsen in de steenoven blijven functioneel omdat dit gebouw behouden zal blijven. Het plangebied doet verder alleen dienst als foerageergebied van algemene soorten en de kwaliteit daarvan wordt zeker niet negatief beïnvloed door de voorgenomen activiteit.

⁶ Maximaal aantal waargenomen exemplaren tijdens één onderzoeksrondte (om dubbeltellingen te voorkomen)

⁷ Belangrijke migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een vaste rust- of verblijfplaats van een soort op populatieniveau, vallen ook onder de definitie van een vaste rust- of verblijfplaats (artikel 11 Ffw).

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Behoud van de steenoven en de ontwikkeling van hardhoutooibos (19 ha, zie §3.2) maken de aanwezigheid van verblijfplaatsen in de toekomst heel goed mogelijk, vooral op lange termijn wanneer het bos een hogere leeftijd bereikt.

De toekomstige combinatie van ooibos en struweel, natuurlijke graslanden, ondiepe plassen, zandige oevers en slikken maken een afwisselend landschap dat prima kan functioneren als foerageergebied voor vleermuizen (Cornelissen et al 2006). De aanwezigheid van een meestromende nevengeul maakt het gebied wellicht een stuk aantrekkelijker voor de watervleermuis, een soort die boven open, vaak stromend water foerageert.

RWS en Staatsbosbeheer zijn van plan de steenoven vleermuisvriendelijk in te richten, min of meer volgens het volgende idee: de steenovens zullen deels worden voorzien van stalen of dikhouten deuren (vormgeving cultuurhistorisch verantwoord) met 'brievenbus' voor vleermuizen. Binnenin worden de vleermuisverblijfplaatsen rondom volledig afgedicht tegen tocht. Op deze manier is de steenoven prima in te richten als winterverblijf voor vleermuizen.

Het voorkómen van negatieve effecten

Niet van toepassing.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Bij afwezigheid van verblijfplaatsen en van foerageergebieden die van essentieel belang zijn voor de functionaliteit van elders aanwezige verblijfplaatsen, heeft uitvoering van voorgenomen ingreep geen overtredingen van de Ffw ten aanzien van vleermuizen tot gevolg.

5.2.3 Broedvogels**Wettelijke status**

Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Ffw onder de definitie 'nest', en zijn beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Het verstoren van broedende vogels en hun nesten tijdens de broedtijd is verboden.

Voor een verdere aanscherping van de definitie van het begrip wordt onderscheid gemaakt tussen broedseizoen en niet-broedseizoen. Nesten van spechten, uilen, roofvogels, gierzwaluwen, boeren- en huiszwaluwen, grote gele kwikstaarten, zwarte kraaien, raven, roeken en blauwe reigers, vallen buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Ffw. Deze nesten zijn, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd.

Nesten van de overige vogelsoorten vallen buiten de broedperiode niet onder de definitie 'nest' of 'vaste verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffw. Ze worden namelijk het daaropvolgende broedseizoen niet weer in gebruik genomen en zijn buiten het broedseizoen niet van belang voor de instandhouding van de soort.

Aanwezigheid in het plangebied*Recente verleden 1998-2008*

De volgende soorten met 'vaste verblijfplaats', en dus een jaarronde bescherming, zijn in de periode 1998-2008 in het plangebied waargenomen: blauwe reiger, havik,

buizerd, torenvalk, steenuil, ransuil, kerkuil, grote bonte specht, kleine bonte specht, groene specht, boerenzwaluw, zwarte kraai (Lensink 2001).

Daarnaast zijn er uiteraard talloze soorten vastgesteld, waarvan het nest buiten de broedperiode niet onder de definitie 'nest' of 'vaste verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffw valt.

Heden

Tijdens de uitgebreide broedvogelkartering in 2008 zijn de volgende soorten met een vaste verblijfplaats vastgesteld in het plangebied: blauwe reiger, havik, buizerd, kerkuil, grote bonte specht, kleine bonte specht, groene specht en zwarte kraai (Tabel 2). De verspreiding van deze soorten is weergegeven in Kaart 3.

De buizerd was in 2008 vertegenwoordigd met vier bezette nesten en een territorium waarin niet werd gebroed. Van de havik waren er twee bezette nesten aanwezig. De blauwe reigerkolonie telde in 2008 23 bezette nesten en van de zwarte kraai zijn er 13 vastgesteld. Spechten bleken veelvuldig voor te komen. In elk bosperceel waren wel bomen met (oude) nestholten aanwezig. In een dergelijk dichtbevolkt gebied is het ondoenlijk om alle bezette nestgaten van oudere holten te onderscheiden.

De volgende Rode Lijstsoorten zijn vastgesteld in 2008: gele kwikstaart, graspieper, grauwe vliegenvanger, groene specht, grutto, kerkuil, kneu, koekoek, matkop, nachtegaal, patrijs, zomertaling en zomertortel. De verspreiding van deze soorten is weergegeven in Kaart 4.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

Grondverzet en kapwerkzaamheden in de broedperiode kunnen leiden tot verstoring van broedende vogels en nesten. Dat is in strijd met de Ffw.

Eveneens in strijd met de Ffw is het kappen van bomen met nesten van spechten, uilen en/of dagroofvogels. Deze nesten hebben jaarrond een beschermde status.

Als gevolg van de voorgenomen ingreep zullen er diverse vaste verblijfplaatsen van vogels verdwijnen. In bomen die moeten worden gekapt zijn nesten aanwezig van de volgende soorten, met tussen haakjes de aantallen: buizerd (2), havik (1), groene specht (2), grote bonte specht (3) en zwarte kraai (7). Welke nesten in te vergraven terreindelen liggen is weergegeven in Kaart 3.

De kolonie blauwe reigers, één van de twee havikhorsten, twee van de vier buizerdnesten en zes van de dertien zwarte kraaiennesten blijven behouden. Zij zijn aanwezig in bomen die niet worden gekapt.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Van het in 2008 aanwezige bos met een oppervlak van 30 ha., zal 14,5 ha worden gekapt. De overige 15,5 ha blijft behouden. Het verlies aan bos wordt ruimschoots gecompenseerd door 17,6 hectare nieuw te ontwikkelen (ooi)bos.

Voor boombewonende vogelsoorten met een vaste verblijfplaats zal na herinrichting dus ruim voldoende nestgelegenheid beschikbaar zijn. Van de in het plangebied broedende roofvogelsoorten buizerd en havik is bekend dat deze soorten er geen moeite mee hebben nieuwe nesten te bouwen, indien bestaande (kraaien)nesten ontbreken (Bijlsma 1993). Ook de aanwezige spechtensoorten zijn goed in staat nieuwe nestholten uit te hakken.

Het plangebied zal worden ingericht en beheerd middels een integrale jaarrondbegrazing met runderen en paarden, met als beoogd resultaat een grote variatie aan riviergebonden ecotopen (Cornelissen et al. 2006). Zowel hard- als zachthoutoibossen, struweel, korte en hogere gras- en kruidenvegetaties, rivierduinen, oever wallen en een grote variatie aan wateren zullen in een

mozaïekpatroon naast elkaar voorkomen. Dit is een ideaal landschap voor een rijke broedvogelgemeenschap, zowel voor soorten met een vaste verblijfplaats (spechten, uilen en roofvogels) als voor de meeste in het gebied aangetroffen Rode Lijstsoorten.

Voorkómen van negatieve effecten

Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase

- Aanbevolen wordt om voorafgaand aan het broedseizoen, dus globaal voor medio maart, het gebied waar dat seizoen gewerkt gaat worden, braak te leggen. Dit houdt in dat alle opgaande beplanting vooraf verwijderd wordt, dat van graslanden vooraf de teelaardelaag wordt verwijderd en dat de grond kaal en glad wordt opgeleverd en in die toestand wordt gehouden. Vlaggen of palen met opvallend en wapperend afzetlint dienen als 'vogelverschrikker' te worden ingezet. Hiermee wordt het gebied onaantrekkelijk voor de meeste broedvogelsoorten.
- Indien bovengenoemde maatregelen niet (kunnen) worden uitgevoerd, dan dienen verstorende werkzaamheden, zoals kappen en snoeien van bomen en struweel en graafwerkzaamheden uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen van aanwezige soorten. Er worden dan geen verbodsbepalingen overtreden. Het broedseizoen loopt voor de meeste soorten van half maart tot half juli. In het kader van de Flora- en faunawet wordt echter geen standaardperiode gehanteerd voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval door de werkzaamheden wordt verstoord, ongeacht de datum.
- Bomen met vaste verblijfplaatsen van spechten, uilen en/of roofvogels dienen buiten de broedtijd te worden gekapt. Hierbij is ontheffing van de Ffw noodzakelijk.
- Direct voorafgaand aan de kapwerkzaamheden worden de te kappen bomen geïnventariseerd op de aanwezigheid van spechten en roofvogels. Dit zal gebeuren onder begeleiding van een ter zake kundige. Indien er nesten/holtes in gebruik zijn, wordt overlegd welke werkwijze gehanteerd zal worden de vogels te verjagen. In het plangebied zelf en in de directe omgeving is ruim voldoende leefgebied aanwezig waar eventueel te verjagen individuen naar kunnen uitwijken.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

In het nieuw ingerichte gebied is voor roofvogels en spechten ruim voldoende nestgelegenheid in de vorm van bestaand en nieuw te ontwikkelen (ooi)bos. Aanvullende maatregelen zijn niet nodig.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Ontheffingen voor verstorende werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden slechts bij hoge uitzondering verleend. Veelal dient er gebruik te worden gemaakt van het alternatief om werkzaamheden uit te stellen tot na de broedperiode van aanwezige soorten óf om het gebied ongeschikt te maken voor vogels om er te broeden, zodat in het voorjaar en de zomer gewoon gewerkt kan worden.

Bij schade aan vaste verblijfplaatsen van spechten, uilen en roofvogels, is een ontheffing van de Ffw vereist. Een aanvraag van ontheffing van de wet wordt getoetst middels een 'uitgebreide toets':

1. De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;

Zoals hierboven is beschreven komt de gunstige staat van instandhouding van spechten, uilen en dagroefvogels geen moment in gevaar, omdat de ADW na herinrichting een geschikt leefgebied zal blijven voor een uitgebreide broedvogelbevolking, met ondermeer een grotere oppervlakte bos dan in de uitgangssituatie. Bovendien betreft het hier vogelsoorten die in Nederland algemeen zijn en niet in hun voortbestaan worden bedreigd.

2. **Er moet onderzoek gedaan zijn naar minder schadelijke alternatieven voor de voorgenomen activiteit, en daaruit moet blijken dat er geen minder schadelijk alternatief mogelijk is;**

Om te voldoen aan de eisen die gesteld worden aan waterberging, stuwing en veiligheid, ligt het tracé van de nevengeul vast. Er zijn derhalve geen alternatieven, waarbij geen bomen met nesten gekapt hoeven te worden. De opoffering van enkele bomen met vaste verblijfplaatsen is onvermijdelijk.

3. **In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als ruimtelijke inrichting dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen. Hiertoe kunnen mitigerende en compenserende maatregelen voorgeschreven worden.**

Bomen met vaste verblijfplaatsen van spechten en roefvogels worden gekapt buiten het broedseizoen. Direct voorafgaand aan de kapwerkzaamheden worden de te kappen bomen geïnventariseerd op de aanwezigheid van spechten en roefvogels.

Het aantal potentiële broedlocaties neemt op termijn toe, door nieuwe ontwikkeling van zowel hard- als zachthoutoibos. Op deze wijze wordt de gunstige staat van instandhouding van specht- en roefvogelsoorten gewaarborgd. Compenserende maatregelen worden niet noodzakelijk geacht.

4. **In geval van soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient tevens sprake te zijn van 'dwingende redenen van openbaar belang'.**

De ingreep vindt plaats in het kader van de planologische kernbeslissing (pKB) 'Ruimte voor de Rivier': het nieuwe regeringsbeleid om de veiligheid tegen overstroming te kunnen garanderen.

5.2.4 Kamsalamander

Wettelijke status

artikel 9: beschermt individuen;

artikel 11: beschermt nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen. Tot vaste rust- en verblijfplaatsen van kamsalamander, als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet, worden voortplantingswateren en plaatsen waar de soort op het land verblijft gerekend.

Aanwezigheid in het plangebied

Archiefwaarnemingen

Verreweg de meeste archiefwaarnemingen van kamsalamanders in de ADW zijn afkomstig van de binnendijks gelegen kolken aan weerszijden van de voormalige Waalbandijk (Kaart 7). Deze binnendijkse kolken worden door Creemers (2003) beschouwd als een goed voortplantingsgebied van kamsalamanders. De dijkbegeleidende binnenwateren aan de zuidzijde van de Waal, tussen Weurt en Wamel, waaronder die van de ADW, worden beschouwd als een kernleefgebied van

de kamsalamander (Zollinger et al 2003). De binnendijkse kolken liggen allemaal buiten het plangebied van de voorgenomen ingreep.

Binnen de grenzen van het plangebied is in het verleden éénmaal voortplanting vastgesteld: in 1994 zijn twee larven gevonden in de strang ten zuidoosten van Terp Turksweerd. Andere archiefwaarnemingen van kamsalamander in het plangebied hebben betrekking op enkele volwassen individuen (1999: 1 ex. 2000: 2 ex.; 2003: 1 ex., allen rond dezelfde strang).

Veldinventarisatie 2008

Tijdens het veldonderzoek in 2008 is het voorkomen van kamsalamander vastgesteld in de strang ten zuidoosten van Terp Turksweerd (Kaart 7; RD: 172,8-432,0).

Op 25 juni zijn er acht volgroeide larven aangetroffen. De locatie is dezelfde als waar in 1994 twee larven zijn gevangen en ligt vlakbij de locaties waar in daaropvolgende jaren enkele volwassen exemplaren zijn gezien. Het ontbreken van waarnemingen van volwassen en halfwas dieren ondanks diepgaand onderzoek (schijnen, scheppen en fuiken, zie §4.3), geeft aan dat het hier zeer waarschijnlijk gaat om een zeer klein aantal dieren.

De strang bij de Turksweerd is de meest geïsoleerde locatie in het gebied en ondervindt de minste invloed van overmatige dynamiek. Plaatselijk is er goed ontwikkelde onderwatervegetatie aanwezig. De strang ligt achter een zomerkade die van oost naar west door het projectgebied ligt. Dit betekent dat zolang het water lager staat dan de zomerkade de waterstand wordt bepaald door kwel. De zomerkade heeft bij kilometerraai 899 (zomerbed Waal) een hoogte van ongeveer NAP + 10.00m. Uit statistieken blijkt dat een hogere waterstand dan NAP + 10.00m gemiddeld 4,5 dagen per jaar voorkomt, voornamelijk in de periode van november tot en met maart. De strang staat in de huidige situatie dus gemiddeld 4,5 dagen per jaar onder water.

De nabijgelegen terp en aangrenzende struweel, moerasvegetatie- en bosschages vormen een geschikt landbiotoop. Buiten de voortplantingstijd verblijven kamsalamanders bij voorkeur op hoger gelegen, overstromingsvrije en met bos of struweel begroeide plaatsen.

Alle overige wateren in het plangebied staan met elkaar en indirect met de Waal in verbinding, ondervinden daarom invloeden van verhoogde rivierdynamiek en zijn bevolkt met vis. Dergelijke wateren zijn in de regel ongeschikt als voortplantingswater voor een kritische soort als de kamsalamander, omdat een rijke onderwaterbegroeiing ontbreekt en vissen als de belangrijkste predators van salamanderlarven en –eitjes in ruime mate aanwezig zijn.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

De strang nabij de Turksweerd ligt weliswaar in het plangebied, maar buiten het ingrepengebied (Bijlage 1, Kaart 7). Zowel het voortplantingswater als de landhabitat (moerasvegetaties en bosschages op de oevers en rond de nabijgelegen terp) worden tijdens de ingrepen ongemoeid gelaten.

In de wateren die wel worden vergraven of mogelijk anderszins worden aangetast zijn nooit kamsalamanders waargenomen. Deze wateren hebben een te hoge dynamiek en/of zijn bevolkt met vis, en zijn dan ook niet geschikt voor kamsalamanders.

Directe schade aan individuen en voortplantingswateren is dan ook zeer onwaarschijnlijk.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Na aanleg van de nevengeul zal de waterstand in het gebied fluctueren met de waterstand in het zomerbed van de Waal. De strang ten zuidoosten van de Turksweerd heeft aan de noordzijde een maaiveldligging van ongeveer NAP +8,50m. Deze waterstand wordt volgens de statistieken gemiddeld 25 dagen per jaar overschreden (RWS *in litt.*). Door de aanleg van een de nevengeul zullen de overstromingsfrequentie en -hoogte in het gebied dus toenemen van gemiddeld 4,5 naar 25 dagen per jaar. Het gevolg hiervan is dat zowel de dynamiek als de kans op bevolking met vis toenemen. Mogelijk leidt dit ertoe dat de strang in de toekomst minder geschikt is als voortplantingsplaats voor kamsalamanders. Deze soort houdt van laagdynamische wateren die vrij zijn van vis.

Voorkómen van negatieve effecten*Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase*

Omdat het actuele leefgebied niet wordt geschaad, is schade aan individuen en leefgebied niet aan de orde en zijn mitigerende maatregelen tijdens de uitvoering niet van toepassing.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

Om de voortplantingslocatie van kamsalamanders te beschermen tegen overstroming wordt voorgesteld de noordoostelijke helft van de strang (daar waar de kamsalamanders zijn waargenomen) van het omliggende gebied te isoleren, door aanleg van een aarden wal. De dimensies van de aarden wal dienen te worden afgestemd op de toekomstige overstromingshoogten, zodat deze tot dezelfde overstromingsduur kan worden teruggebracht zoals die nu voor de strang geldt.

Er wordt bewust voor gekozen om geen nieuw voortplantingswater aan te leggen op een overstromingsvrije locatie in het gebied, als compensatie voor de mogelijke schade aan kamsalamanders. Overstromingsvrije locaties in het gebied zijn bestemd voor spontane ontwikkeling van hardhoutoobos. Een compensatiepoel die aan de hoge eisen van kamsalamanders voldoet dient een dermate groot oppervlak te hebben, dat er op de hoogwatervrije plaatsen nauwelijks ruimte voor een fatsoenlijke ontwikkeling van hardhoutoobos over blijft. Omdat hardhoutoobos in Nederland een zeer zeldzaam en bedreigd habitatype is, wordt de ontwikkeling ervan als prioritair boven de aanleg van een poel beschouwd. Bovendien zal er op een hoogwatervrije locatie zeer diep moeten worden gegraven om tot het grondwater te geraken.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Omdat er geen individuen en vaste verblijfplaatsen geschaad worden, worden de verbodsbepalingen van de Ffw niet direct overtreden.

Omdat effecten van de ingreep op de kwaliteit van het leefgebied in de ADW nooit helemaal kunnen worden uitgesloten, wordt een ontheffing van de Ffw wenselijk geacht.

Een aanvraag van ontheffing van de wet ten aanzien van soorten uit tabel 3 (streng beschermde soorten) wordt getoetst middels een 'uitgebreide toets':

1. De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;

Realisatie/behoud van een gunstige staat van instandhouding van de kamsalamander in de ADW vereist daarom maatregelen die zich richten op behoud en uitbreiding van de binnendijkse populaties tussen Weurt en Wamel,

buiten het ingrepengebied. De strang bij de Turksweerd in het ingrepengebied speelt nauwelijks een rol bij het behoud van een gunstige staat van instandhouding in de ADW, omdat het een zeer klein aantal dieren betreft.

Door het veiligstellen van een laagdynamisch voortplantingswater middels een aarden wal, met een nabijgelegen hoogwatervrij landbiotoop met hardhout-oobos, blijft een voldoende groot gebied beschikbaar als leefgebied voor de kamsalamander.

2. **Er moet onderzoek gedaan zijn naar minder schadelijke alternatieven voor de voorgenomen activiteit, en daaruit moet blijken dat er geen minder schadelijk alternatief mogelijk is;**

Er is geen sprake van directe schade aan het voortplantingsbiotoop van de kamsalamander. Het gaat om indirecte schade, die hoe dan ook zal optreden. Alternatievenonderzoek ten aanzien van de kamsalamander is niet van toepassing.

3. **In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als ruimtelijke inrichting dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen.**

Door zowel de voortplantings- als landbiotoop bij de voorgenomen ingrepen te sparen en de voortplantingsbiotoop door aanleg van een aarden wal te beschermen tegen overstroming, wordt 'zorgvuldig handelen' in acht genomen.

4. **In geval van soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient tevens sprake te zijn van 'dwingende redenen van openbaar belang'.**

De ingreep vindt plaats in het kader van de planologische kernbeslissing (pKB) 'Ruimte voor de Rivier': het nieuwe regeringsbeleid om de veiligheid tegen overstroming te kunnen garanderen.

5.2.5 Rugstreeppad

Wettelijke status

artikel 9: beschermt individuen;

artikel 11: beschermt nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen. Tot vaste rust- en verblijfplaatsen van rugstreeppad, als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet, worden voortplantingswateren en plaatsen waar de soort op het land verblijft gerekend.

Aanwezigheid in het plangebied

Archiefwaarnemingen

Uit de ADW zijn diverse waarnemingen van rugstreeppadden bekend. Waarnemingen van voortplanting zijn in het verleden alleen gedaan in de oostelijke plassen, ter hoogte van Deest. Op andere locaties zijn enkele tientallen mannetjes waargenomen.

Veldinventarisatie 2008

Tijdens het veldonderzoek in 2008 is het voorkomen vastgesteld van een flinke populatie rugstreeppadden in het centrale deel van de ADW (Kaart 5). Op basis van tellingen van roepende mannetjes (dagmaximum 80) zal het gaan om een populatie van minimaal enkele honderden dieren.

Bijna alle waarnemingen zijn gedaan in de zandige, ondiepe plassen van het reeds opgeleverde deelgebied 4 (Figuur 3). Dergelijke ondiepe wateren op een kale, zandige bodem vormen het optimale voortplantingsbiotoop van de rugstreeppad. Als echte pionier heeft de rugstreeppad een voorkeur voor hoog dynamische biotopen, zoals duinen, uiterwaarden van de grote rivieren, opgespoten (bouw-)terreinen, heidevelden en akkers. Voor de voortplanting is de rugstreeppad afhankelijk van ondiepe wateren die snel opwarmen. Vaak wordt gebruik gemaakt van poeltjes en plassen die in de loop van de zomer droogvallen.

Plaatselijk zijn rugstreeppadden waargenomen in deelgebieden 3 en 5. In deelgebieden 1 en 2 is de soort niet waargenomen.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

Gezien het voorkomen van een grote populatie rugstreeppadden in het plangebied, kan de aanwezigheid van individuele rugstreeppadden op graaflocaties nooit worden uitgesloten met eventuele schade aan verblijfplaatsen en individuen als mogelijk gevolg.

Omdat de bulk van de Afferdensche en Deestsche rugstreeppadden aanwezig zijn in deelgebied 4 (zie Figuur 3), waar niet meer zal worden ingegrepen omdat dat deelgebied reeds is opgeleverd, zal de schade beperkt zijn. Mogelijk treedt enige schade op aan rugstreeppadden in deelgebied 3. Vindplaatsen van de soort in deelgebied 5 liggen ver buiten het ingrepengebied (Kaart 5).

Ingrepen in gebieden waarbij schade aan rugstreeppadden niet kan worden uitgesloten vinden volgens planning plaats in 2013. Eerder treedt er naar verwachting geen schade aan de soort op.

Rugstreeppaddenpopulaties kunnen als echte pioniers individuele schade overigens goed hebben. Individuele verliezen horen bij de levenscyclus van een pioniersoort, die is aangepast aan hoogdynamische milieus. Rugstreeppadden hebben een snelle voortplanting (ontwikkeling ei-larve-juveniel), die gedurende het hele voorjaar en zomer kan plaatsvinden. Mannetjes van de rugstreeppad hebben een luide voortplantingsroep, die zo gauw er ergens een locatie geschikt is, voortplantingsrijpe vrouwtjes over grote afstanden in de juiste richting kan lokken. Kortom: schade aan individuen die optreedt door graafwerkzaamheden vormt uit ecologisch oogpunt geen probleem voor het voortbestaan van een populatie rugstreeppadden.

De voorgenomen graafwerkzaamheden zijn zowel op korte als langer termijn louter positief voor de rugstreeppad. Ze leiden tot een continue beschikbaarheid van tijdelijke, ondiepe wateren voor de voortplanting en optimaal landbiotoop in de vorm van open zand. Gedurende de hele uitvoeringsfase zullen dan ook constant optimale rugstreeppaddenbiotopen ontstaan, waar succesvol kan worden voortgeplant. Dit kan leiden tot een (tijdelijke) toename van de populatie in het gebied.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Uitgangspunt van het herinrichtingsplan en het voorgenomen beheer is ondermeer de realisatie van tijdelijke, ondiepe plassen in combinatie met overstromingsvrije rivierduinen (Cornelissen et al. 2006). In deelgebied 4 is dat reeds gebeurd. Juist dat gebied blijkt het bolwerk van de rugstreeppad in de ADW te zijn (Kaart 5). Het veldonderzoek in 2008 heeft aangetoond dat er als gevolg van de herinrichting optimale omstandigheden voor rugstreeppadden zijn gerealiseerd.

Bij realisatie van de voorgenomen inrichting en beheer, is er dus geen enkele reden om aan te nemen dat de ADW na herinrichting geen levensvatbare populatie rugstreeppadden zou kunnen herbergen.

Voorkómen van negatieve effecten

Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase

- Voorkomen van schade aan dieren in landleefgebied:
 - o Ontgravingen in deelgebieden 3 en 4 (volgens planning in 2013, zie Kaart 1e) dienen te worden uitgevoerd in perioden zonder vorst, zodat eventueel opgegraven individuen in staat zijn zelf een veilig heenkomen te zoeken.
- Voorkomen van schade aan dieren in voortplantingswateren:
 - o In het vroege voorjaar (februari/maart) zal samen met een ter zake kundige het dat jaar af te graven gebied worden nagelopen en bekeken op geschikte voortplantingsplaatsen voor rugstreeppadden. Ingrepen worden afgestemd om kwetsbare situaties zoveel als mogelijk te mijden.
 - o Gedurende de voortplantingsperiode (april t/m juni) dienen de ingreeplocaties regelmatig te worden gecontroleerd op aanwezigheid van rugstreeppadden. Aangetroffen dieren dienen dan te worden overgeplaatst naar locaties waar geen ingrepen plaatsvinden.

Er zal niet worden gewerkt met het afzetten van gebied met schermen, om rugstreeppadden buiten de ingreeplocaties te houden. Het soortenvrij maken én houden van de ingreeplocaties kan tot gevolg hebben dat optimale voortplantingslocaties, die overal zouden kunnen ontstaan door graafwerkzaamheden, voertuigbewegingen en allerlei kleinschalige ingrepen, niet als zodanig door rugstreeppadden kunnen worden benut. Dit remt de ontwikkeling van populaties aanzienlijk en draagt niet bij aan een gunstige staat van instandhouding. Maatregelen ter voorkoming van overtreding van de wet kunnen op die manier dus onbedoeld een averechtse uitwerking hebben.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

Niet van toepassing.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Realisatie van de voorgenomen ingreep heeft vrijwel zeker overtreding van de Flora- en faunawet tot gevolg. Een aanvraag van ontheffing van de wet ten behoeve van schade aan soorten uit tabel 3 (streng beschermde soorten) wordt getoetst middels een 'uitgebreide toets':

1. **De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;**
Zowel de uitvoering van de werkzaamheden als de nieuwe inrichting hebben louter positieve effecten op de gunstige staat van rugstreeppadden in de ADW. Als gevolg van de ingreep wordt een optimaal rugstreeppaddenbiotoop gerealiseerd met ondiepe, hoogdynamische plassen op zandgrond.

2. **Er moet onderzoek gedaan zijn naar minder schadelijke alternatieven voor de voorgenomen activiteit, en daaruit moet blijken dat er geen minder schadelijk alternatief mogelijk is;**

Een minder schadelijk alternatief is niet mogelijk. De soort profiteert juist van de ingreep.

3. **In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als ruimtelijke inrichting dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen.**

Zorgvuldig handelen houdt in dat van de activiteiten of werkzaamheden geen wezenlijke invloed uitgaat op de beschermde soort(en) en dat voorafgaand aan en tijdens het uitvoeren van de activiteit in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten om schade aan beschermde soorten te voorkomen.

Hiertoe kunnen mitigerende en/of compenserende maatregelen worden voorgeschreven. Mitigerende en compenserende maatregelen zijn beschreven in de vorige paragraaf.

4. **In geval van soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient tevens sprake te zijn van 'dwingende redenen van openbaar belang'.**

De ingreep vindt plaats in het kader van de planologische kernbeslissing (pKB) 'Ruimte voor de Rivier': het nieuwe regeringsbeleid om de veiligheid tegen overstroming te kunnen garanderen.

5.2.6 Poelkikker

Wettelijke status

artikel 9: beschermt individuen;

artikel 11: beschermt nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen. Tot vaste rust- en verblijfplaatsen van poelkikker, als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet, worden voortplantingswateren en plaatsen waar de soort op het land verblijft gerekend.

Aanwezigheid in het plangebied

Archiefwaarnemingen

Uit de ADW is één archiefwaarneming van een poelkikker bekend: een enkel individu werd als zodanig gedetermineerd in de nabijheid van de strang bij Terp Turksweerd. Deze waarneming stamt uit 2007. De overige archiefgegevens van groene kikkers hebben allemaal betrekking op waarnemingen van bastaardkikkers.

Veldinventarisatie 2008

De grote meerderheid van de waargenomen groene kikkers in het plangebied behoren tot de bastaardkikker. Daarnaast zijn enkele meerkikkers en een enkele poelkikker waargenomen (Kaart 6).

Optimaal habitat voor de poelkikker ontbreekt in het plangebied. Buiten de heide- en veengebieden van de Nederlandse zandgronden, waar voor poelkikkers optimale biotopen aanwezig zijn, worden hoge eisen aan kwaliteit van een voortplantingswater gesteld. Zuivere poelkikkerpopulaties worden in het rivierengebied alleen aangetroffen in laagdynamische wateren met een goede waterkwaliteit, die vrij zijn van vis en een rijke onderwaterbegroeiing hebben. De binnendijkse wateren van de ADW, daar waar ook de meeste waarnemingen van kamsalamander vandaan komen, zijn veel geschikter.

De aanwezigheid van een paar poelkikkers in het plangebied is waarschijnlijk het beste te verklaren door het optreden van terugkruising. Bastaardkikkers zijn namelijk vruchtbare hybriden die voortkomen uit kruisingen tussen poelkikker en meerkikker. Poelkikkers zullen zo nu en dan 'vanzelf' in het gebied terechtkomen door terugkruising van bastaardkikkers en dispersie vanuit binnendijkse gebieden.

Omdat optimaal habitat van de poelkikker ontbreekt is er van deze beschermde soort geen populatie in het plangebied aanwezig en moeten de waarnemingen beschouwd worden als incidenteel.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Omdat de poelkikker slechts incidenteel in het plangebied aanwezig is en er geen populaties voorkomen, zijn negatieve effecten niet te verwachten.

Voorkómen van negatieve effecten

Niet van toepassing.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Realisatie van de voorgenomen ingreep heeft geen overtreding van de Flora- en faunawet tot gevolg.

5.2.7 Rivierrombout

Wettelijke status

artikel 9: beschermt individuen;

artikel 11: beschermt nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen. Als vaste rust- en verblijfplaatsen van rivierrombout kunnen de locaties gerekend worden waar de larven zich in het rivierzand ophouden.

Aanwezigheid in het plangebied

Recente verleden 1998-2008

De larven van de rivierrombout leven in de rivier. Na de gedaanteverwisseling, die plaatsvindt op zandstrandjes, zijn de volwassen libellen te vinden in de uiterwaarden zelf. In ruige graslanden en kruidenruigtes wordt uitgehard, voedsel gezocht en vindt de paring plaats. Overal waar in het plangebied structuurrijke vegetaties aanwezig zijn kunnen vanaf eind juni tot in augustus rivierrombouts worden aangetroffen.

Sinds het begin van deze eeuw mag de rivierrombout beschouwd worden als een algemene soort in het rivierengebied van midden Nederland. De soort komt ondermeer in de gehele loop van de Waal voor, zo ook ter hoogte van de ADW. Rivierrombouts zijn de laatste jaren verspreid over het plangebied waargenomen (Waarnemingenverslag 2007, EIS-Nederland, Vlinderstichting en NVL).

Veldinventarisatie 2008

Tijdens het onderzoek zijn drie volwassen rivierrombouts waargenomen op de landtong in het noordwesten van het plangebied (Kaart 8). Larvenhuidjes zijn ondanks gericht zoeken niet gevonden.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

De soort brengt het grootste deel van zijn levenscyclus (drie tot vier jaar) als larve in de rivier door. Kribvakken en zandstrandjes vallen buiten het ingrepengebied, afgezien van twee locaties, waar de oever van de Waal wordt vergraven om een doorsteek naar de rivier te maken. Schade aan enkele larven die zich ter plaatse in de oever van de Waal bevinden is niet geheel uit te sluiten. Schade aan de soort is nihil omdat er van uit moet worden gegaan dat het hele Nederlandse stroomgebied van Waal en Rijn vol zit met larven.

Ten tijden van de metamorfose kruipen larven het water uit de strandjes (of kribben) op, waarna de volwassen libellen uitsluipen. Dit vindt hoofdzakelijk plaats in juni, met een uitloop tot eind juli (EIS Nederland op www.naturalis.nl). Dit vormt een kwetsbare periode, omdat in geval van verstoring libellen nog niet kunnen ontkomen door weg te vliegen.

Volwassen rivierrombouts harden uit en vangen voedsel in structuurrijke kruidenruigtes in de uiterwaard. Ze zijn zeer mobiel en vliegen bij verstoring meteen op, om elders weer in te vallen. Geschikte kruidenruigtes en ruige graslanden zijn overal langs het rivierengebied aanwezig, zo ook in de ADW. Omdat de ingreep gefaseerd plaatsvindt, wordt ervan uit gegaan dat gedurende de werkzaamheden in en rond het plangebied continu voldoende geschikte vegetaties aanwezig zijn. Omdat rivierrombouts zich mobiel gedragen en het landbiotoop voornamelijk gebruiken om te jagen, kunnen de daarvoor gebruikte kruidenruigten niet als vaste verblijfplaats worden beschouwd.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

De rivierrombout ondervindt door de realisatie van een meestromende nevengeul, een mozaïek van korte en hogere gras- en kruidenvegetaties, struweel en oibossen louter positieve effecten van de voorgenomen ingreep.

De aanleg van een meestromende nevengeul en de terugkeer van een meer natuurlijke dynamiek in het gebied leiden tot een uitbreiding van de voortplantingshabitat (www.minlnv.nederlandsesoorten.nl).

Omdat de larven van de rivierrombout op (schone) zandstrandjes metamorfoserend tot volwassen libellen zijn ze gevoelig voor golfslag die veroorzaakt wordt door langsvarende schepen (wegspoelen). In een meestromende nevengeul treedt dergelijke verstoring veel minder op, zodat de strandjes mogelijk geschiktere uitsluiplocaties worden dan de kribvakken van de rivier zelf. Verwacht wordt dan ook dat het voorgenomen project een positieve uitwerking heeft op de populatie rivierrombouts.

Voorkómen van negatieve effecten

Verstorende werkzaamheden in oevers en zandstrandjes van de Waal dienen buiten de periode dat larven uitsluipen en volwassen libellen uitvliegen (begin juni – eind juli) te worden uitgevoerd.

Eventuele schade aan in de oever ingegraven larven, als gevolg van twee kleinschalige ingrepen, kan met alle redelijkheid niet worden voorkomen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Overtreding van de verbodsbepalingen is niet geheel uit te sluiten, daar mogelijk enkele larven schade ondervinden van graafwerkzaamheden in de Waaloever.

Een aanvraag van ontheffing van de wet ten behoeve van schade aan soorten uit tabel 3 (streng beschermde soorten) wordt getoetst middels een 'uitgebreide toets':

1. De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;

Eventuele schade aan enkele larven door het vergraven van twee oeverlocaties heeft geen enkel effect op de gunstige staat van instandhouding van de rivierrombout in de Waal. Omdat de soort voorkomt in het hele Nederlandse stroomgebied van de Waal is het eventuele verlies van enkele larven verwaarloosbaar.

De aanleg van een meestromende nevengeul en de terugkeer van een meer natuurlijke dynamiek in het gebied leiden bovendien tot een uitbreiding van de voortplantingshabitat (www.minlnv.nederlandsesoorten.nl). Verwacht wordt dan ook dat het voorgenomen project een positieve uitwerking heeft op de populatie rivierrombouts.

2. Er moet onderzoek gedaan zijn naar minder schadelijke alternatieven voor de voorgenomen activiteit, en daaruit moet blijken dat er geen minder schadelijk alternatief mogelijk is;

Larven van rivierrombout leven in de oevers tussen de kribvakken van de Waal. Op elke denkbare locatie voor een doorsteek bestaat de kans dat er enkele larven in de oever aanwezig zijn. Alternatieven met minder schade tot gevolg zijn niet denkbaar.

3. In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als ruimtelijke inrichting dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen.

Verstorende werkzaamheden in de oevers van de Waal dienen buiten de uitkruipperiode van de larven van de rivierrombout (juni en juli) te worden uitgevoerd.

Het is in alle redelijkheid ondoenlijk om larven van rivierrombout te vinden door de te vergraven oevergrond aan een inspectie te onderwerpen. Als er al larven gevonden kunnen worden, dan levert dat geen enkele bijdrage aan het behoud van een gunstige staat van instandhouding van de soort. Het gebiedsdekkende voorkomen van rivierrombout in het Nederlandse stroomgebied van ondermeer de Waal betekent de aanwezigheid van "ontelbare aantallen" larven in de rivier.

4. In geval van soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient tevens sprake te zijn van 'dwingende redenen van openbaar belang'.

De ingreep vindt plaats in het kader van de planologische kernbeslissing (pKB) 'Ruimte voor de Rivier': het nieuwe regeringsbeleid om de veiligheid tegen overstroming te kunnen garanderen.

5.3 ZORGPLICHT

De zorgplicht ex artikel 2 van de Ffw is van toepassing op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing.

Op grond van artikel 2 dienen dieren en planten zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te worden verplaatst, teneinde schade aan deze soorten zo veel mogelijk te voorkomen.

Voor wat betreft beschermde soorten uit tabel 2 en 3 van de AMvB artikel 75 is bij verplaatsen van planten of dieren overigens altijd ontheffing nodig voor artikelen 9 en 13 van de FFW.

Indien wordt gehandeld overeenkomstig de zorgplicht, dan is van opzettelijk verontrusten van beschermde soorten (zoals bepaald in artikel 10) geen sprake. Een ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 10 is dan niet aan de orde.

5.4 CONCLUSIE FLORA- EN FAUNAWET

In het kader van de voorgenomen ingreep dient ontheffing te worden aanvraagd van de Ffw voor rugstreeppad, kamsalamander, vogels met een vaste verblijfplaats en rivierrombout (Tabel 3).

Een projectbeschrijving, behorende bij een aanvraag ontheffing Ffw, is bijgevoegd in Bijlage 12.

Tabel 3: Samenvatting (mogelijke) negatieve effecten op streng beschermde soorten van de Flora- en faunawet (tabel 3 Ffw) en ontheffingsplicht.

Effecten/toetsing:

●: op voorhand zeker een negatief effect: uitgebreide Ffw-toets noodzakelijk;

●: op voorhand geen effect / geen noodzaak tot toetsing.

Nederlandse naam	tijdens uitvoering	als gevolg van een nieuwe inrichting	Ffw-toets
rugstreeppad	●	●	√
kamsalamander	●	●	√
poelkikker	●	●	
dagvlinders	●	●	
vaatplanten	●	●	
zoogdieren	●	●	
vleermuizen	●	●	
vogels met vaste verblijfplaats	●	●	√
vissen	●	●	
vogels zonder vaste verblijfplaats	●	●	
rivierrombout	●	●	√

6 ORIËNTATIETOETS NATUURBESCHERMINGSWET 1998

6.1 SIGNIFICANT EFFECT?

Het plangebied ligt geheel binnen de begrenzing van Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden Waal' (Figuur 1, Figuur 2). Voor dit gebied zijn instandhoudingsdoelen opgesteld ten aanzien van de in onderstaande Tabel 4 en Tabel 6 genoemde habitats en soorten. Het gebied betreft een Vogelrichtlijngebied. De doelen ten aanzien van habitattypen en habitatrichtlijnsoorten zijn complementair⁸.

In dit hoofdstuk worden de voorgenomen ingrepen middels een oriëntatietoets getoetst aan de bepalingen in de Natuurbeschermingswet 1998. Hierbij wordt allereerst nagegaan of de voorgenomen ingreep mogelijk significante effecten heeft. Indien de ingreep afdoet aan de geformuleerde instandhoudingdoelstellingen, is sprake van een significant effect. In dat geval is de noodzakelijke vervolgttoets een "passende beoordeling". Indien significante effecten kunnen worden uitgesloten, dient een "verstoring- of verslechteringstoets" te worden uitgevoerd (§4.5 en Bijlage 6).

Tabel 4: Habitattypen en habitatrichtlijnsoorten waarvoor in het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal complementaire doelen zijn opgesteld.

Plangebied: aan- of afwezigheid van de soort in het plangebied (voor begrenzing zie Figuur 1). Bron: Pelsma & Zijlstra (2003), Niewold (2007), RAVON, SOVON, VZZ en veldonderzoek Natuurbalans 2008. Doelstelling: = behoud; > uitbreiding/verbetering (op basis van Ontwerpbesluit Uiterwaarden Waal).

HABITATTYPEN	plangebied	doelstelling (complementair)		
		oppervlakte	kwaliteit	
slikkige rivieroever (H3270)	√	>	>	
stroomdalgraslanden (H6120)	-	>	>	
zachthoutooibossen (H91E0_A)	√	>	>	
HABITATRICHTIJNSOORTEN		omvang leefgebied	kwaliteit	populatie
zeeprik	-	>	>	>
rivierprik	-	>	>	>
elft	-	=	=	>
zalm	-	=	=	>
grote modderkruiper	-	=	=	=
kamsalamander	√	>	>	=

⁸ Voor een beperkt aantal soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 complementaire doelen geformuleerd. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom). Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten.

6.2 HABITATTYPEN

De aanwezigheid en begrenzing van beschermde habitattypen (in 2008) is weergegeven op Kaart 9, Kaart 10 en Kaart 11 (in Bijlage 1). De kwaliteit van het habitatype per locatie, is weergegeven met verschillende kleuren.

In Bijlage 10 staat een overzicht van de habitattypen met de daarbijbehorende plantengemeenschappen. Per (sub)associatie staan de kensoorten, differentiërende en constante soorten vermeld.

6.2.1 Slikkige rivieroever (H3270)

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Complementair: Uitbreiding van oppervlakte en kwaliteit.

Aanwezigheid en kwaliteit in het plangebied

Dit habitatype omvat slikoevers met pioniergemeenschappen van éénjarige plantensoorten op voedselrijke bodems in dynamische riviersystemen.

Omdat de oevers van de Waal buiten het plangebied vallen, ontbreekt dit type momenteel nagenoeg in het plangebied. Vegetaties van slikoevers komen slechts op enkele kleine plekken langs de huidige plassen voor (1,3 ha), met soorten als slijkgroen en naaldwaterbies of met waterpeper, beklierde duizendknoop, tandzaadsoorten en moerasvergeet-mij-nietje (Kaart 9).

Effecten van de ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

Enkele zeer smalle strookjes met het habitatype vallen binnen het ingrepengebied. Deze zullen worden afgegraven. De grootste aaneengesloten vegetaties in het oosten van het gebied blijven onaangetast (Kaart 9).

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Het habitatype 'Rivieren met slikoevers' ondervindt louter positieve effecten van de voorgenomen ingreep. De realisatie van een meestromende nevengeul, met alle toekomstige erosie en sedimentatieprocessen en overgangen van permanent naar incidenteel overstromende gronden, zorgt voor een flinke toename van het oppervlakte van dit habitatype (Zandberg 1999, Projectgroep Afferdensche en Deestsche Waarden 2001). In de toekomstige situatie is ruim 30 ha slik aanwezig (Kaart 14), tegen een luttel 1,3 ha voorafgaand aan de ingreep.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

Door de sterke toename van dit habitatype in de toekomstige situatie, zijn de voorgenomen activiteiten volledig in overeenstemming met de complementaire instandhoudingsdoelstelling. Er zijn uiteindelijk alleen maar positieve effecten.

Als gevolg van de tijdelijke schade aan slikkige oevers, door afgraven ten behoeve van de aanleg van de nevengeul, is een verslechtering- en verstoringtoets op zijn plaats.

6.2.2 Stroomdalgraslanden (H6120)

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Complementair: Uitbreiding van oppervlakte en kwaliteit.

Aanwezigheid en kwaliteit in het plangebied

Dit habitatype omvat stroomdalgraslanden en pioniervegetaties op hoger gelegen, droge grindbanken en zandruggen in het winterbed van grote rivieren.

Uit het veldonderzoek in 2008 blijkt dat dit habitatype niet in het plangebied voorkomt. Plaatselijk hebben enkele stroomdalsoorten een goede bedekking op de westelijke buitenkaadse delen van de Rijswaard, maar deze locaties zijn te dynamisch voor echte stroomdalvegetaties.

Effecten van de ingreep

Omdat het hier beschreven habitatype niet in het gebied voorkomt, zijn er geen directe negatieve effecten als gevolg van de ingreep te verwachten.

Het beheerplan wordt opgesteld conform het Wbr-beheerplan (Cornelissen et al 2006), waarin ruimte is voor stroomdalgraslanden. Uit het veldonderzoek in 2008 blijkt dat er met name op de zandige oeverwal daadwerkelijk potenties zijn voor Kweekdravik-associaties (die te rekenen zijn tot habitatype 6120). Deze gemeenschap kan op den duur overgaan in soortenrijk stroomdalgrasland.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

Momenteel komt dit habitatype niet in het gebied voor. De voorgenomen ingreep heeft daarom geen direct negatief effect.

Conform de doelstelling dient dit habitatype in de toekomstige situatie te worden gerealiseerd. Omdat het toekomstige beheerplan wordt opgesteld conform het Wbr-beheerplan, is hier de ruimte voor. De voorgenomen ingreep heeft in potentie positieve effecten en op voorhand geen negatieve effecten. Verdere toetsing aan de Nbw is dan ook niet noodzakelijk.

6.2.3 Zachthoutoibossen H91E0)

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Complementair: Uitbreiding van oppervlakte en kwaliteit.

Aanwezigheid en kwaliteit in het plangebied

Zachthoutoibossen zijn typische climaxbossen van hoog uitgegroeide wilgen in natuurlijke overstromingszones van grote rivieren. In de ADW komen uitgebreide wilgenbossen voor rond de tichelgaten in het oosten van het gebied (Kaart 11).

Op hogere delen van de uiterwaard domineert grote brandnetel in de ondergroei en is de kwaliteit daardoor matig. De oppervlakte matige kwaliteit bedraagt 10 ha. Op plekken die lang onder water staan domineren moerassoorten of is de kruidlaag erg soortenarm, hier is de kwaliteit meestal goed. De oppervlakte van goede kwaliteit bedraagt eveneens 10 ha. (Kaart 11).

Effecten van de ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

Ten behoeve van de aanleg van de nevengeul zal een kleine 7 ha van het habitatype zachthoutoibos tijdelijk moeten verdwijnen. Dit gebeurt gefaseerd (Tabel 5). Voornamelijk vegetaties van matige kwaliteit zullen moeten wijken: 4 van de 10,2 ha.

De vegetaties met een goede kwaliteit blijven zoveel mogelijk behouden: 8,2 van de 10,9 ha.

Tabel 5: Oppervlakte ooibos is huidige en toekomstige situatie.

type	kwal.	opp.huidige situatie (ha)	opp. te kappen bos per deelgebied (zie Figuur 3) (ha)						totaal opp. inrichtingsplan (ha)
			1	2	3	4	5	tot.	
zachthoutooibos	goed	10,9	0,3	0,9	0,2	0,8	0,5	2,7	19
	matig	10,2		0,2	1,5	1,2	1,1	4	
	totaal	21,1	0,3	1,1	1,7	2,1	1,6	6,7	
hardhoutooibos		-	-	-	-	-	-	-	17
totaal ooibos		21,1							36

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Na herinrichting zal het oppervlak zachthoutooibos rond de tichelgaten en langs de nevengeul weer toenemen door spontane ontwikkeling tot 19 ha (Tabel 1; Kaart 14) (Projectgroep ADW 2001).

Bovendien zal het zachthoutooibos straks naadloos overgaan in hardhoutooibos, dat zich op de hoger gelegen fabrieksterreinen zal gaan ontwikkelen. In het streefbeeld is hiervan straks een ruime 17 ha aanwezig. Dit habitatype en overgangen hiernaar van zachthoutooibos zijn in de huidige situatie niet in het gebied aanwezig.

De voornemens in het Wbr-beheerplan (Cornelissen et al. 2006) om te komen tot een snelle ontwikkeling van ooibos door uitrastering dienen nader te worden vastgelegd in een nog op te stellen beheersplan. Dit geldt ook voor aangepast beheer (extra uitrasteren) dat mogelijk noodzakelijk is voor het veilig stellen van de kwaliteit van de vegetaties.

Voorkómen van negatieve effecten

Negatieve effecten door tijdelijke afname van oppervlak, als gevolg van het gefaseerd ontgraven van delen van het huidige bos, zijn niet te voorkomen. Verliezen worden ruimschoots goedge maakt door de ontwikkeling en uitbreiding van zacht- en hardhoutooibos in de toekomstige situatie.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

Afgezien van tijdelijke (gefaseerde) schade aan het habitatype, wordt in de toekomstige situatie voldaan aan de complementaire instandhoudingsdoelstelling. De oppervlakte aan zachthoutooibos blijft uiteindelijk nagenoeg gelijk, het beheer zal gericht zijn op een belangrijke verbetering van de kwaliteit en er komt zo'n 17 ha hardhoutooibos bij, met overgangen naar zachthoutooibos (Cornelissen et al 2006).

Het toekomstige beheerplan wordt opgesteld conform het Wbr-beheerplan, waarin de ontwikkeling van zachthoutooibos (en hardhoutooibos) is vastgelegd.

Op basis hiervan zijn significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstelling ten aanzien van zachthoutooibos op voorhand uitgesloten.

Als gevolg van de tijdelijke schade aan zachthoutooibos, door afgraven ten behoeve van de aanleg van de nevengeul, is een verslechtering- en verstoringtoets op zijn plaats.

6.3 SOORTEN VAN DE HABITATRICHTLIJN

6.3.1 Zeeprik en rivierprik

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Complementair: Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Aanwezigheid in het plangebied

Gegevens over het voorkomen van zee- en rivierprik in de met de Waal in verbindingstaande grindgaten zijn ons niet bekend. In de huidige situatie hebben prikken in het plangebied niets te zoeken en is alleen de Waal zelf, als trekroute naar paaigronden, van belang voor deze soorten.

Effecten van de ingreep

Door realisatie van een permanent meestromende nevengeul worden de ADW in één klap interessant voor zee- en rivierprik, omdat dergelijke nevengeulen van groot belang zijn als opgroeilocaties voor larven van prikken en stromingsminnende vissoorten (Grift 2001). Aanleg van nevengeulen als maatregel de instandhoudingsdoelen te bereiken wordt met name genoemd in het Ontwerpbesluit Uiterwaarden Waal.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

De voorgenomen activiteiten zijn geheel conform de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal ten aanzien van zee- en rivierprik. Door de aanleg van een meestromende nevengeul ontstaat in de ADW nieuw leefgebied. Verdere toetsing aan de Nbw is niet aan de orde.

6.3.2 Elft en zalm

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Complementair: Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Aanwezigheid in het plangebied

Het plangebied heeft voor beide soorten zowel in de huidige als in de toekomstige situatie geen betekenis. Elft en zalm gebruiken alleen de Waal zelf, als doortrekgebied naar paaigronden die buiten Nederland liggen.

Effecten van de ingreep

De voorgenomen activiteiten hebben geen (significante) negatieve effecten op genoemde soorten, omdat de Waal buiten het ingrepengebied ligt en niet wordt aangetast. Positieve effecten zijn er evenmin. Een meestromende nevengeul is niet van bijzonder groot belang voor genoemde soorten.

Toetsing aan de Natuurbeschermingswet

De voorgenomen activiteiten zijn niet strijdig met de Nbw en verdere toetsing is niet aan de orde.

6.3.3 Grote modderkruiper

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Complementair: Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Aanwezigheid in het plangebied

Er zijn geen gegevens bekend over het voorkomen van grote modderkruiper in de ADW. Veldonderzoek in 2008 naar de soort heeft evenmin waarnemingen opgeleverd.

Effecten van de ingreep

De voorgenomen activiteiten hebben geen (significant) negatieve effecten op grote modderkruiper omdat er vanuit wordt gegaan dat de soort niet in het plangebied voorkomt.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

De voorgenomen activiteiten zijn niet strijdig met de Nbw en verdere toetsing is dan ook niet aan de orde.

6.3.4 Kamsalamander**Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied**

Complementair: Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Aanwezigheid in het plangebied

Tijdens het veldonderzoek in 2008 is het voorkomen van kamsalamander vastgesteld in de strang ten zuidoosten van Terp Turksweerd (Kaart 7; RD: 172,8-432,0).

Op 25 juni zijn er acht volgroeide larven aangetroffen. De locatie is dezelfde als waar in 1994 twee larven zijn gevangen en ligt vlakbij de locaties waar in daaropvolgende jaren enkele volwassen exemplaren zijn gezien. Het ontbreken van waarnemingen van volwassen en halfwas dieren ondanks diepgaand onderzoek (schijnen, scheppen en fuiken, zie §4.3), geeft aan dat het hier zeer waarschijnlijk gaat om een zeer klein aantal dieren.

De strang bij de Turksweerd is de meest geïsoleerde locatie in het gebied en ondervindt de minste invloed van overmatige dynamiek. Plaatselijk is er goed ontwikkelde onderwatervegetatie aanwezig. De strang ligt achter een zomerkade die van oost naar west door het projectgebied ligt. Dit betekent dat zolang het water lager staat dan de zomerkade de waterstand wordt bepaald door kwel. De zomerkade heeft bij kilometerraai 899 (zomerbed Waal) een hoogte van ongeveer NAP + 10.00m. Uit statistieken blijkt dat een hogere waterstand dan NAP + 10.00m gemiddeld 4,5 dagen per jaar voorkomt, voornamelijk in de periode van november tot en met maart. De strang staat in de huidige situatie dus gemiddeld 4,5 dagen per jaar onder water.

De nabijgelegen terp en aangrenzende struweel, moerasvegetatie- en bosschages vormen een geschikt landbiotoop. Buiten de voortplantingstijd verblijven kamsalamanders bij voorkeur op hoger gelegen, overstromingsvrije en met bos of struweel begroeide plaatsen.

Alle overige wateren in het plangebied staan met elkaar en indirect met de Waal in verbinding, ondervinden daarom invloeden van verhoogde rivierdynamiek en zijn bevolkt met vis. Dergelijke wateren zijn in de regel ongeschikt als voortplantingswater voor een kritische soort als de kamsalamander, omdat een rijke onderwaterbegroeiing ontbreekt en vissen als de belangrijkste predators van salamanderlarven en –eitjes in ruime mate aanwezig zijn.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

De strang nabij de Turksweerd ligt weliswaar in het plangebied, maar buiten het ingrepengebied (Bijlage 1, Kaart 7). Zowel het voortplantingswater als de landhabitat (moerasvegetaties en bosschages op de oevers en rond de nabijgelegen terp) worden tijdens de ingrepen ongemoeid gelaten.

In de wateren die wel worden vergraven of mogelijk anderszins worden aangetast zijn nooit kamsalamanders waargenomen. Deze wateren hebben een te hoge dynamiek en/of zijn bevolkt met vis, en zijn dan ook niet geschikt voor kamsalamanders.

Directe schade aan individuen en voortplantingswateren is dan ook zeer onwaarschijnlijk.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Na aanleg van de nevengeul zal de waterstand in het gebied fluctueren met de waterstand in het zomerbed van de Waal. De strang ten zuidoosten van de Turksweerd heeft aan de noordzijde een maaiveldligging van ongeveer NAP +8,50m. Deze waterstand wordt volgens de statistieken gemiddeld 25 dagen per jaar overschreden (RWS *in litt.*). Door de aanleg van een de nevengeul zullen de overstromingsfrequentie en -hoogte in het gebied dus toenemen van gemiddeld 4,5 naar 25 dagen per jaar. Het gevolg hiervan is dat zowel de dynamiek als de kans op bevolking met vis toenemen. Mogelijk leidt dit ertoe dat de strang in de toekomst minder geschikt is als voortplantingsplaats voor kamsalamanders. Deze soort houdt van laagdynamische wateren die vrij zijn van vis.

Voorkómen van negatieve effecten

Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase

Omdat het actuele leefgebied niet wordt geschaad, is schade aan individuen en leefgebied niet aan de orde en zijn mitigerende maatregelen tijdens de uitvoering niet van toepassing.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

Om de voortplantingslocatie van kamsalamanders te beschermen tegen overstroming wordt voorgesteld de noordoostelijke helft van de strang (daar waar de kamsalamanders zijn waargenomen) van het omliggende gebied te isoleren, door aanleg van een aarden wal. De dimensies van de aarden wal dienen te worden afgestemd op de toekomstige overstromingshoogten, zodat deze tot dezelfde overstromingsduur kan worden teruggebracht zoals die nu voor de strang geldt.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

Bolwerken van de kamsalamander in het Natura 2000-gebied 'Uiterwaarden Waal' zijn de Hurwenense Uiterwaarden, de Rijswaard, de Heeseltse Uiterwaarden en de binnenwateren ten zuiden van de Waal langs het traject Weurt-Wamel.

Uitbreiding van omvang en verbetering van kwaliteit van leefgebied voor behoud van de populatie, zijn door aanleg van laag dynamische voortplantingswateren en landbiotoop, goed te realiseren in bovengenoemde binnendijkse gebieden.

Buitendijkse gebieden zijn hiervoor veel minder geschikt. In hoogdynamische gebieden zoals uiterwaarden is nauwelijks ruimte voor een soort als kamsalamander, die afhankelijk is van laag dynamische, rijk begroeide en/of visvrije wateren.

Maatregelen ter realisatie van de instandhoudingsdoelen dienen dan ook gericht te zijn op de binnendijkse wateren van de Afferdensche en Deestsche Waarden.

Omdat de voorgenomen ingrepen plaatsvinden in het buitendijkse gebied, waar het realiseren van de instandhoudingsdoelstelling ten aanzien van kamsalamander moeilijk haalbaar is, hebben de voorgenomen ingrepen weliswaar een klein negatief effect, maar zijn significant negatieve effecten op voorhand uitgesloten. Een “verstorings- en verslechteringstoets” is de vervolgstap.

6.4 SOORTEN VAN DE VOGELRICHTLIJN

6.4.1 Kwartelkoning

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren.

Aanwezigheid in het plangebied

De meest recente territoria van kwartelkoningen in de ADW stammen uit 1999, 2000 en 2001. In 1999 ging het om drie territoria, in 2000 en 2001 om één territorium. De laatste zes jaar zijn er in de ADW geen waarnemingen van kwartelkoningen meer gemeld. Het gebied is in deze periode jaarlijks op de soort geïnventariseerd (pers. med. J. Schoppers, SOVON).

Uitgebreid veldonderzoek in de ADW in 2008 heeft geen waarnemingen van kwartelkoning opgeleverd.

In 2007 waren er in Nederland ongeveer 300 broedparen van de kwartelkoning aanwezig. Vooral in Groningen en langs de IJssel. De Rijn en de Waal kwamen er bekaaid af, met respectievelijk tien en zeven gevallen, hetgeen in lijn is met voorgaande jaren (www.kwartelkoning.nl). Dit proces heeft zich in 2008 doorgezet. Met landelijk zo'n 200 paar was het een redelijk jaar, maar niet voor de uiterwaarden van de Rijn en de Waal. Bijna 40% van alle kwartelkoningen vestigde zich in het IJsseldal. Elders langs de rivieren (Rijn en Waal) werden dit jaar maar mondjesmaat kwartelkoningen waargenomen, waaronder in de Ooijpolder en in de Amerongse Bovenpolder.

Effecten van de ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

Gezien het ontbreken van de soort zijn er geen directe negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op deze soort te verwachten.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Na herinrichting wordt het gebied beheerd middels een integrale jaarrondbegrazing met runderen en paarden (Cornelissen et al 2006). Afhankelijk van de begrazingsdruk ontstaat een mozaïek van ruigtes en grazige plekken. Mits de vegetatie niet te dicht, of niet te open is, kan aantrekkelijk broedterrein voor kwartelkoningen ontstaan. Ze worden immers niet gemaaid of anderszins bewerkt, zodat de legsels en kuikens geen gevaar lopen. Een aantal natuurgebieden, zoals Meinerswijk in Arnhem en de Millingerwaard bij Nijmegen behoren al jarenlang tot de betere kwartelkoninggebieden van ons land (www.kwartelkoning.nl).

Voorkómen van negatieve effecten

Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase

Als gevolg van het ontbreken van de soort in het gebied: niet van toepassing.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

Volgens het inrichtingsplan is er in de toekomstige situatie ruim 120 ha grasland aanwezig. Het gebied zal worden beheerd middels jaarrondbegrazing. Afstemming van de begrazingsdruk is dan de belangrijkste sleutel tot realisatie van een voldoende groot areaal geschikte vegetatie voor deze soort. De vegetatie moet tenminste 20-30 cm hoog zijn en voldoende dekking bieden. Te dichte vegetatie, zoals die bijvoorbeeld in bemeste graslanden aanwezig is, wordt gemeden. Hiertoe zal mogelijk deels moeten worden uitgerasterd, om overmatige begrazing te voorkomen.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

Momenteel komt de kwartelkoning reeds jaren niet meer in het plangebied voor. De voorgenomen ingreep heeft daarom in beginsel geen direct negatief effect.

Ontwikkeling van voor deze soort geschikte broedlocaties dienen conform de doelstellingen in de toekomstige situatie te worden gerealiseerd. Hiertoe moet de begrazingsdruk worden afgestemd op de ontwikkeling van geschikte vegetaties. Dit zijn vegetaties die tenminste 20-30 cm hoog zijn, voldoende dekking bieden, maar niet te dicht zijn. In het nog op te stellen beheerplan dient deze doelstelling nader te worden afgestemd.

Het toekomstige beheerplan zal worden opgesteld conform het Wbr-beheerplan, waarin ruimte is voor beheer ten gunste van kwartelkoning (pers. med. J. Wind, SBB). Hoe dat beheer vorm krijgt dient nader te worden uitgewerkt. Als gevolg van de nieuwe inrichting en bijkomend beheer is realisatie van de instandhoudingsdoelstelling dus heel wel mogelijk. Nadere toetsing is dan ook niet noodzakelijk.

6.4.2 Porseleinhoen

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.

Aanwezigheid in het plangebied

Porseleinhoenders in de ADW zijn alleen bekend uit de periode voor 1998 (1993 en 1997; waarnemingen tussen de oude en nieuwe dijk, dus buiten het plangebied). Porseleinhoen is tijdens de uitgebreide broedvogelkartering niet in het plangebied vastgesteld. Geschikte biotopen in de vorm van ondiepe, rijk begroeide moerassen, zijn momenteel niet aanwezig. Alle oevers zijn óf zeer dynamisch en kaal, óf zijn te dichtgegroeid met wilg en andere oeverbegroeiing.

Effecten van de ingreep op de instandhoudingsdoelstelling

Tijdens de uitvoeringsfase

Gezien het ontbreken van de soort zijn er geen directe negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op deze soort te verwachten.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

In het streefbeeld zijn ondermeer tijdelijke poelen met wisselende waterstanden en tichelgaten met moerasvorming aanwezig. Beheer zal plaatsvinden in de vorm van

jaarrondbegrazing (Projectgroep ADW 2001). Afhankelijk van de begrazingsdruk en autonome factoren zoals waterstanden, kan de herinrichting leiden tot het ontstaan van geschikt leefgebied voor porseleinhoen.

Voorkómen van negatieve effecten

Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase

Als gevolg van het ontbreken van de soort in het gebied: niet van toepassing.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

Afhankelijk van de begrazingsdruk en autonome factoren zoals waterstanden, kan de herinrichting leiden tot het ontstaan van geschikt leefgebied voor porseleinhoen.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

Het toekomstige beheerplan zal worden opgesteld conform het Wbr-beheerplan, waarin ruimte is voor ontwikkeling van geschikte leefgebieden voor porseleinhoen (Cornelissen et al 2006). Hoe het beheer vorm krijgt dient nader te worden uitgewerkt. Als gevolg van de nieuwe inrichting en bijkomend beheer is realisatie van de instandhoudingsdoelstelling dus heel wel mogelijk. Nadere toetsing is dan ook niet noodzakelijk.

6.4.3 Zwarte stern

Instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied

Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.

Aanwezigheid in het plangebied

Zwarte stern is een soort van laagveengebieden met uitgebreide krabbescheervegetaties, waarop gebroed wordt.

In het rivierengebied kan deze soort alleen tot broeden komen indien er kunstmatige broedlocaties worden aangeboden in de vorm van vlotjes, zoals wordt gedaan in de Geldersche Poort.

Bij afwezigheid van kunstmatige broedlocaties is er in de Nederlandse uiterwaarden nauwelijks geschikt broedbiotoop aanwezig, omdat de hoge dynamiek geen ontwikkeling van krabbescheer en/of andere drijvende vegetaties toestaat.

Effecten van de ingreep op de instandhoudingsdoelstelling

Tijdens de uitvoeringsfase

Gezien het ontbreken van de soort zijn er geen directe negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op deze soort te verwachten.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

In het streefbeeld zijn een groot aantal permanente watertypen opgenomen met een grote variatie aan moerasvorming. Het aanbieden van kunstmatige nestgelegenheid in (de minst dynamische) wateren kan goed leiden tot de ontwikkeling van een broedpopulatie zwarte sterns.

Voorkómen van negatieve effecten

Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase

Als gevolg van het ontbreken van de soort in het gebied: niet van toepassing.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

Na herinrichting kan het gebied alleen voor deze soort interessant worden indien wordt overgegaan tot het aanbieden van kunstmatige nestgelegenheid. Dit moet nader worden uitgewerkt in het beheerplan.

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

Het toekomstige beheerplan zal worden opgesteld conform het Wbr-beheerplan, waarin ruimte is voor ontwikkeling van in potentie geschikte leefgebieden voor zwarte stern (Cornelissen et al 2006). Hierbij dient kunstmatige nestgelegenheid te worden aangeboden, omdat in het systeem te dynamisch is voor een natuurlijke ontwikkeling daarvan. Nadere toetsing is niet noodzakelijk.

6.4.4 Niet-broedvogels

Aanwezigheid in het plangebied

Gegevens over niet-broedvogels zijn afkomstig van SOVON en hebben betrekking op tellingen van watervogels in de periode 2000-2006 (jaarlijkse midwintertelling en de maandelijkse watervogeltellingen september t/m april, zie Bijlage 5) in het in Figuur 1 begrensde telgebied RG5140⁹.

In Tabel 6 is weergegeven welke van de voor het Natura 2000-gebied kwalificerende niet-broedvogelsoorten in het plangebied aanwezig zijn. Van deze soorten is het seizoensgemiddelde weergegeven (gemiddeld aantal aanwezige vogels in een winterseizoen), het gewenste aantal zoals gesteld in de doelstelling van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal en het percentage dat van die doelstelling binnen het plangebied aanwezig is.

Aan de vogelaantallen die gebruik maken van de ADW als pleisterplaats of overwinteringsgebied kan afgeleid worden in hoeverre de ADW een bijdrage leveren aan de instandhoudingsdoelstelling van de het Natura 2000-gebied.

⁹ Telgebied RG5140 (Figuur 1) omvat het hele plangebied, uitgebreid met binnendijs gelegen kolken. Omdat wintervogels met name gebruik maken van het buitendijkse gebied worden telgebied en plangebied als gelijk beschouwd

Tabel 6: Niet-broedvogelsoorten waarvoor het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal is aangewezen.

Doelstelling:

= gelijk;

> stijging;

= (<) achteruitgang ten gunste van ander habitatype of soort toegestaan.

Seizoensgemiddelde: gemiddeld aantal vogels van de betreffende soort, per dag in het winterseizoen;percentage in plangebied: % van de doelstelling dat in het plangebied aanwezig is.

NIET-BROEDVOGELS	doelstelling		seizoens- gemiddelde plangebied	seizoens- gemiddelde doelstelling	% in plangebied
	leefgebied	populatie			
fuut	=	=	7,0	90	7,7
aalscholver	=	=	18,4	260	7,1
kolgans	= (<)	=	109,0	5500	2,0
gauwe gans	= (<)	=	215,5	2400	9,0
brandgans	=	=	1,8	610	0,3
smient	= (<)	=	68,3	4700	1,5
krakeend	=	=	8,9	50	17,8
pijlstaart	=	=	2,8	30	9,2
slobeend	=	=	8,7	90	9,6
tafeleend	=	=	15,9	190	8,3
kuifeend	=	=	42,0	530	7,9
nonnetje	=	=	0,8	6	13,5
meerkoet	=	=	49,3	780	6,3
kievit	=	=	19,3	790	2,4
grutto	=	=	6,3	70	9,0
wulp	=	=	0,2	160	0,1

Uit Tabel 6 is op te maken dat de ADW met name van belang zijn voor gauwe gans, verschillende eendensoorten en grutto. Van deze soorten is elk ongeveer 10 % van de regiopopulatie Rivierenland in de ADW aanwezig. Voor smient, brandgans, kievit en wulp is het gebied ten opzichte van andere uiterwaardgebied in het Natura 2000-gebied nauwelijks van belang.

Ganzen

Gauwe ganzen (en andere ganzensoorten) foerageren 's winters op de graslandpercelen die in het gebied liggen. Tijdens het veldonderzoek in 2008 bleek dat ganzen ook veelvuldig te vinden zijn op korte, grazige vegetaties en droogvallende oevers in deelgebied 4 (Figuur 3). Deelgebied 4 is reeds opgeleverd en wordt beheerd middels jaarrondbegrazing. Het toont in grote lijnen hoe de ADW er na herinrichting uit gaan zien.

Eenden

Van de eenden zijn het vooral krakeend en nonnetje die met hoge aantallen in de ADW aanwezig zijn, maar ook voor slob-, kuif- tafeleend en pijlstaart is het gebied van belang. Nonnetjes en kuifeenden zijn de afgelopen jaren vooral geteld in het meest oostelijke tichelgat, waaraan ook de blauwe reigerkolonie is gevestigd (Kaart 3). Ook de verschillende soorten zwemeenden (krakeend, slobeend en pijlstaart) verblijven 's winters met grote aantallen in het zelfde tichelgat, maar zijn ook in de ondiepe plassen

in het centrale deel aanwezig (waarnemingenarchief Vogelwerkgroep Nijmegen e.o.; www.waarneming.nl).

Grutto

Grutto's zijn buiten de broedperiode (tijdens de voorjaar- en najaarstrek) vooral afhankelijk van plas-dras situaties. Hier wordt gevoerageerd, gerust en overnacht. Nu zijn geschikte plekken in de ADW hoofdzakelijk beperkt tot de oevers van de open wateren in de westpunt van het gebied en in het vergraven centrale deel.

Effecten van de ingreep

Tijdens de uitvoeringsfase

Na aanvang van het project in 2009 zal op korte termijn worden overgegaan tot het inzaaien van gras op huidige akkerpercelen. Het gaat hierbij om een oppervlak van 9 ha dat door op die manier geschikt wordt als foerageergebied voor ganzen (Kaart 1). Deze compensatiegronden worden als zodanig in stand gehouden zolang de betreffende locaties niet worden afgegraven.

Negatieve effecten van de uitvoering van de voorgenomen werkzaamheden zijn mogelijke geluids- en bewegingsverstoring van pleisterende en overwinterende watervogels.

Na oplevering, als gevolg van de nieuwe inrichting

Ganzen en smient

Bij de voorgenomen ingreep zullen enkele weilandpercelen, waar ganzen gewoon zijn te foerageren, moeten worden afgegraven ten gunste van een nevengeul en jaarrond begraasde grasvegetaties. Maar zoals tijdens het veldonderzoek bleek zijn ook de korte grazige vegetaties in deelgebied 4 zeer geschikt als foerageergebied.

In de huidige situatie is 51 hectare geschikt foerageergebied aanwezig (Kaart 12). Als zodanig zijn de categorieën kort gras, natte pioniersvegetaties en droogvallende oevers uit de ecotopenkartering 2008 beschouwd (Kaart 13).

Volgens het streefbeeld (Kaart 14) is in de toekomstige situatie ruim 120 ha gras en 31 ha slik aanwezig. Omdat het beoogde begrazingsbeheer gekenmerkt zal worden door een hoge graasdruk, met het oog op een zo klein mogelijke weerstand, zullen vooral kortgrazige, regelmatig geïnnundeerde grasvegetaties ontstaan. Dit zijn ideale foerageergebieden voor ganzen (Pelsma et al. 2003). Van de toekomstige 120 ha gras zal naar verwachting slechts een beperkt deel (maximaal 3 %) verruigen en daarmee ongeschikt worden voor ganzen. Dit betekent dat er in de toekomstige situatie waarschijnlijk velen malen meer geschikt ganzengrasland aanwezig is dan in de huidige situatie (Tabel 7). De uiteindelijke verdeling van korte en ruigere graslandtypen hangt ondermeer af van het toekomstige beheer, dat nog nader dient te worden vastgelegd in een beheersplan.

Tabel 7: Berekende oppervlakten ganzenfoerageergebied en open water (eenden) in de huidige situatie (2008) en in de toekomstige situatie. Voor de berekening van de oppervlakte in de huidige situatie zijn voor ganzen geschikte vegetatietypen gebruikt uit de ecotopenkartering in 2008. De waarde voor het streefbeeld betreft al het gras (versie 2007).

biotoop	huidige situatie 2008 (ha)	streefbeeld (ha)
ganzenfoerageergebied	51	151 ha – 3% = 147
open water (eenden)	69	89

Eenden

In de toekomstige situatie neemt de oppervlakte open water flink toe. In de huidige situatie is 69 ha open water aanwezig (op basis van ecotopenkartering 2008). Uiteindelijk zal er 89 ha open water aanwezig zijn (Kaart 14).

Het grote tichtelgat (met de reigerkolonie), de belangrijkste pleisterplaats voor nonnetje, zal hierbij worden aangetakt aan de nevengeul, maar verder onveranderd blijven. Het aantal ondiepe plassen, zoals nu alleen in deelgebied 4, wordt fors uitgebreid.

In de uiteindelijke situatie zal er een zeer gevarieerd aanbod van open water zijn, met een stromende nevengeul, ondiepe pioniersplassen, een grote zandwininput (zoals die er nu ook ligt) en wateren met een weelderige moerasvegetatie. Voor eenden zijn er dan ook geen negatieve effecten als gevolg van een nieuwe inrichting te verwachten.

Grutto

In de toekomstige situatie neemt het areaal plas-dras situaties fors toe. Geleidelijk oplopende overstromingsvlaktes, met verschillen in overstromingsduur en lage delen in de vlakte, waar tijdelijke poelen kunnen ontstaan, zullen het beeld bepalen. Voor de grutto betekent dat een belangrijke uitbreiding van potentieel foerageergebied.

Openstelling van het gebied voor het publiek en recreatie brengt voor de niet-broedvogels geen negatieve effecten in de vorm van verstoring met zich mee. Het gebied wordt in de huidige situatie al druk bezocht door wandelaars, fietsers, mensen met honden en sportvissers. In de nieuwe situatie zal het gebied afgesloten worden voor gemotoriseerd verkeer en worden de huidige wandelpaden gehandhaafd (Bijlage 1: Kaart 15).

Voorkómen van negatieve effecten*Maatregelen tijdens de uitvoeringsfase*

Pleisterende ganzen worden tegemoetgekomen door tijdens de werkzaamheden zoveel mogelijk grasland beschikbaar te houden voor deze vogels. Hiertoe worden huidige akkerpercelen (maïs) ingezaaid met gras en als ganzengrasland worden beheerd, totdat de percelen moeten worden vergraven (Kaart 1a).

Verstoring als gevolg van geluid en beweging door werkzaamheden wordt zoveel mogelijk beperkt door het plangebied op te delen in vijf deelgebieden en het werk gefaseerd uit te voeren (Figuur 3 en Kaart 1).

Er zal niet 's nachts worden gewerkt. Zandwinning zal plaatsvinden tussen 7:00 en 21:00 uur. Vrachtwagenbewegingen worden uitgevoerd tussen 7:00 en 19:00 uur. Op deze manier kan lichtverstoring tot een minimum worden beperkt. Alleen op de zuiginstallatie zal een geringe verlichting aanwezig zijn ten behoeve van navigatie. Mogelijk dat de twee locaties waar bruggen worden gerealiseerd ten tijde van de bouw permanent verlicht moeten blijven ter voorkoming van diefstal van materiaal.

Maatregelen m.b.t. de nieuwe inrichting

Negatieve effecten van een nieuwe inrichting van de ADW ten aanzien van ganzen, eenden en steltlopers worden niet verwacht. Op basis van het streefbeeld en het te voeren beheer kan voorspelt worden dat er voor zowel ganzen, als eenden en grutto's (en andere steltlopers) in de toekomst grotere oppervlakten geschikt leefgebied aanwezig zijn dan nu het geval is.

Eventuele negatieve effecten van recreatie worden geminimaliseerd door een gedegen zonering. Er is rekening gehouden met de planning van wandelpaden, bruggen en waar er gevist en gezwommen kan worden (Bijlage 1: Kaart 15).

Oriëntatietoets Natuurbeschermingswet

De voorgenomen ingreep heeft ten aanzien van niet-broedvogelsoorten enkele negatieve effecten als gevolg van verstoring tijdens de uitvoeringsfase.

Significant zijn deze effecten echter zeker niet, omdat door het nemen van maatregelen tijdens de uitvoeringsfase en een afstemming van het beheer (begrazingsdruk), de aangewezen soorten niet zullen leiden onder de herinrichting van het gebied en de instandhoudingsdoelen ruimschoots kunnen worden gerealiseerd.

De ADW is na herinrichting naar alle verwachting geschikt voor alle aangewezen soorten, in aantallen die in vergelijkbare mate bijdragen aan behoud van de regiopopulatie Rivierenland, zoals gesteld in de instandhoudingdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

Volgend uit de huidige oppervlakte aan geschikt foerageergebied, 51 ha (Kaart 12), en het toegestane verlies van voedselgebied voor ganzen en smienten met 16% ten gunste van de ontwikkeling van slikoevers en zachthoutoibos (habitattypen die door de herinrichting worden bevorderd) dient er in de toekomst minimaal 43 ha foerageergebied beschikbaar te zijn. Als gevolg van de voorgenomen intensieve begrazing zal het grootste deel van de 151 ha gras en slik geschikt zijn voor ganzen, waarmee ruimschoots aan de wettelijke verplichtingen wordt voldaan.

Ten behoeve van een ontheffing van de Natuurbeschermingswet volstaat derhalve een 'verslechtering- of verstoringstoets' (Bijlage 6). Hierin wordt de aanvaardbaarheid van de verslechtering of verstoring uitgewerkt. Een vergunning Natuurbeschermingswet 1998 wordt alleen verleend indien er geen of een aanvaardbare verslechtering of verstoring optreedt. Een 'passende beoordeling' is in deze niet aan de orde.

6.5 CONCLUSIE ORIENTATIEFASE TOETSTING NBW

In Tabel 8 wordt de uitkomst van de oriëntatiefase uiteengezet: zijn er mogelijk (significante) effecten van de voorgenomen ingreep op de instandhoudingdoelstellingen te verwachten? Is vervolgttoetsing aan de Nbw noodzakelijk en zo ja welke toets: “verstoring- of verslechteringsstoets” of een passende beoordeling. In hoofdstuk 7 worden de resultaten van de vervolgttoets gepresenteerd.

Tabel 8: Samenvatting uitkomst oriëntatiefase toetsing Nbw. Weergegeven zijn de habitattypen en –soorten waarvoor (complementaire) doelen zijn opgesteld, of deze habitattypen en -soorten in het plangebied aanwezig zijn, of (significante) effecten te verwachten zijn en welke vervolgttoets uitgevoerd dient te worden (VV: “verslechtering- of verstoringstoets”; PB: passende beoordeling).

- : kans op significant negatief effect: passende beoordeling noodzakelijk;
- : negatief effect, maar zeker geen *significant* negatief effect: verstoring- of verslechteringstoets noodzakelijk.
- : zeker geen negatief effect: geen Nbw-toetsing noodzakelijk.

	aanwezig	negatieve effecten?	toets
slikkige rivieroever (H3270)	√	●	VV
stroomdalgraslanden (H6120)	-	●	-
zachthoutoobos (H91EO_A)	√	●	VV
zeeprik	-	●	-
riverprik	-	●	-
elft	-	●	-
zalm	-	●	-
grote modderkruiper	-	●	-
kamsalamander	√	●	VV
kwartelkoning	-	●	-
porseleinhoen	-	●	-
zwarte stern	-	●	-
niet-broedvogels	√	●	VV

7 VERVOLGTOETSING NATUURBESCHERMINGSWET 1998

7.1 INLEIDING

Uit de oriëntatietoets Nbw is gebleken dat er op voorhand geen significant negatieve effecten te verwachten zijn ten aanzien van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal.

Middels een “verstoring of verslechteringstoets” wordt de aanvaardbaarheid van de verslechtering of verstoring van de in Tabel 8 genoemde habitattypen en –soorten bepaald. Een vergunning Nbw wordt alleen verleend indien er geen of een aanvaardbare verslechtering of verstoring optreedt.

7.1.1 Slikkige rivieroever (H3270)

Als gevolg van de ingreep treedt tijdelijke schade op aan enkele snippers van dit habitatype (Kaart 9).

Door de sterke toename van dit habitatype in de toekomstige situatie (Kaart 14), zijn de tijdelijke verliezen aanvaardbaar en worden de complementaire instandhoudings zonder probleem gerealiseerd.

7.1.2 Zachthoutooibossen H91E0)

Als gevolg van de ingreep treedt tijdelijke schade op aan dit habitatype (Kaart 11). Door spontane ontwikkeling en herstel van dit habitatype en de mogelijkheid tot ontwikkeling van natuurlijke overgangen naar hardhoutooibos in de toekomstige situatie (Kaart 14), zijn de tijdelijke verliezen aanvaardbaar en kunnen de complementaire instandhoudingsdoelen zonder probleem worden gerealiseerd.

7.1.3 Kamsalamander

In het ingrepengebied gaat het om een klein aantal dieren die zich mogelijk niet jaarlijks voortplanten. De gunstige staat van instandhouding van de kamsalamander in de ADW is gebaseerd op de binnendijkse populaties tussen Weurt en Wamel. Maatregelen ter realisatie van de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal ten aanzien van kamsalamander zijn gericht op deze binnendijkse wateren. Om die redenen is de mogelijke schade als gevolg van dynamiekverhoging aan de buitendijkse kamsalamanders aanvaardbaar.

Om de schade zoveel mogelijk te beperken wordt voorgesteld de noordoostelijke helft van de strang, daar waar de kamsalamanders zijn waargenomen, te beschermen achter een aarden wal. De dimensies van de aarden wal dienen te worden afgestemd op de toekomstige overstromingshoogten, zodat deze tot dezelfde overstromingsduur kan worden teruggebracht zoals die nu voor de strang geldt.

7.1.4 Niet-broedvogels

De ADW is na herinrichting naar alle verwachting geschikt voor alle aangewezen soorten, in aantallen die in vergelijkbare mate bijdragen aan behoud van de regiopopulatie Rivierenland, zoals gesteld in de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied.

Volgend uit de huidige oppervlakte aan geschikt foerageergebied, 51 ha (Kaart 12), en het toegestane verlies van voedselgebied voor ganzen en smienten met 16% ten gunste van de ontwikkeling van slikoevers en zachthoutoobos (habitattypen die door de herinrichting worden bevorderd) dient er in de toekomst minimaal 43 ha foerageergebied beschikbaar te zijn. Als gevolg van de voorgenomen intensieve begrazing zal het grootste deel van de 151 ha gras en slik geschikt zijn voor ganzen, waarmee ruimschoots aan de wettelijke verplichtingen wordt voldaan.

De mogelijke verstoring die optreedt als gevolg van werkzaamheden in het gebied is van tijdelijke aard. Om deze verstoring tot een minimum te beperken wordt het werk verdeeld over vijf deelgebieden (Figuur 3).

Indien 's nachts wordt gewerkt, zal lichtverstoring worden voorkomen of beperkt door hoeveelheid externe verlichting zo veel mogelijk te beperken. Daarnaast verdient het aanbeveling vogelvriendelijke verlichting toe te passen. Dit is licht waarin het rode deel van het spectrum zoveel mogelijk ontbreekt, waardoor het een zachte, blauwgroene kleur uitstraalt.

7.1.5 Broedvogels

Geen van de drie broedvogelsoorten waarvoor instandhoudingdoelstellingen zijn opgesteld, kwartelkoning, porseleinhoen en zwarte stern, komen in de ADW voor. Verstoring door werkzaamheden is derhalve uitgesloten.

In het beheerplan, dat conform het Wbr-beheerplan zal worden opgesteld (Cornelissen et al 2001), is ruimte voor de ontwikkeling van geschikt leefgebied voor alle drie genoemde soorten, zodat de instandhoudingsdoelen ten aanzien van deze soorten kunnen worden gerealiseerd.

Een eventuele tijdelijke verslechtering van de kwaliteit van het gebied als leefgebied voor deze soorten is, omdat de soorten momenteel ontbreken en de doelen na oplevering gerealiseerd kunnen worden, ruimschoots aanvaardbaar.

Ten aanzien van het eindbeheer (door Staatsbosbeheer) worden zo nodig extra maatregelen genomen om de instandhoudingsdoelstellingen voor kwartelkoning, porseleinhoen en zwarte stern in het gebied te verwezenlijken.

Kwartelkoning

Ten aanzien van de kwartelkoning bestaan de maatregelen uit jaarlijkse seizoenmonitoring. Wordt de kwartelkoning in het seizoen aangetroffen dan zal de broedlocatie worden opgespoord. In overleg met de gebruikers zal een ruime zone rond de broedlocatie tijdelijk worden uitgerasterd. Hierdoor zal de grazige vegetatie niet worden begraasd om voldoende ruigte te handhaven. Na het broedseizoen worden de rasters verwijderd en wordt de vegetatie opnieuw gemaaid of begraasd, om te voldoen aan de Wbr-randvoorwaarden.

Porseleinhoen

Ten aanzien van het porseleinhoen zijn aanvullende maatregelen in het eindbeheer vooralsnog niet noodzakelijk. In het streefbeeld zijn ondermeer tijdelijke poelen met wisselende waterstanden en tichelgaten met moerasvorming aanwezig. Beheer zal plaatsvinden in de vorm van jaarrondbegrazing (Projectgroep ADW 2001). Afhankelijk van de begrazingsdruk en autonome factoren zoals waterstanden, kan de herinrichting leiden tot het ontstaan van geschikt leefgebied voor porseleinhoen.

Wanneer geschikt leefgebied niet of onvoldoende ontstaat, dan kan, binnen de randvoorwaarden van de Wbr de begrazingsdruk zo nodig gevarieerd worden om voldoende riet- en moerasvegetatie tot ontwikkeling te laten komen en te handhaven.

Zwarte stern

In het rivierengebied kan de zwarte stern alleen tot broeden komen indien er kunstmatige broedlocaties worden aangeboden in de vorm van vlotjes. Bij afwezigheid van kunstmatige broedlocaties is er in de Nederlandse uiterwaarden nauwelijks geschikt broedbiotoop aanwezig.

In het streefbeeld van de ADW zijn een groot aantal permanente watertypen opgenomen met een grote variatie aan moerasvorming. Het aanbieden van kunstmatige nestgelegenheid in (de minst dynamische) wateren kan leiden tot de ontwikkeling van een broedpopulatie zwarte sterns. Het aanbieden van kunstmatige nestgelegenheid zal in het toekomstige beheerplan van Staatsbosbeheer nader worden uitgewerkt.

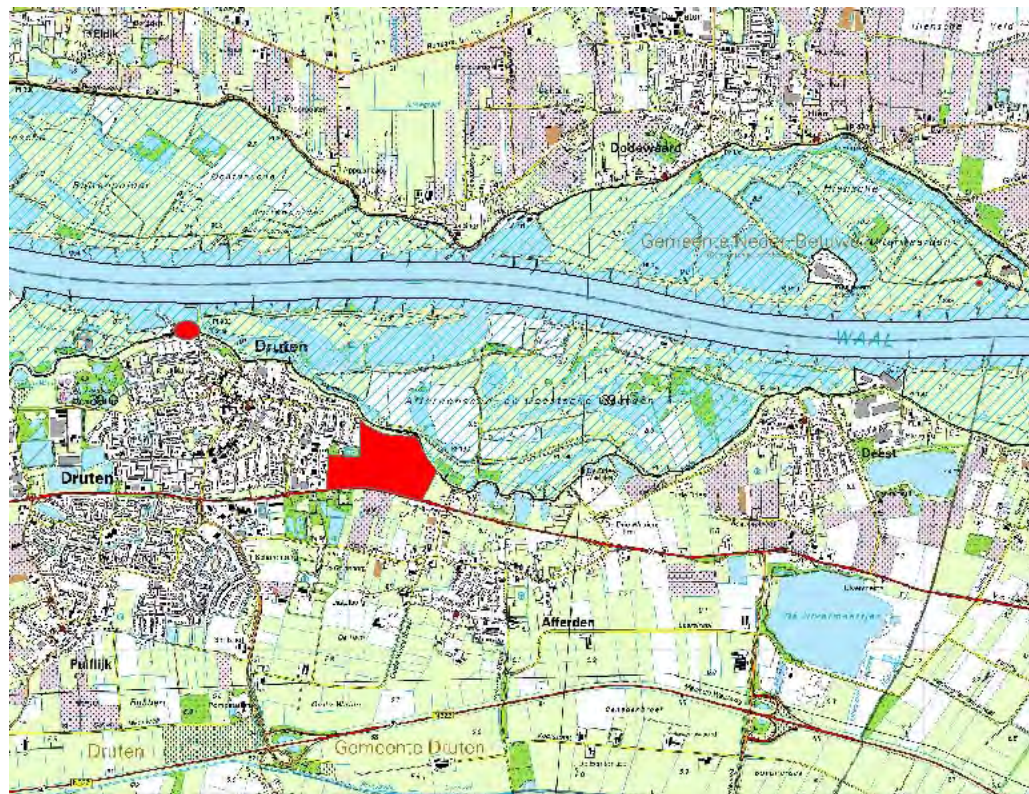
8 CUMULATIEVE EFFECTEN NBW

8.1 PROJECTEN IN DE OMGEVING VAN HET PLANGEBIED

In dit hoofdstuk wordt onderzocht of de voorgenomen ingreep significante effecten heeft als gevolg van cumulatie van effecten van projecten in de omgeving van het plangebied. Tabel 9 geeft de projecten weer uit de omgeving van het plangebied, waarvoor vergunning op grond van de Nbw is aangevraagd of reeds verleend.

Tabel 9: Vergunde projecten in de omgeving van het plangebied, die mogelijk cumulatieve effecten tot gevolg kunnen hebben.

Naam (en ligging op kaart)	Vergunde activiteit	Invloed op Natura 2000-gebied
links: Rederij Wijgula, Druten	kantooruitbreiding en functieverandering veerhuis	tijdelijke verstoring en toename permanente verstoring
rechts: De Waarden, Druten	woningbouw	tijdelijke verstoring en toename permanente verstoring

Figuur 6: Vergunde projecten in de omgeving van het plangebied, die mogelijk cumulatieve effecten tot gevolg kunnen hebben. Beschrijving is opgenomen in Tabel 9.

8.1.1 Rederij Wiggula Druten

De vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet 1998 heeft betrekking op een functieverandering van het veerhuis en de uitbreiding van het kantoor van rederij Wiggula aan de Waalbandijk 123-123a te Druten. De geplande locatie voor de kantooruitbreiding ligt binnen de begrenzing van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal, maar valt niet onder deze beschermingszone omdat het bestaande bebouwing en verhardingen betreft en dus geen onderdeel uitmaakt van het leefgebied van vogels.

Bij de kantooruitbreiding is direct verlies van oppervlakte van beschermde habitattypen niet aan de orde, omdat er geen geschikt leefgebied voor beschermde soorten voorkomt.

Het effect op de kwaliteit van in de omgeving aanwezige natuurwaarden wordt hieronder beschreven.

1. In de huidige situatie is er door een aantal activiteiten in de haven (scheepswerf voor onderhoud, scheepsverkeer, transport aan- en afvoer), het verkeer op de Ringbanddijk, de Veerдам en scheepvaart op de Waal al licht- en geluidhinder in aangrenzende uiterwaarden. Tijdens de bouw van het kantoor zal er wellicht meer verstoring optreden in de Afferdensche en Deetsche Waarden door trillingen, geluid en licht. Het gaat hier om een tijdelijke kleine toename van verstoring waarbij wellicht enkele individuen van beschermde vogelsoorten in de uiterwaarden verstoord worden. Hun leefgebied zal dan wellicht tijdelijk in kwaliteit afnemen. Maar het gaat hier zeker niet om een significant negatief effect.
2. Tijdens het gebruik van het nieuwe kantoor is er wellicht meer lichtuitstraling naar de uiterwaarden. Delen van de Afferdensche en Deetsche Waarden in de directe omgeving van het plangebied kunnen hierdoor iets minder aantrekkelijk worden voor vogels. Om een negatief effect door lichtverstoring zoveel mogelijk te beperken, moet nieuwe verlichting beperkt blijven en mag verlichting niet direct in de uiterwaarden schijnen. Er mogen tevens geen verlichte reclameborden aan de buitenkant van het kantoor aangebracht worden. Door deze maatregelen zal er geen significant effect optreden.
3. Doordat het kantoor uitgebreid wordt, zullen er in de toekomst meer verkeersbewegingen zijn. Het kantoor en veerhuis zijn toegankelijk voor auto's vanaf de Waalbandijk in het zuiden en de Veerдам in het oosten. De Veerдам grenst aan de Afferdensche en Deetsche Waarden. De Waalbandijk is verder naar het oosten afgesloten. Het aantal medewerkers zal naar verwachting toenemen van 28 tot circa 50. Hierdoor zullen er tussen 8.00u en 9.00u en tussen 17.00u en 18.00u extra voertuigbewegingen zijn. De Veerдам ten oosten van het veerhuis ligt binnendijs, net achter de dijk. Verstoring van in de uiterwaarden aanwezige Vogelrichtlijnsoorten door geluid en licht van de auto's zal dan ook niet plaatsvinden.

Op basis van bovenstaande is voor het betreffende project vergunning op grond van de Nbw verleend, met in acht neming van de volgende punten:

- Verlichting mag niet direct de uiterwaarden in schijnen;
- Er mogen geen verlichte reclameborden aan de buitenkant van het kantoor aangebracht worden;
- Binnen 2 jaar na bekendmaking van dit besluit dient begonnen te zijn met de bouw van het kantoor.

8.1.2 De Waarden Druten

De vergunningaanvraag Natuurbeschermingswet 1998 heeft betrekking op woningbouw. De geplande locatie voor de woningbouw ligt buiten de begrenzing van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal. De vergunning is inmiddels verleend. Het effect op de kwaliteit van in de omgeving aanwezige natuurwaarden wordt hieronder beschreven.

1. Er maken een aantal niet-broedvogelsoorten gebruik van het plangebied, die in de direct aangrenzende uiterwaarden vallen onder de Vogelrichtlijn. Sommige soorten verblijven alleen tijdens extreem hoge waterstanden in het plangebied De Waarden, andere ook onder normale omstandigheden. Door woningbouw zal het plangebied minder geschikt of ongeschikt leefgebied worden voor deze soorten. De Afferdensche en Deestsche Waarden bieden echter voldoende geschikt leefgebied. Voor watervogels zijn locaties als de Uivermeertjes en het Drutensch Bosje tijdens extreem hoog water goede alternatieve vluchtplaatsen. Deze locaties liggen op korte afstand van het plangebied en de uiterwaarden. De aantallen niet-broedvogelsoorten zullen door de woningbouw niet afnemen.
2. Vormen van verstoring die door de woningbouw een effect zouden kunnen hebben op het voorkomen van de huidige aantallen in de Afferdensche en Deestsche Waarden zijn licht en menselijke verstoring:
 - Door de bouw van 400-480 woningen kan de dagrecreatie in de aangrenzende uiterwaarden toenemen. Nieuwe bewoners van De Waarden zullen van de omgeving gebruik maken om bijvoorbeeld hun hond uit te laten of te wandelen, o.a. in de uiterwaarden. Momenteel worden de uiterwaarden al gebruikt door omwonenden. Door de kleine toename aan mensen in de uiterwaard kan op plaatsen langs de paden het leefgebied van verschillende vogelrichtlijnsoorten ook meer verstoord worden. In de uiterwaarden komen echter relatief lage aantallen vogels voor. De vogels hebben genoeg plaats om uit te wijken naar de rest van de uiterwaard als hun leefgebied langs het pad meer wordt verstoord. Er zal dus nauwelijks een negatief effect optreden door de lichte toename aan menselijke activiteit. Het zal in ieder geval geen effect hebben op de aantallen vogelrichtlijnsoorten in de uiterwaard waarmee een significant effect is uit te sluiten.
 - Verstoring door licht kan optreden doordat de huizen in het plangebied met de bovenste etage (zolder) boven de dijk uit komen. Er is hier geen sprake van permanente lichtuitstraling naar de uiterwaarden, maar alleen soms zicht vanuit de uiterwaarden op verlichte ramen. Hierdoor zullen de uiterwaarden niet minder aantrekkelijk worden voor Vogelrichtlijnsoorten. Een significant negatief effect wordt dan ook niet verwacht.
 - Indien er op de Waalbandijk straatverlichting wordt aangebracht, zal dit afgeschermd verlichting zijn. Hierdoor vindt er geen directe lichtuitstraling plaats richting de uiterwaarden. Een negatief effect op de kwaliteit van het leefgebied voor Vogelrichtlijnsoorten zal dan ook niet plaats vinden.

Op basis van bovenstaande is voor het betreffende project vergunning op grond van de Nbw verleend, met in acht neming van het volgende punt:

- Indien er op de waalbandijk straatverlichting wordt aangebracht, dient dit afgeschermd verlichting te zijn (Provincie Gelderland, zaaknummer 2007-012677, 20-3-2008).

8.2 CUMULATIE VAN EFFECTEN

Effecten projecten in de omgeving

Mogelijke effecten van de twee boven beschreven projecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 hebben betrekking op licht-, geluid- en menselijke verstoring.

Cumulatie

Het onderhavige project in de ADW heeft op zichzelf staand geen significante verstoringseffecten op niet-broedvogels (6.4.4). Tijdens de uitvoering zijn er tijdelijke effecten te verwachten als gevolg van een toename van verkeersbewegingen, maar omdat de werkzaamheden gefaseerd in de ruimte plaatsvinden en er alleen tussen 7:00 en 19:00 wordt gewerkt zijn deze niet significant.

Te verwachten negatieve effecten van recreatie zijn er niet. Het gebied wordt immers nu al intensief gebruikt door wandelaars, automobilisten en vissers. In de toekomstige situatie is het gebied opengesteld, wordt de huidige padenstructuur ingericht als wandelgebied en wordt het gebied gesloten voor motorvoertuigen.

Conclusie

De voorgenomen herinrichting van de ADW heeft daarom geen significante effecten als gevolg van cumulatie van effecten van nabijgelegen projecten.

9 OVERZICHT MAATREGELEN FFW EN/OF NBW

De in Tabel 10 genoemde maatregelen dienen te worden uitgevoerd om schade aan soorten en overtreding van de natuurwetgeving zoveel mogelijk te vermijden.

Tabel 10: Overzicht van te nemen mitigerende en compenserende maatregelen. De periode waarin de maatregelen genomen moeten worden is weergegeven in groen. Met rood is weergegeven wanneer de maatregelen zeker niet mogen worden uitgevoerd.

maatregel	eerste jaar van ingreep per deelgebied											
	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	september	oktober	november	december
Ffw												
1. braakleggen te vergraven gronden												
2. soortenvrij maken van te vergraven wateren												
3. indammen strang kamsalamander												
Nbw												
4. inzaaien gras huidige maisakkers tbv ganzen												
5. voorkomen verstoring wintervogels												

1. Braakleggen

Buiten het broedseizoen van vogels en vóór het invallen van de vorst dient (ten behoeve van amfibieën) het ingrepengebied (deelgebied) braak gelegd te worden en in die staat te worden gehouden. Dit betekent dat alle opgaande beplanting vooraf verwijderd moet worden, dat van graslanden de teelaardelaag wordt verwijderd en dat alles glad wordt opgeleverd, om te voorkomen dat het terrein geschikt wordt voor de vestiging van vogels. Er dienen "vogelverschrikkers" te worden geplaatst in de vorm van vlaggen of palen met wapperend afzettingslint.

2. Leegvangen wateren

Te vergraven wateren die klein genoeg zijn om te bemonsteren op aanwezige vissen en amfibieën dienen in het kader van de zorgplicht (§5.3) enkele dagen voorafgaand aan de graafwerkzaamheden soortenvrij gemaakt te worden, door zo goed als mogelijk alle aanwezige vissen en amfibieën weg te vangen en elders op geschikte, niet te vergraven locaties los te laten.

3. Maatregelen kamsalamander

De noordoostelijke helft van de strang, daar waar de kamsalamanders zijn waargenomen, zal tegen een verhoging van de dynamiek worden beschermd achter een aarden wal. De dimensies van de aarden dienen te worden afgestemd op de toekomstige overstromingshoogten, zodat deze tot dezelfde overstromingsduur kan worden teruggebracht zoals die nu voor de strang geldt.

4. Inzaaien maïsakkers met gras

De huidige akkerpercelen in het gebied zullen worden ingezaaid met gras om het aanbod van voldoende foerageergebied voor ganzen te waarborgen. Bij voorkeur gebeurt dit in een zo vroeg mogelijk stadium voorafgaand aan de werkzaamheden.

5. Voorkomen verstoring wintervogels

Verstoring van aanwezige niet-broedvogels kan voorkomen worden door werkzaamheden in het winterseizoen zoveel mogelijk overdag uit te voeren en rust en donkerte in het gebied 's nachts te waarborgen. Lichtverstoring kan worden voorkomen of beperkt door hoeveelheid externe verlichting zo veel als mogelijk te beperken. Daarnaast verdient het aanbeveling vogelvriendelijke verlichting toe te passen. Dit is licht waarin het rode deel van het spectrum zoveel mogelijk ontbreekt, waardoor het een zachte, blauwgroene kleur uitstraalt.

10 CONCLUSIE

10.1 FLORA- EN FAUNAWET

- Als gevolg van de voorgenomen ingreep worden verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet overtreden ten aanzien van:
 - o broedvogels met vaste verblijfplaats (buiserd, havik, grote bonte en groene specht),
 - o rugstreeppad,
 - o kamsalamander,
 - o rivierrombout.
- Ten behoeve van bovengenoemde soorten is ontheffing van de Ffw noodzakelijk. Een aanvraag hiervan wordt ingediend bij LNV.
- De overige in het plangebied voorkomende soorten/groepen ondervinden zeker geen negatieve effecten van de ingreep of negatieve effecten worden voorkomen door randvoorwaarden. Ten aanzien van de overige groepen zijn de ingrepen niet strijdig met de Ffw.

10.2 NATUURBESCHERMINGSWET

- Bij realisatie van de voorgenomen activiteiten worden tijdelijk negatieve effecten verwacht ten aanzien van:
 - o slikkige rivieroever,
 - o zachthoutoibos,
 - o kamsalamander,
 - o niet-broedvogels.
- Negatieve effecten zijn tijdelijk; *Significant* negatieve effecten op de instandhoudingdoelstellingen ten aanzien van deze soorten zijn op voorhand uit te sluiten.
- Ten behoeve van een vergunningsaanvraag Natuurbeschermingswet 1998 is een verslechterings- en verstoringstoets opgesteld ten aanzien van bovengenoemde habitattypen en soortgroepen, waaruit blijkt dat de voorgenomen activiteiten een aanvaardbare verslechtering en/of verstoring tot gevolg hebben.
- Vergunning Nbw wordt aangevraagd bij Provincie Gelderland.

11 BRONNEN

- Bijlsma, R.G. 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co, Haarlem.
- Cornelissen, P., B. Zandberg & R. van Dixhoorn 2006. Wbr-beheerplan Afferdense en Deestse Waarden. Rijswaterstaat.
- Creemers, R.C.M. 2003. Amfibieën en vissen in de Afferdensche & Deestsche Waarden. Stichting RAVON, Nijmegen.
- Felix, R.P.W.H. 2007. Natuurtoets Afferdensche en Deestsche Waarden. Interim-rapportage. Analyse archiefgegevens en toetsing Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet 1998. Bureau Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.
- Felix, R.P.W.H. & R.F.M. Krekels 2006. Beschermde flora en fauna Landgoederenzone Maastricht 2005. Natuurinventarisatie ten behoeve van ontheffing Flora- en faunawet. Bureau Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.
- Grift, R.E. 2001. How fish benefit from floodplain restoration along the lower River Rhine. Wageningen Universiteit, Wageningen.
- Janssen, E.W.A. 2007. Afferdense en Deestse Waarden. Levering vogelgegevens. SOVON rapport GAS2007-072. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Koelman, R.M., 2007. Afferdensche en Deestsche Waarden. Toelichting bij de gegevens uit de Zoogdierdatabank. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem. Natuurloket-nummer: GC 2007-0456.
- Lensink, R. 1997a. Broedvogelinventarisatie 1997 van de Afferdensche en Deestsche Waarden en de Stiftsche Waarden. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R. 1997a. De broedvogels in het natuurontwikkelingsgebied Afferdensche en Deestsche Waarden: een beschrijving van de uitgangssituatie. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R. 1998. Broedvogelinventarisatie 1998 van de Afferdensche en Deestsche Waarden en de Stiftsche Waarden. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R. 1999. Broedvogelinventarisatie 1999 van de Afferdensche en Deestsche Waarden en de Stiftsche Waarden. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R. 2000. Broedvogelinventarisatie 2000 van de Afferdensche en Deestsche Waarden en de Stiftsche Waarden. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R. 2001. Broedvogelinventarisatie 2001 van de Afferdensche en Deestsche Waarden. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Niewold, F. 2007. De bevers in 2006. Monitoronderzoek Gelderse Poort en elders in 2006. Alterra, Wageningen.

Niewold, F. 2008. De bevers in 2007. Monitoring van de beverpopulaties in Nederland. Niewold Wildlife Infocentre, Duiven.

Pelsma, T. & M. Zijlstra 2003. Ecologie Afferdense en Deestse Waarden. Flora en fauna van de Afferdense en Deestse Waarden langs de Waal bij Druten. Rijkswaterstaat, Rijksinstituut voor Integraal Waterbeheer en Afvalwaterbehandeling (RIZA).

Projectgroep Afferdensche en Deestsche Waarden 2001. Beheersvisie Afferdensche en Deestsche Waarden. Rijkswaterstaat directie Oost-Nederland.

Zandberg, B. 1999. Inrichtingsplan Afferdensche en Deestsche Waarden. Rijkswaterstaat Directie Oost-Nederland, Arnhem.

Zollinger, R., R. Creemers & F. Spikmans 2003. Gegevensvoorziening vis- en amfibiesoorten Annex II Habitatrichtlijn. Overzicht beste leefgebieden kamsalamander, grote modderkruiper, kleine modderkruiper, bittervoorn en rivierdonderpad. Stichting RAVON, Nijmegen.

BIJLAGE 1 KAARTEN

Kaart 1: Overzichtskaart ingrepengebied (los bijgevoegd)

Kaart 2: Verspreiding vleermuizen

Kaart 3: Broedvogels met vaste verblijfplaats

Kaart 4: Broedvogels van de Rode Lijst

Kaart 5: Verspreiding van de rugstreeppad

Kaart 6: Verspreiding soorten van het groene kikker-complex

Kaart 7: Verspreiding kamsalamander

Kaart 8: Verspreiding ongewervelden

Kaart 9: Slikkige rivieroever

Kaart 10: Glanshaverhooiland

Kaart 11: Bossen

Kaart 12: Ganzengrasland

Kaart 13: Ecotopenkaart 2008

Kaart 14: Streefbeeld ecotopen

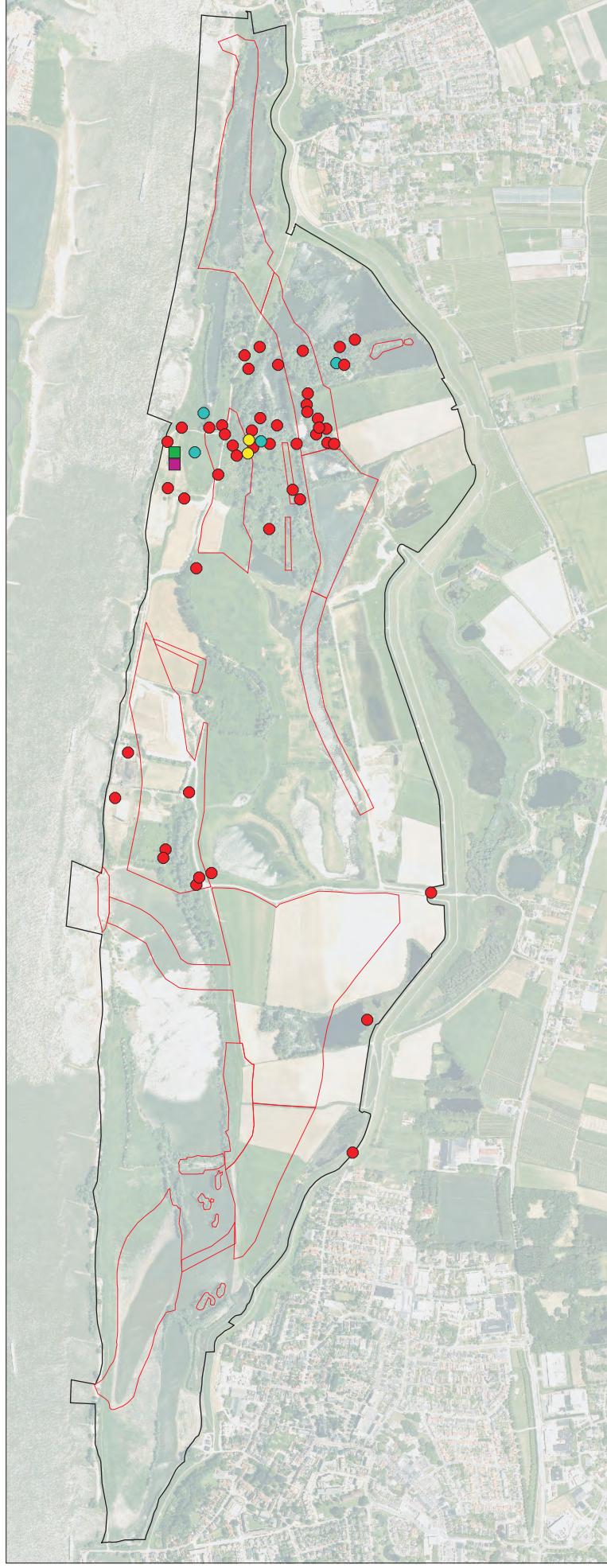
Kaart 15: Inrichtingsschets

Kaart 16: Bodem huidige situatie

Kaart 17: Hoogtekaart huidige situatie

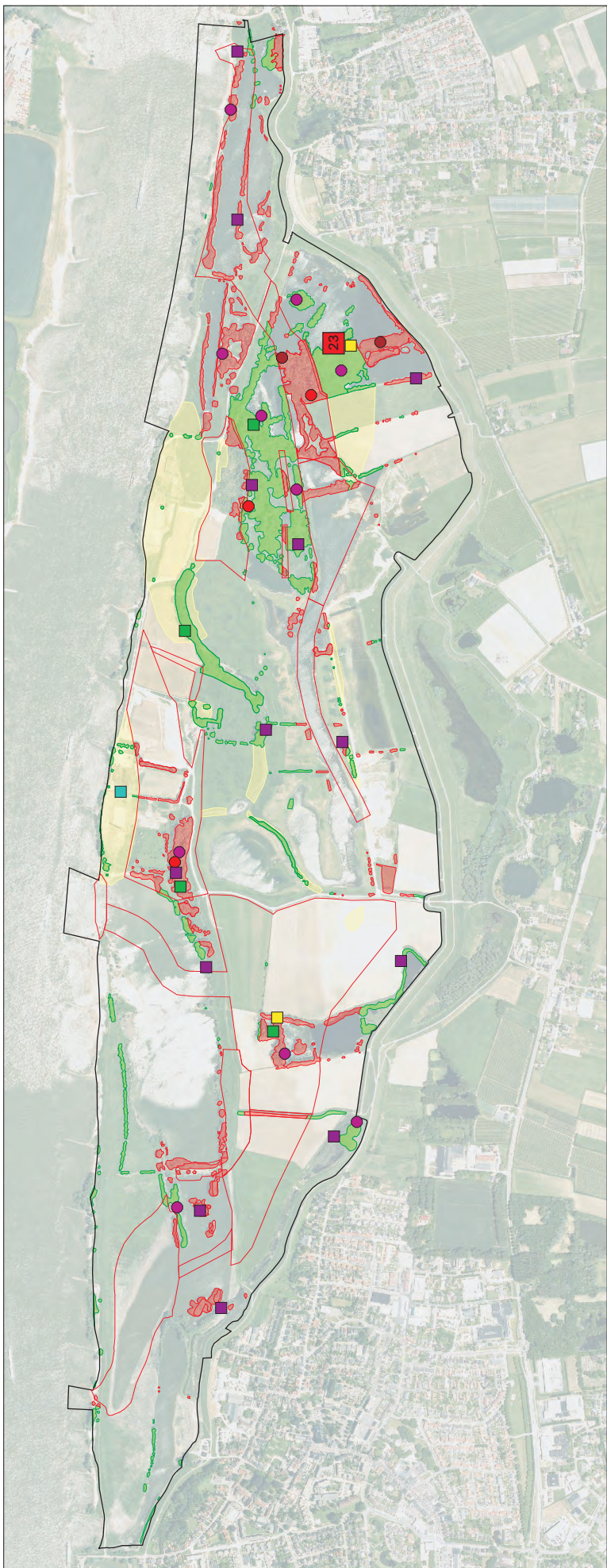
Kaart 18: Zanddiepte in m NAP

Kaart 19: Zanddiepte t.o.v. maaiveld

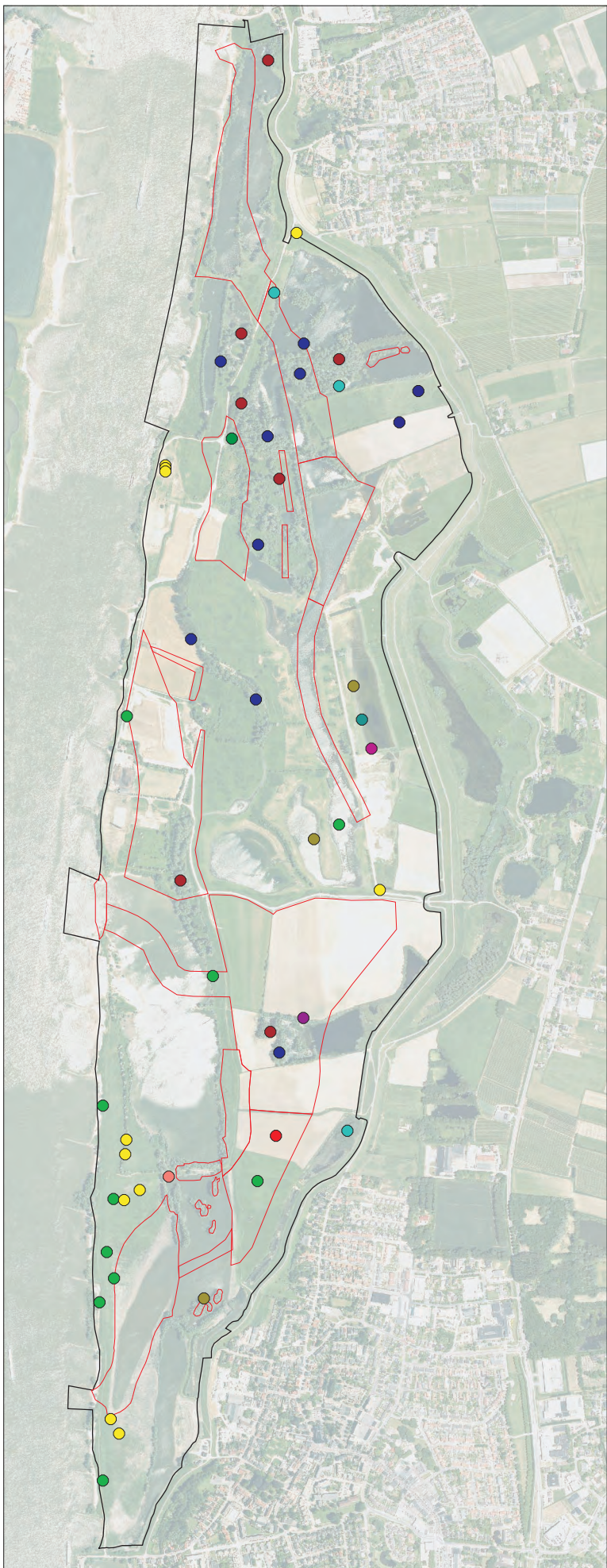
Kaart 2: Verspreiding vleermuizen 2008

baardvleermuis	(1)	verblijfplaats
gewone grootoorvleermuis	(1)	jagend individu
gewone dwergvleermuis	(47)	
laatvlieger	(2)	
ruige dwergvleermuis	(4)	

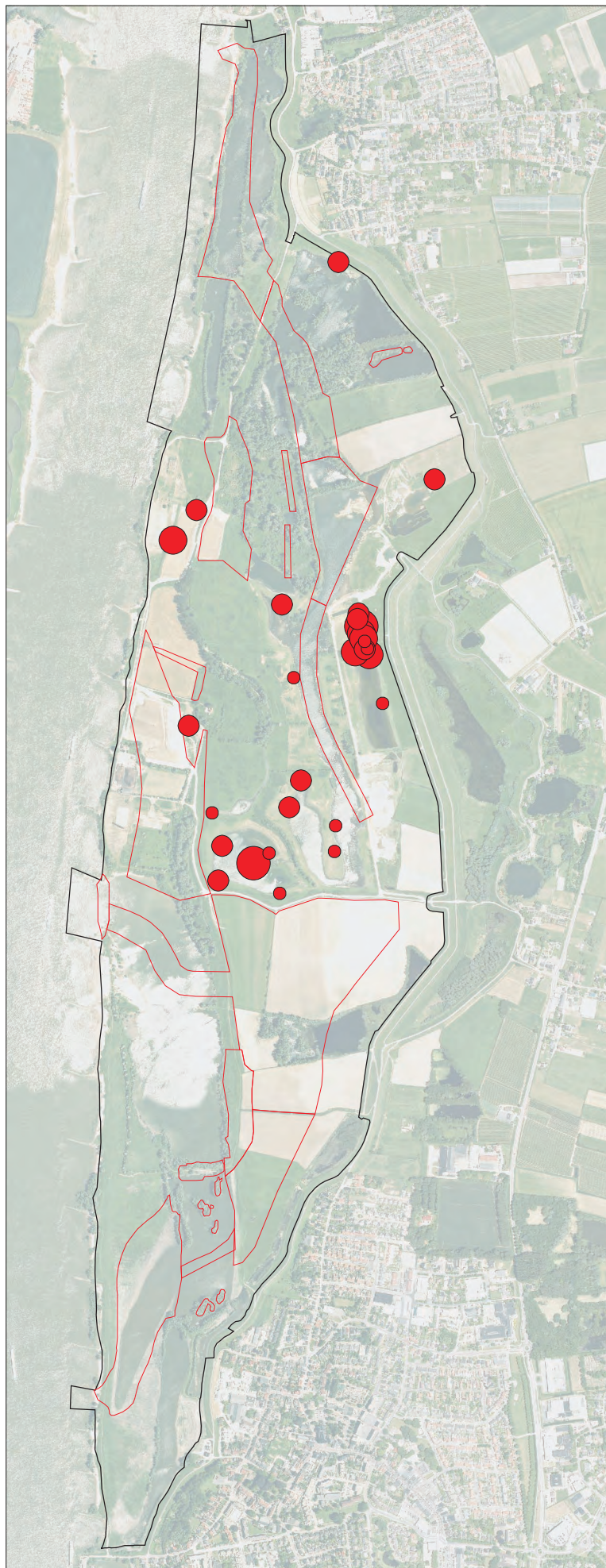
Kaart 3: Ligging nesten en territoria broedvogels met vaste verblijfplaats 2008

Blauwe Reiger	(23)	□	locatie nest	te verwijderen bomen en bos
Buizerd	(4)	○	territorium	te behouden bomen en bos
Havik	(2)			ruimte voor ontwikkeling (ooi)bos
Kerkuil	(1)			
Zwarte Kraai	(13)			
Groene Specht	(3)			
Grote Bonte Specht	(10)			
Kleine Bonte Specht	(2)			

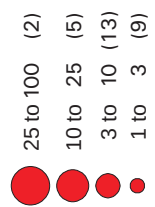

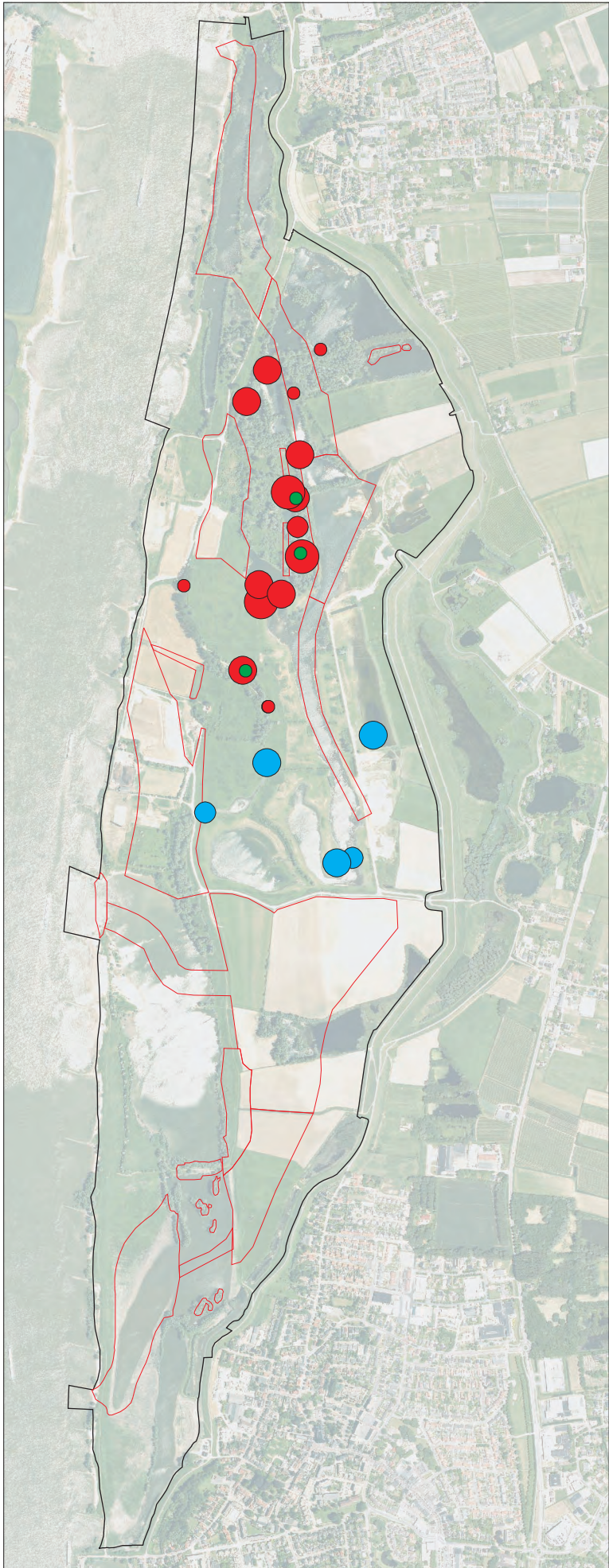
Kaart 4: Ligging territoria broedvogels Rode Lijst

● Gele Kwikstaart	(1)	● Nachtegaal	(1)
● Graspieper	(10)	● Patrijs	(2)
● Grauwe Vliegenvanger	(8)	● Spotvogel	(1)
● Grutto	(1)	● Tureluur	(3)
● Kneu	(11)	● Zomertaling	(1)
● Koekoek	(3)	● Zomertortel	(1)
● Matkop	(7)		

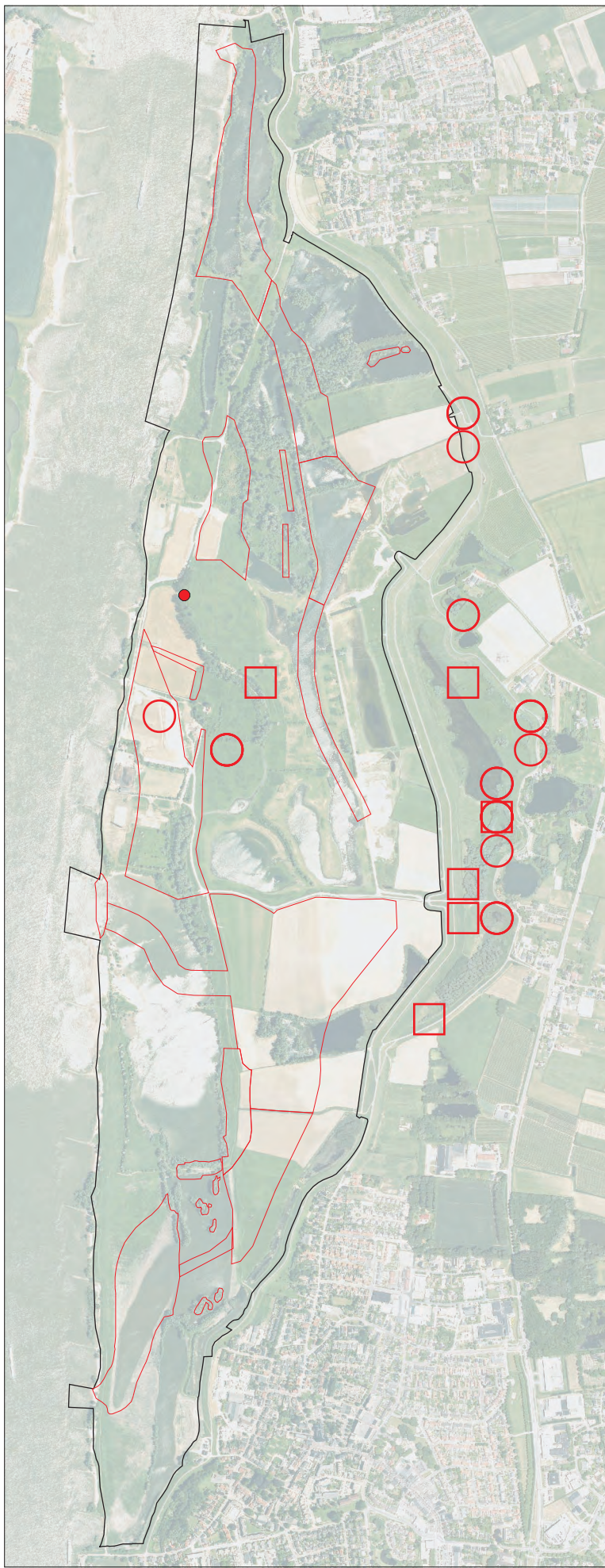
Kaart 5: Verspreiding en aantallen rugstreeppad 2008

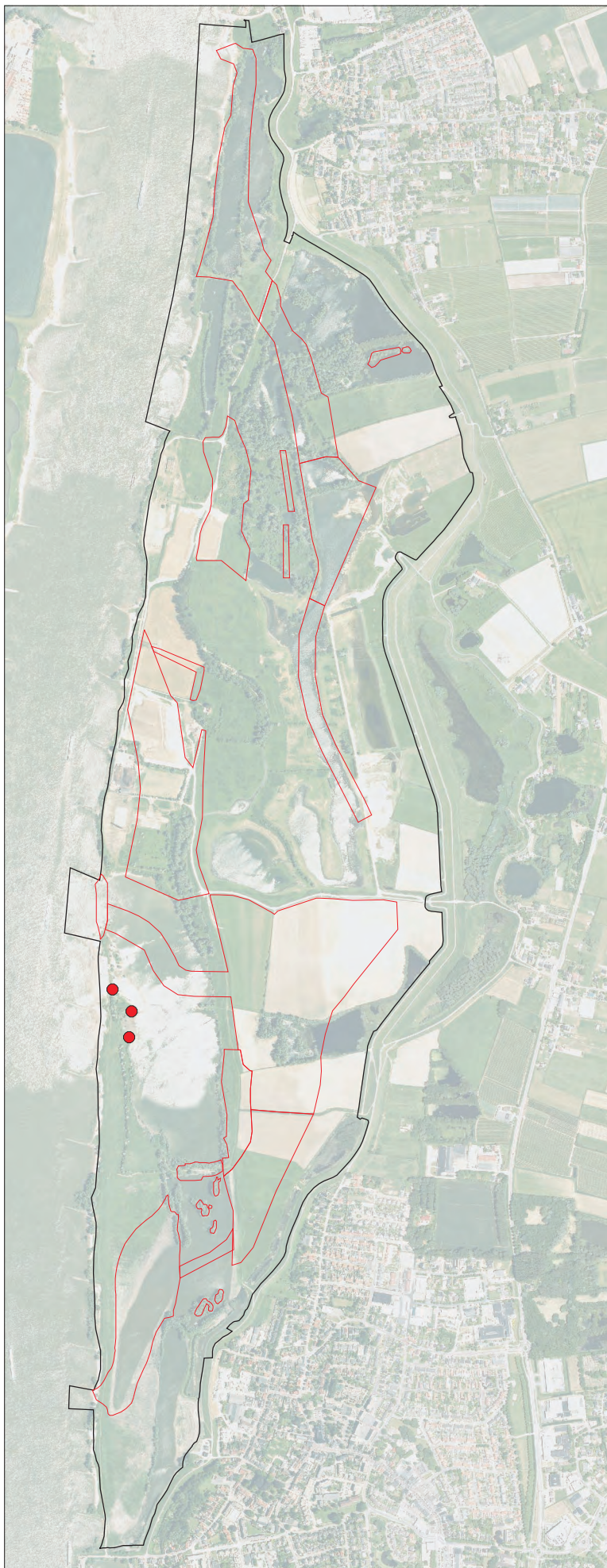
Kaart 6: Verspreiding en aantallen groene kikkers *Rana esculenta*-complex 2008

bastaardkikker <i>Rana klepton esculenta</i>	poelkikker <i>Rana lessonae</i>	meerkikker <i>Rana ridibunda</i>
● 25 to 100 (3)	● 1 to 3 (4)	● 10 to 25 (3)
● 10 to 25 (7)		● 3 to 10 (2)
● 3 to 10 (2)		
● 1 to 3 (6)		

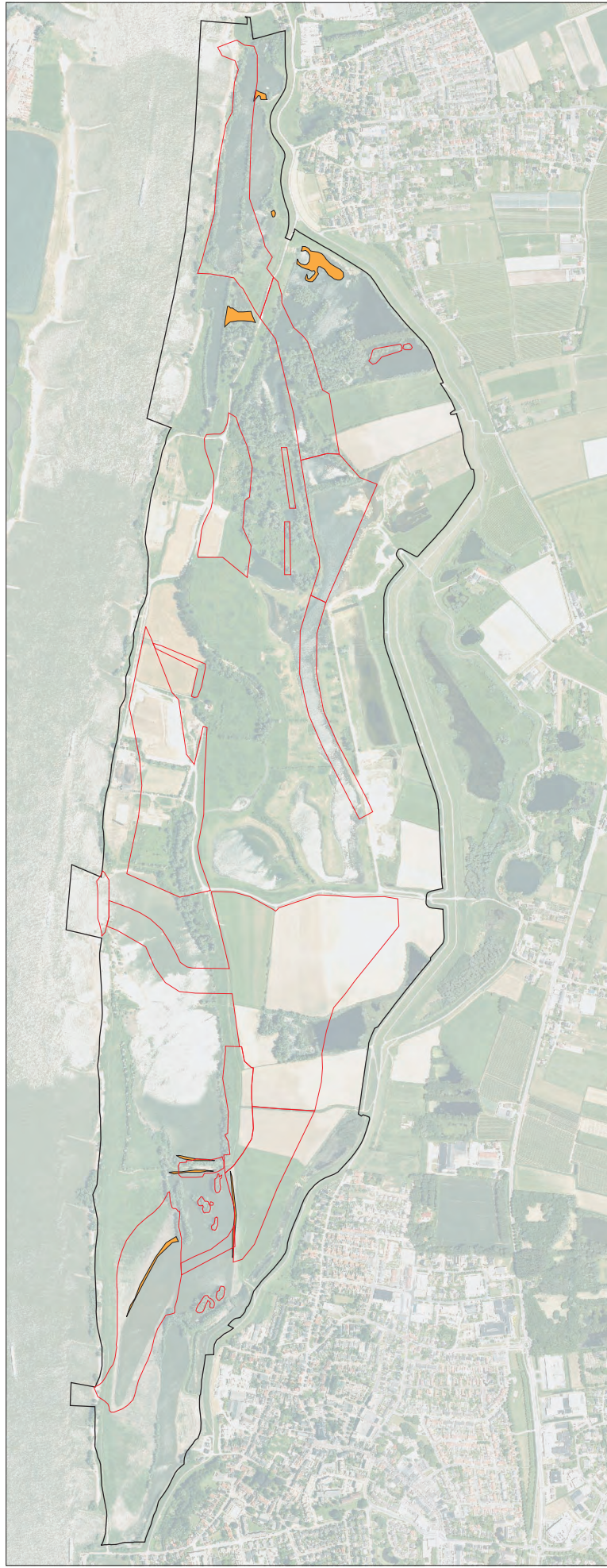
Kaart 7: Verspreiding en aantallen kamsalamander

- waarneming locatieniveau: voortplanting 2008
- waarneming detailniveau hectare: individu 1994-2007
- waarneming detailniveau hectare: voortplanting 1994-2007

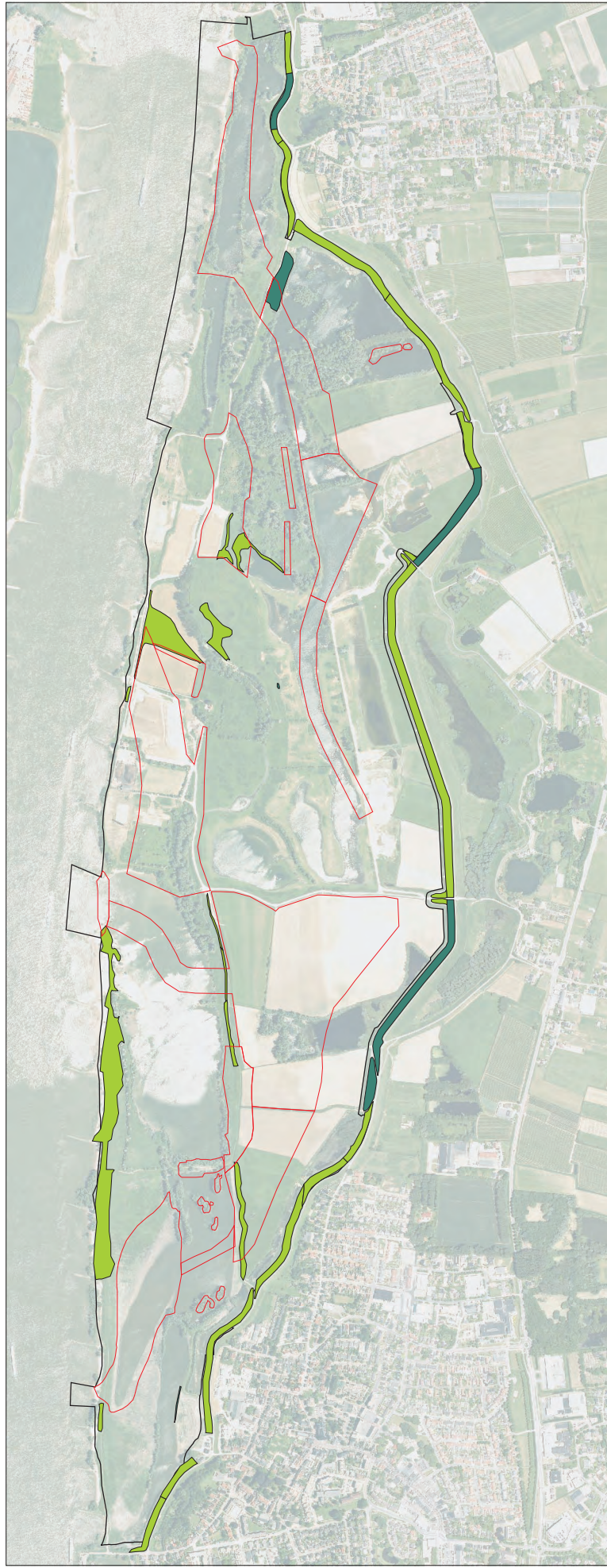
Kaart 8: Verspreiding beschermde ongewervelden 2008

● rivierrombout (3)

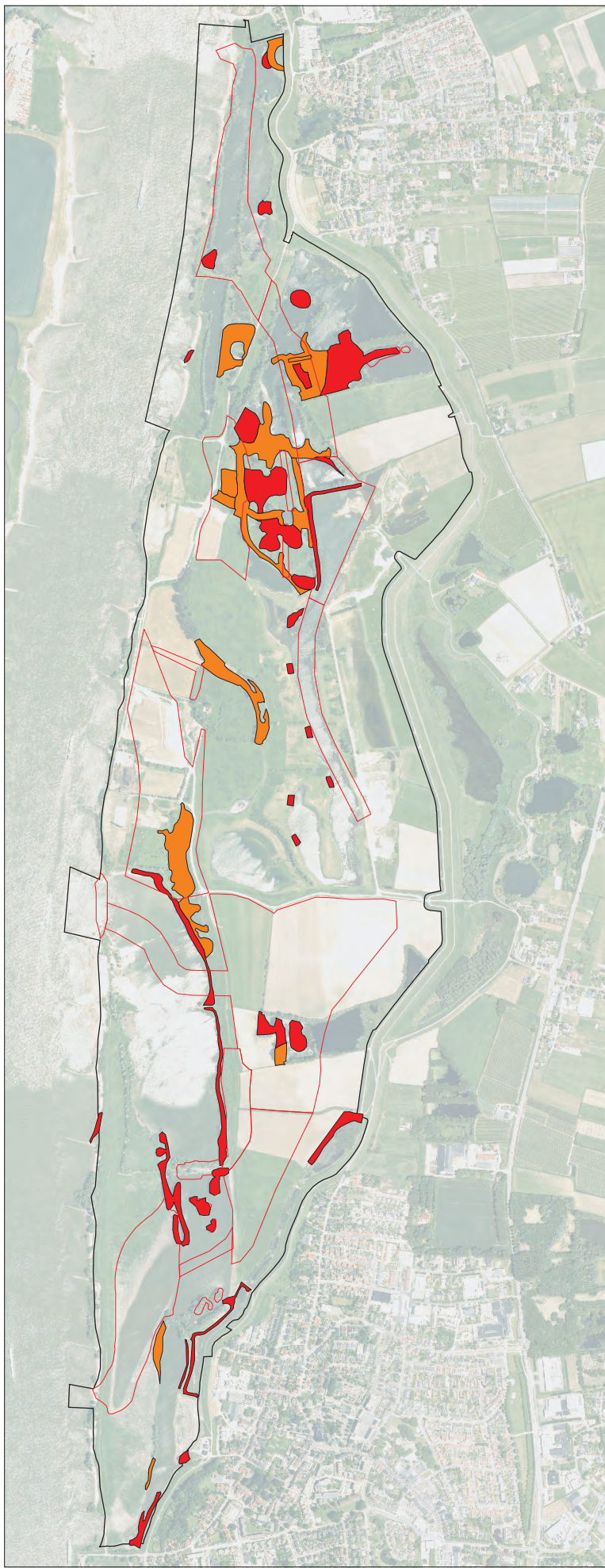
Kaart 9: Verspreiding habitattypen 2008

 H3270 Rivieren met slikoevers; kwaliteit: goed

Kaart 10: Verspreiding habitattypen 2008

- H6510 Laaggelegen schraal hooiland; kwaliteit: matig
- H6510 Laaggelegen schraal hooiland; kwaliteit: goed

Kaart 11: Verspreiding habitattypen 2008

 H91EO Alluviale bossen; kwaliteit: matig

 H6510 Alluviale bossen; kwaliteit: goed

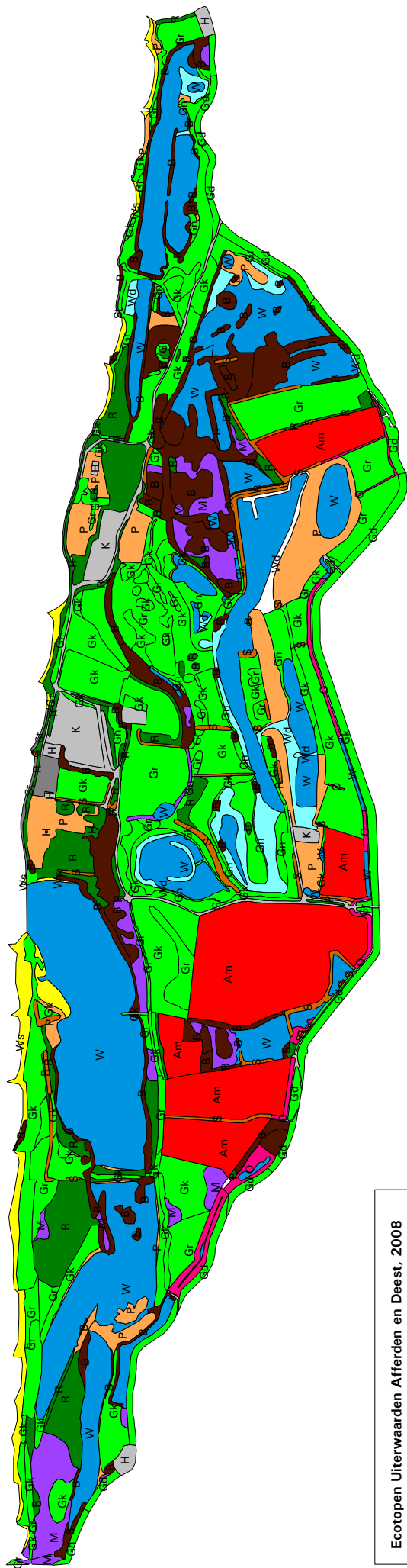

Kaart 12: Foerageergebied ganzen en smienten

Het betreft hier de ecotooptypen Gn, Gk, Wd en P uit de ecotopenkaart 2008.

Als foerageergebied zijn de percelen geselecteerd die tijdens het veldonderzoek als zodanig geschikt zijn bevonden en/of waarop daadwerkelijk foeragerende ganzen zijn waargenomen. Het totale oppervlak aan potentieel foerageergebied voor ganzen bedraagt in 2008: **51,0 hectare**.

Kaart 13: Ecotopenkaart 2008

Ecotopen Uiterwaarden Afferden en Deest, 2008

schaal 1 : 12.000

- M moerasruigte
- P pioniervegetatie
- H bebouwing
- R ruigte
- Ws strand
- W water
- B bos
- Gd/Gk/Gr/Gn graslanden
- S struweel
- O oeverruigte
- Am malsakker
- St stenen
- Wd droog bij laag water

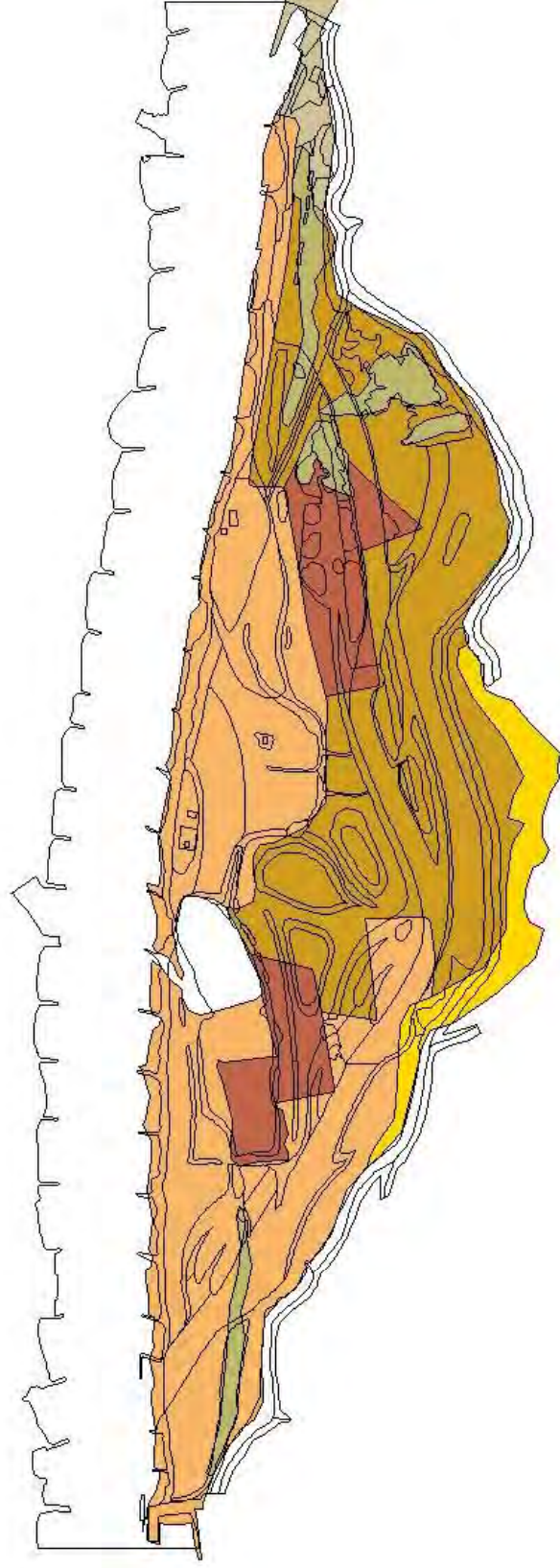
Kaart 14: Streefbeeld ecotopen

Kaart 15: Inrichtingsschets

Kaart 16: Bodem huidige situatie

bodem huidige situatie

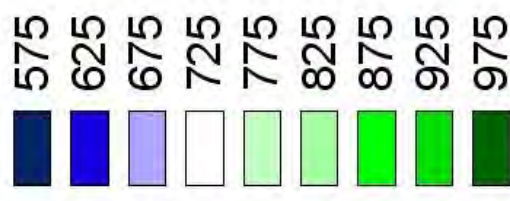
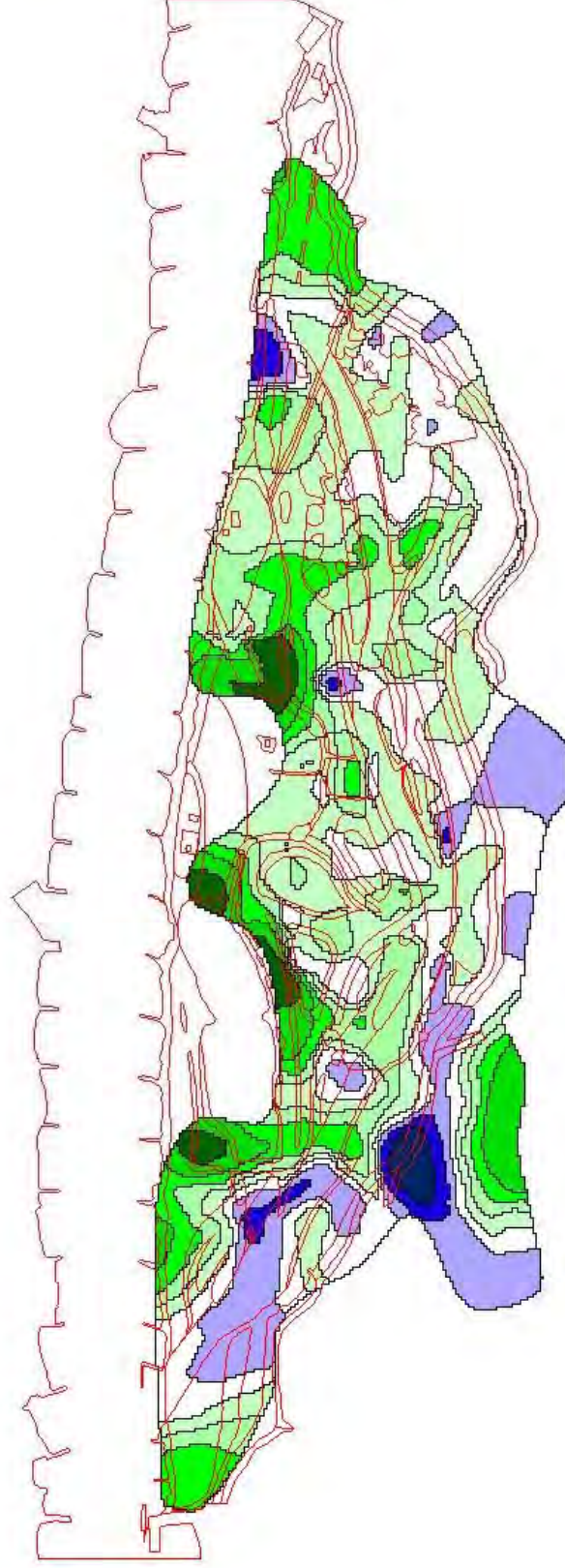
- |b AFGRAV--
- |g MOERAS--
- |g WATER--
- Rd90A--
- Rn52A--
- Rn52AG--

Auteur : Perry Cornelissen
Datum : 16 oktober 2008

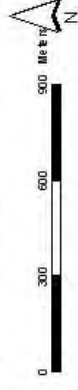

Kaart 17: Hoogtekaart huidige situatie

hoogtekaart huidige situatie

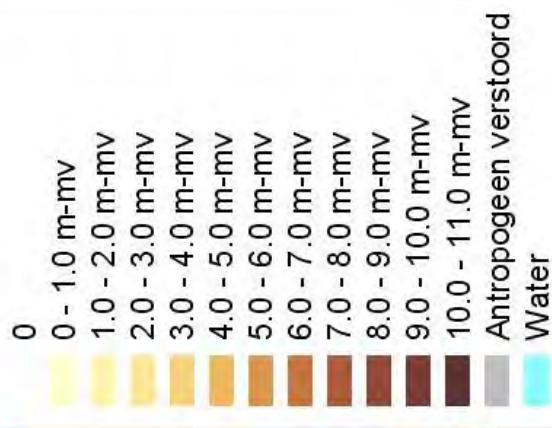
Auteur : Perry Cornelissen
Datum : 16 oktober 2008

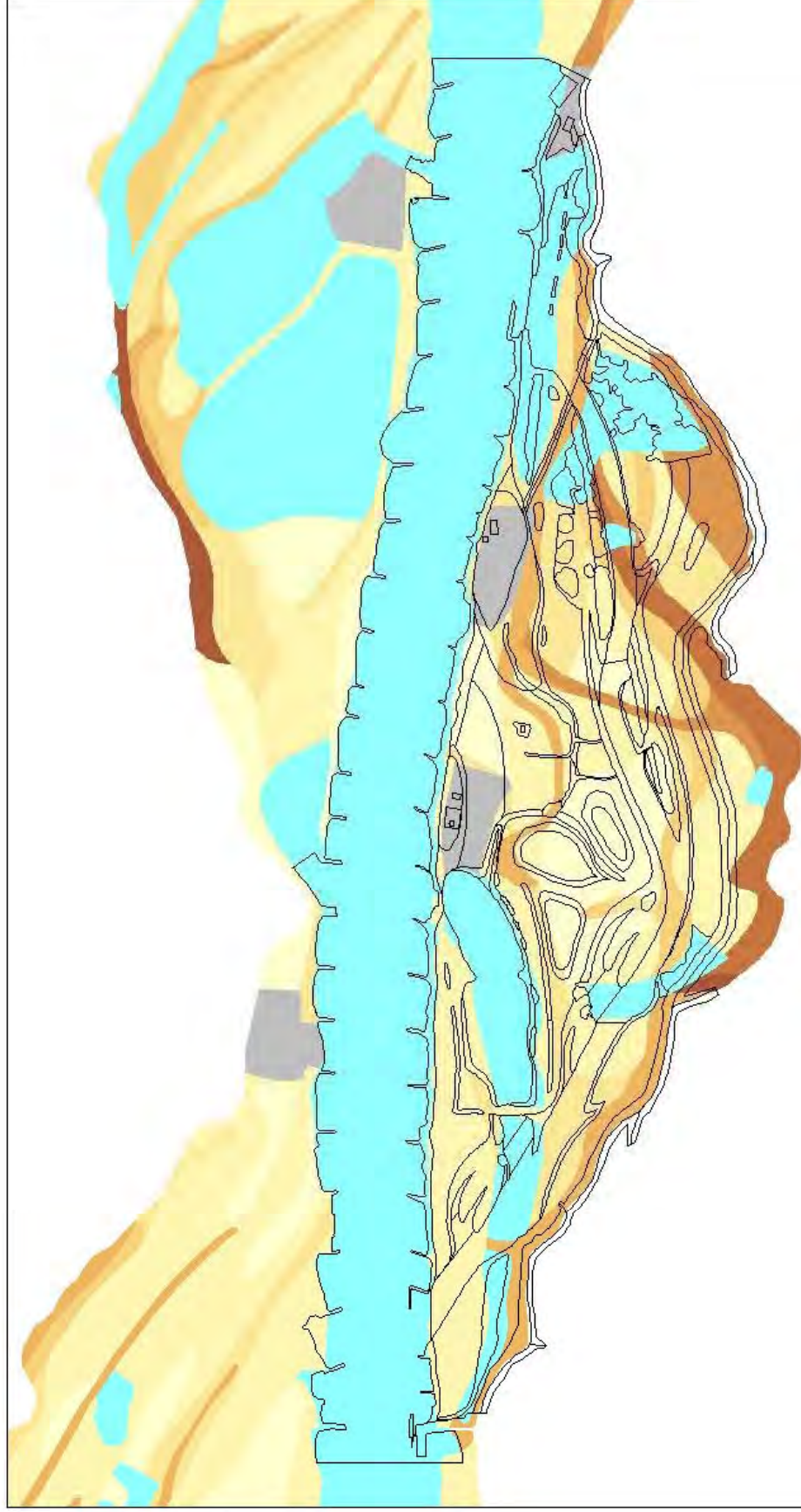
Kaart 18: Zanddiepte in m NAP

Kaart 19: Zanddiepte t.o.v. maaiveld

zanddiepte

Auteur : Perry Cornelissen
Datum : 16 oktober 2008

BIJLAGE 2 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van dier- en plantensoorten in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is dat **schadelijke effecten op beschermde soorten** zijn verboden, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan: het *“nee, tenzij”*-principe.

Onder bepaalde voorwaarden kan een ontheffing worden verkregen ex artikel 75 van de Ffw. Op grond van artikel 75, lid 4 van de Ffw worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Algemene verbodsbepalingen

De algemene verbodsbepalingen van de Ffw zijn opgenomen in artikelen 8 t/m 13.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13

1. Het is verboden:

a. planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort, of

b. [Dit onderdeel is nog niet in werking getreden.]

te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorhanden of in voorraad te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden, uit te wisselen of tentoon te stellen voor handelsdoeleinden, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

2. [Dit lid is nog niet in werking getreden.]

3. [Dit lid is nog niet in werking getreden.]

4. Met uitzondering van het verbod op het binnen of buiten het grondgebied van Nederland brengen, gelden de in het eerste lid bedoelde verboden noch ten aanzien van planten of producten van planten, noch ten aanzien van dieren of eieren, nesten of producten van dieren behorende tot een beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde uitheemse diersoort, die is aangewezen om redenen als bedoeld in artikel 5, eerste lid, onderdeel b, indien kan worden aangetoond dat zij:

a. overeenkomstig het bij of krachtens deze wet bepaalde in Nederland zijn gebracht of

b. overeenkomstig de Wet bedreigde uitheemse dier- en plantensoorten zijn verworven voor het tijdstip van inwerkingtreding van dit artikel.

Beschermingsregimes volgens AMvB artikel 75

Drie beschermingsregimes

Bij AMvB artikel 75¹⁰ zijn beschermde planten en dieren in de Ffw verdeeld in drie beschermingsregimes en vogels:

- **Algemene soorten** zijn opgenomen in tabel 1. Bij schade aan deze soorten geldt in bepaalde gevallen (bijv. bij activiteiten die te kwalificeren zijn als ruimtelijke inrichting en ontwikkeling) vrijstelling van ontheffing van de verbodsbepalingen in de Flora/ en faunawet.
- **Overige soorten** zijn opgenomen in tabel 2 en hebben een strengere bescherming.
- **Streng beschermde soorten** zijn opgenomen in tabel 3. Dit zijn soorten van communautair belang door opname in bijlage IV van de habitatrichtlijn of apart zijn vermeld in de AMvB artikel 75.
- **Vogels** hebben een eigen categorie.

Bijlage 3 van deze rapportage geeft een overzicht van de beschermde dier- en plantensoorten en de indeling in beschermingsregimes.

In de volgende drie paragrafen wordt de toetsing aan de FFW beschreven in gevallen van activiteiten met het oog op het belang '**ruimtelijke inrichting of ontwikkeling**' (zoals in het onderhavige project).

Algemene soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang '**ruimtelijke inrichting of ontwikkeling**', geldt bij overtreding van artikelen 8 t/m 13 van de FFW ten aanzien van soorten uit tabel 1 een vrijstelling van ontheffing.

Overige soorten

In geval van dergelijke activiteiten ten aanzien van soorten uit tabel 2 geldt eveneens een vrijstelling van ontheffing, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Is er geen goedgekeurde gedragscode, dan is een ontheffing noodzakelijk. Een aanvraag wordt beoordeeld middels de '**lichte toets**':

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven. Om schade aan deze soorten zoveel mogelijk te vermijden worden mitigerende maatregelen voorgeschreven.

Streng beschermde soorten

Bij schade aan soorten uit tabel 3 is altijd een ontheffing op de Ffw nodig. In dit geval is de '**uitgebreide toets**' van toepassing:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven,
- Er mag geen andere bevredigende oplossing voor de geplande activiteit zijn;
- In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als ruimtelijke inrichting dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen. Zorgvuldig handelen houdt in dat van de activiteiten of werkzaamheden geen wezenlijke invloed uitgaat op de beschermde soort(en) en dat voorafgaand aan en tijdens het uitvoeren

¹⁰ Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen.

van de activiteit in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten om schade aan beschermde soorten te voorkomen. Bijvoorbeeld middels compensatie.

- Bij soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn dient bovendien sprake te zijn van 'dwingende redenen van openbaar belang'.

Vogels

Vogels hebben een eigen categorie binnen de Ffw. Bij activiteiten die te kwalificeren zijn als 'bestendig beheer en onderhoud' of 'ruimtelijke ontwikkelingen' geldt voor vogels een vrijstelling voor artikel 8 t/m 13 van de Ffw, mits activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door het Ministerie van LNV goedgekeurde gedragscode. Bij gebrek aan een goedgekeurde gedragscode is een ontheffing noodzakelijk en wordt de aanvraag getoetst middels de 'uitgebreide toets'.

Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Ffw onder de definitie 'nest', en zijn beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Het verstoren van broedende vogels en hun nesten tijdens de broedtijd is verboden¹¹.

Ook geldt dat er bij het nest voldoende omgeving (kwantiteit, kwaliteit, bereikbaar e.d.) beschikbaar moet zijn om het broeden succesvol te doen zijn. Dit betekent dat rond een paartje Kieviten tijdens het broeden niet de hele akker bebouwd mag worden (zelfs niet als het paartje zelf niet wordt verstoord), waarbij een vierkante meter rond het nest wordt gespaard. Een ander voorbeeld is dat niet alle dakpannen van het dak mogen, behalve die ene waar een paartje gierzwaluwen hun nest hebben, maar dat het dak liefst tot nadat alle jongen zijn uitgevlogen het dak in tact blijft.

Voor een verdere aanscherping van de definitie van het begrip wordt onderscheid gemaakt tussen broedseizoenen en niet-broedseizoenen.

Nesten van spechten, uilen, roofvogels, gierzwaluwen, zwaluwen, grote gele kwikstaarten, zwarte kraaien, raven, roeken en blauwe reigers, vallen buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Ffw. Deze nesten zijn, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd¹². Nesten van de overige vogelsoorten vallen buiten de broedperiode niet onder de definitie 'nest' of 'vaste verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffw. Ze worden namelijk het daaropvolgende broedseizoen niet weer in gebruik genomen en zijn buiten het broedseizoen niet van belang voor de instandhouding van de soort.

¹¹ Ontheffing voor vernielen en verstoren van nesten wordt in principe niet verleend, omdat in het algemeen gewacht kan worden met de werkzaamheden totdat het broeden klaar is.

¹² Artikel 11 geldt niet voor plaatsen waar soorten jaarlijks naar toe terugkeren om te broeden, maar hier niet op exact dezelfde plaats hun nest hebben. Rust- en verblijfplaatsen vallen niet (meer) onder het beschermingsregime van artikel 11. Dat betekent dat ingrepen die plaats vinden in of effect hebben op overwinteringsgebieden van eenden en ganzen, hoogwatervluchtplaatsen, baltsplaatsen, leefgebieden van standvogels als patrijzen, e.d niet leiden tot een overtreding van artikel 11.

Zorgplicht

Artikel 2

In de Ffw is een zorgplicht opgenomen (artikel 2, lid 1: Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. artikel 2, lid 2: De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterweg te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken).

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dienen dieren en planten zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te worden verplaatst, teneinde schade aan deze soorten zo veel mogelijk te voorkomen.

Voor wat betreft beschermde soorten uit tabel 2 en 3 van de AMvB artikel 75 is bij verplaatsen van planten of dieren altijd ontheffing nodig voor artikelen 9 en 13 van de FFW.

Artikel 10

Indien wordt gehandeld overeenkomstig de zorgplicht, dan is van opzettelijk verontrusten van beschermde soorten (zoals bepaald in artikel 10) geen sprake. Een ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 10 is dan niet aan de orde.

BIJLAGE 3 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET

Tabel 1: Algemene soorten		tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus	Slakken			
Zoogdieren aardmuis bosmuis dwergmuis bunzing dwergspitsmuis egel gewone bosspitsmuis haas hermelijn huisspitsmuis konijn mol ondergrondse woelmuis ree rosse woelmuis	Microtus agrestis Apodemus sylvaticus Micromys minutus Mustela putorius Sorex minutus Erinaceus europaeus Sorex araneus Lepus europeus Mustela erminea Crocidura russula Oryctolagus cuniculus Talpa europea Pitymys subterraneus Capreolus capreolus Clethrionomys glareolus	veldmuis vos wezel woelrat <i>Reptielen en amfibieën</i> bruine kikker gewone pad middelste groene kikker kleine watersalamander meerkikker <i>Mieren</i> behaarde rode bosmier kale rode bosmier stronkmier zwartrugbosmier	Microtus arvalis Vulpes vulpes Mustela nivalis Arvicola terrestris Rana temporaria Bufo bufo Rana esculenta Triturus vulgaris Rana ridibunda Formica rufa Formica polyctena Formica truncorum Formica pratensis	wijngaardslak <i>Vaatplanten</i> aardaker akkerklokje brede wespenorchis breed klokje dotterbloem* gewone vogelmelk grasklokje grote kaardenbol kleine maagdenpalm knikkende vogelmelk koningsvaren slanke sleutelbloem zwanebloem *m.u.v. spindotterbloem	Helix pomatia Lathyrus tuberosus Epipactis helleborine Campanula latifolia Caltha palustris Ornithogalum umbellatum Campanula rotundifolia Dipsacus fullonum Vinca minor Ornithogalum nutans Osmoda regalis Primula elatior Butomus umbellatus		
Tabel 2: Overige soorten		dennenorchis duitse gentiaan franjetgentiaan geelgroene wespenorchis gele helmblom gevekte orchis groene nachtorchis groensteel grote keverorchis grote muggenorchis gulden sleutelbloem harlekijn herfstschroeforchis hondskruid honingorchis jeneverbes klein glaskruid kleine keverorchis kleine zonnedauw klokjesgentiaan kluisenklokje koraalwortel kruisbladgentiaan lange ereprijs lange zonnedauw mannetjesorchis maretak moeraswespenorchis muurbloem parnassia pijlscheefkelk poppenorchis prachtklokje purperorchis rapunzelklokje rechte driehoeksvaren rietorchis ronde zonnedauw	Goodyera repens Gentianella germanica Gentianella ciliata Epipactis muelleri Pseudofumaria lutea Dactylorhiza maculata Coeloglossum viride Asplenium viride Listera ovata Gymnadenia conopsea Primula veris Orchis morio Spiranthes spiralis Anacamptis pyramidalis Hermidium monorchis Juniperus communis Parietaria judaica Listera cordata Drosera intermedia Gentiana pneumonanthe Campanula glomerata Corallorhiza trifida Gentiana cruciata Veronica longifolia Drosera anglica Orchis mascula Viscum album Epipactis palustris Erysimum cheiri Parnassia palustris Arabis hirsuta sagittata Aceras anthropophorum Campanula persicifolia Orchis purpurea Campanula rapunculus Gymnocarpium robertianum Dactylorhiza majalis praetermissa Drosera rotundifolia	rood bosvogeltje ruig klokje schubvaren slanke gentiaan soldaatje soaanse ruiter steenanjer steenbreekvaren stengelloze sleutelbloem stengelomvattend havikskruid stijf hardgras tongvaren valkruid veenmosorchis veldgentiaan veldsalie vleeskleurige orchis vliegenschors vogelnestje voorjaarsadonis wantsenorchis waterdriehblad weideklokje welriekende nachtorchis wilde gagele wilde herfsttijloos wilde kievitsbloem wilde marjolein wit bosvogeltje witte muggenorchis zinkvioletje zomerkllokje zwartsteel <i>Kevers</i> vliegend hert <i>Kreeftachtigen</i> riviervierkreeft	Cephalanthera rubra Campanula trachelium Ceterach officinarum Gentianella amarella Orchis militaris Cirsium dissectum Dianthus deltoideus Asplenium trichomanes Primula vulgaris Hieracium amplexicaule Catapodium rigidum Asplenium scolopendrium Arnica montana Hammarbya paludosa Gentianella campestris Salvia pratensis Dactylorhiza incarnata Ophrys insectifera Neottia nidus-avis Adonis vernalis Orchis coriophora Menyanthes trifoliata Campanula patula Platanthera bifolia Myrica gale Colchicum autumnale Fritillaria meleagris Orniganum vulgare Cephalanthera longifolia Pseudorchis albidia Viola lutea calaminaria Leucogium aestivum Asplenium adiantum-nigrum Lucanus cervus Astacus astacus		
Tabel 3: Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB		Bijlage 1 AMvB Zoogdieren das boomarter eikelmuis gewone zeehond veldspitsmuis waterspitsmuis <i>Reptielen en amfibieën</i> adder hazelworm ringslang vinpootsalamander vuursalamander <i>Vissen</i> beekprik bittervoorn elrits gestippelde alver grote modderkruiper riviervrik <i>Dagvlinders</i> bruin dikkopje dwergblauwtje dwergdikkopje groot geaderd witje grote lijsvogelvlinder heideblauwtje iepepage kalkgraslanddikkopje keizersmantel klaverblauwtje purperstreepparelmoervlinder rode vuurvlinder hippotoe rouwmantel tweeekleurig hooibeestje veenbeparelmoervlinder veenhoibeestje veldparelmoervlinder	Meles meles Martes martes Elomys quercinus Phoca vitulina Crocidura leucodon Neomys fodiens Vipera berus Anguis fragilis Natrix natrix Triturus helveticus Salamandra salamandra Lampetra planeri Rhodeus cerceus Phoxinus phoxinus Alburnoides bipunctatus Misgurnus fossilis Lampetra fluviatilis Erynnis tages Cupido minimus Thymelicus acteon Aporia crataegi Limenitis populi Plebejus argus tuimelaar Spialia sertorius Argynnis paphia Cyaniris semilargus Brenthis ino Palaeochrysophanus Nymphalis antiopa Coenonympha arcania Bolaria aquilonais Coenonympha tullia Melitaea cinxia	Bijlage IV HR Zoogdieren baardveermuis bechsteijn's vleermuis bever bosveermuis brandt's vleermuis bruinvos euraziatische lynx franjestart gewone dolfin gewone dwergveermuis gewone grootoorveermuis grijze grootoorveermuis grote hoefijzerneus hamster hazelmuis ingekorven vleermuis kleine dwergveermuis kleine hoefijzerneus laaitvlieger meervleermuis mopsveermuis nathusius' dwergveermuis noordse woelmuis otter rosse vleermuis tuimelaar tweekleurige vleermuis vale vleermuis waterveermuis wilde kat witlankdolfijn witsnuitdolfijn <i>Reptielen en amfibieën</i> boomkikker geelbuikvuurpad gladde slang	Melitaea diamina Clossiana euphrosyne Zostera marina Myotis mystacinus Myotis bechsteini Castor fiber Nyctalus leisleri Myotis brandtii Phocoena phocoena Lynx lynx Myotis nattereri Delphinus delphis Pipistrellus pipistrellus Plecotus auritus Plecotus austriacus Rhinolophus ferrumequinum Cricetus cricetus Muscardinus avellanarius Myotis emarginatus Pipistrellus pygmaeus Rhinolophus hipposideros Eptesicus serotinus Myotis dasycneme Barbastella barbastellus Pipistrellus nathusii Microtus oeconomus Lutra lutra Nyctalus noctula Tursiops truncatus Vespertilio murinus Myotis myotis Myotis daubentonii Felis silvestris Lagenorhynchus acutus Lagenorhynchus albirostris Hyla arborea Bombina variegata Coronella austriacus	heikikker kamsalamander knoflookpad muurhagedis poelkikker rugstreeppad vroedmeesterpad zandhagedis <i>Dagvlinders</i> donker pimpernelblauwtje grote vuurvlinder pimpernelblauwtje tijmblauwtje zilverstreephooibeestje <i>Libellen</i> bronslibel gaffellibel gevekte witsnuitlibel groene glazenmaker noordse winterjuffer oostelijke witsnuitlibel rivierviermout sterlijke witsnuitlibel <i>Vissen</i> houting steur <i>Vaatplanten</i> drijvende waterweegbree groenknolorchis kruipend moerascherm zomerschroeforchis <i>Kevers</i> brede geelrandwaterroofkever gestreepte waterroofkever heldenbok juchtleerkever <i>Tweekleppigen</i> bataafse stroommossel	Rana arvalis Triturus cristatus Pelobates fuscus Podarcis muralis Rana lessonae Bufo calamita Alytes obstetricans Lacerta agilis Maculinea nausithous Lycena dispar Maculinea teiulus Maculinea arion Coenonympha hero Oxygastra curtisii Ophiogomphus cecilia Leucorrhinia pectoralis Aeshna viridis Sympecma paedisca Leucorrhinia albifrons Stylurus flavipes Leucorrhinia caudalis Conogonotus oxyrhynchus Acipenser sturio Luronium natans Liparis loeseli Apium repens Spiranthes aestivalis Dytiscus latissimus Graphoderus bilineatus Cerambyx cerdo Osmoderma eremita Unio crassus

BIJLAGE 4 BESCHIKBARE GEGEVENS NATUURLOKET

Globaal rapport verspreiding beschermde en bedreigde soorten

Samenstelling: 14-11-2007

Let op: Aan deze gegevens kunnen geen rechten worden ontleend. Lees ook de afwijzing van aansprakelijkheid op onze website.

In onderstaande tabel staat het aantal beschermde en bedreigde soorten per kilometerhok. Databanken worden regelmatig geactualiseerd. Het kan dus zijn dat er meer gegevens beschikbaar zijn dan in dit overzicht vermeld staat. Wanneer u gegevens bij Het Natuurloket koopt, dan krijgt u uiteraard de meest recente informatie.

Als in een kilometerhok geen beschermde soorten zijn aangetroffen, terwijl het hok niet goed is onderzocht, dan is het veelal nodig om aanvullend veldonderzoek uit te voeren. Als een kilometerhok goed is onderzocht, hoeft u voor de desbetreffende soortgroep geen aanvullend onderzoek te doen: de gegevens die u bij Het Natuurloket koopt, volstaan dan.

HET NATUURLOKET
Postbus 47
6700 AA Wageningen
tel: 0317 - 47 47 77
fax: 0317 - 47 47 75
info@natuurloket.nl

Rapportage voor kilometerhok X:170 / Y:434

Soortgroep	FF*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vastplanten	3			12	goed	-	1991-2006
Mossen					niet onderzocht		1996-2006
Korstmossen					niet onderzocht		1991-2006
Paddenstoelen					slecht		1991-2006
Zogdieren					niet onderzocht		1996-2006
Breedvogels		76		23	goed	0%	1995-2006
Watervogels		60	1		goed	0%	96/97-03/04
Reptielen					niet onderzocht		1992-2006
Amfibieën	3	0	0	0	redelijk	51-100%	1992-2006
Vissen	0	0	1	1	goed	0%	1992-2006
Dagvlinders					redelijk	51-100%	1995-2006
Nachtvlinders					matig		1980-2005
Libellen		1	1	2	redelijk	51-100%	1992-2006
Sprinkhanen					slecht		1992-2006
Overige ongewervelden					niet onderzocht		1992-2006

Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van dit hok

Rapportage voor kilometerhok X:171 / Y:433

Soortgroep	FF*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vastplanten	2			1	goed	-	1991-2006
Mossen					niet onderzocht		1996-2006
Korstmossen					niet onderzocht		1991-2006
Paddenstoelen					slecht		1991-2006
Zogdieren (#)	2	3	3		matig	51-100%	1996-2006
Breedvogels		88		26	goed	0%	1995-2006
Watervogels		59	1		goed	0%	96/97-03/04
Reptielen					niet onderzocht		1992-2006
Amfibieën (#)	5	3	3	2	goed	51-100%	1992-2006
Vissen					goed		1992-2006
Dagvlinders					slecht	51-100%	1995-2006
Nachtvlinders					niet onderzocht		1980-2005
Libellen					matig		1992-2006
Sprinkhanen					redelijk		1992-2006
Overige ongewervelden					niet onderzocht		1992-2006

Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van dit hok

Rapportage voor kilometerhok X:171 / Y:434

Soortgroep	FF*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vastplanten	4			6	goed	-	1991-2006
Mossen					niet onderzocht		1996-2006
Korstmossen					niet onderzocht		1991-2006
Paddenstoelen					slecht		1991-2006
Zogdieren (#)		1	1		slecht	0%	1996-2006
Breedvogels		76		23	goed	0%	1995-2006
Watervogels		63	1		goed	0%	96/97-03/04
Reptielen					niet onderzocht		1992-2006
Amfibieën	2	0	0	0	matig	51-100%	1992-2006
Vissen					niet onderzocht		1992-2006
Dagvlinders					niet onderzocht		1995-2006
Nachtvlinders					niet onderzocht		1980-2005
Libellen		1	1	1	matig	51-100%	1992-2006
Sprinkhanen					niet onderzocht		1992-2006
Overige ongewervelden					niet onderzocht		1992-2006

Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van dit hok

* Legenda

FF = Flora- en faunawet
H/V = Habitatrichtlijn (alleen
bijlage 1 en 2) of Vogelrichtlijn
RL = Rode Lijst
(#) = tevens meetnetgegevens
verzameld.

Volledigheid onderzoek: Hiermee
wordt aangegeven of op basis van
de gebrachte bezoeken een volledig
overzicht is te verwachten van de
soorten van de betreffende
soortgroep. Een toelichting op
deze categorieën kunt u vinden
onderaan deze rapportage.

Actualiteit: per groep is
aangegeven welke periode de
gegevens zijn opgenomen.

■ niet van toepassing

Rapportage voor kilometerhok X:172 / Y:433							
Soortgroep	FF*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaaitplanten	2			4	goed	-	1991-2006
Mossen					niet onderzocht		1996-2006
Korstmossen					niet onderzocht		1991-2006
Paddestoelen					niet onderzocht		1991-2006
Zogdieren (#)	9	4	4		redelijk	51-100%	1996-2006
Broedvogels		99	2	26	goed	0%	1995-2006
Watervogels		59			goed	0%	96/97-03/04
Reptielen					niet onderzocht		1992-2006
Amfibieën (#)	5	2	2	1	goed	51-100%	1992-2006
Vissen	0	0	0	1	redelijk	0%	1992-2006
Dagvlinders					redelijk	51-100%	1995-2006
Nachtvlinders					niet onderzocht		1980-2005
Libellen					goed		1992-2006
Sprinkhanen					redelijk		1992-2006
Overige ongewervelden					slecht		1992-2006
Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van dit hok							

Rapportage voor kilometerhok X:172 / Y:434							
Soortgroep	FF*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaaitplanten	2			2	goed	-	1991-2006
Mossen			0	0	slecht		1996-2006
Korstmossen					niet onderzocht		1991-2006
Paddestoelen					slecht		1991-2006
Zogdieren	1	2	2		slecht	51-100%	1996-2006
Broedvogels		92		28	goed	0%	1995-2006
Watervogels		63	2		goed	0%	96/97-03/04
Reptielen					niet onderzocht		1992-2006
Amfibieën (#)	4	1	1	1	goed	51-100%	1992-2006
Vissen	0	0	0	1	goed	0%	1992-2006
Dagvlinders					matig		1995-2006
Nachtvlinders					niet onderzocht		1980-2005
Libellen					goed		1992-2006
Sprinkhanen					niet onderzocht		1992-2006
Overige ongewervelden					niet onderzocht		1992-2006
Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van dit hok							

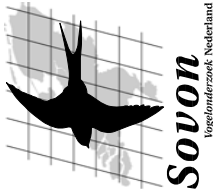
Rapportage voor kilometerhok X:173 / Y:433							
Soortgroep	FF*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaaitplanten	4			7	goed	-	1991-2006
Mossen					niet onderzocht		1996-2006
Korstmossen					niet onderzocht		1991-2006
Paddestoelen				1	slecht	0%	1991-2006
Zogdieren (#)	2	4	4		matig	51-100%	1996-2006
Broedvogels		93		25	goed	0%	1995-2006
Watervogels		59			goed	0%	96/97-03/04
Reptielen					niet onderzocht		1992-2006
Amfibieën (#)	4	3	3	2	goed	51-100%	1992-2006
Vissen	0	0	0	2	goed	0%	1992-2006
Dagvlinders					slecht	51-100%	1995-2006
Nachtvlinders					niet onderzocht		1980-2005
Libellen					niet onderzocht		1992-2006
Sprinkhanen					redelijk		1992-2006
Overige ongewervelden					niet onderzocht		1992-2006
Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van dit hok							

Rapportage voor kilometerhok X:174 / Y:433							
Soortgroep	FF*	FF23*	H/V*	RL*	Volledigheid*	Detail*	Actualiteit*
Vaaitplanten	1			1	goed	-	1975-1990
Mossen					niet onderzocht		1996-2006
Korstmossen					niet onderzocht		1991-2006
Paddestoelen					niet onderzocht		1991-2006
Zogdieren					niet onderzocht		1996-2006
Broedvogels		2		10	goed	0%	1995-2006
Watervogels		59	1		goed	0%	96/97-03/04
Reptielen					niet onderzocht		1992-2006
Amfibieën	3	2	2	1	goed	51-100%	1992-2006
Vissen					niet onderzocht		1992-2006
Dagvlinders					redelijk	51-100%	1995-2006
Nachtvlinders					niet onderzocht		1980-2005
Libellen		1	1	1	matig	51-100%	1992-2006
Sprinkhanen					niet onderzocht		1992-2006
Overige ongewervelden					niet onderzocht		1992-2006
Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van dit hok							

Landelijke vegetatiedatabank: gegevens inzien van de gezamenlijke kilometerhokken

Het door u opgevraagde gebied ligt in of nabij Vogelrichtlijngebied!

BIJLAGE 5 GEGEVENS NIET-BROEDVOGELS

Afferdense en Deestse Waarden

Toelichting vogelgegevens

Productie: SOVON Vogelonderzoek Nederland
Rijksstraatweg 178
6573 DG Beek-Ubbergen

Telefoon: (024) 684 81 11
Fax: (024) 684 81 22
email: advies@sovon.nl
homepage: www.sovon.nl

Aanvrager: Bureau Natuurbalans, Nijmegen / Rob Felix

Datum: 27-08-2007

SOVON rapport: 2007.GAS2007-072

Deze publicatie kan geciteerd worden als:

Janssen, E.W.A. 2007. Afferdense en Deestse Waarden. Levering vogelgegevens. SOVON rapport GAS2007-072. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Copyright: De gegevens blijven eigendom van de gegevensleveranciers. De gegevens mogen door de opdrachtgever slechts gebruikt worden voor het doel zoals in de offerteaanvraag omschreven.

- INLEIDING

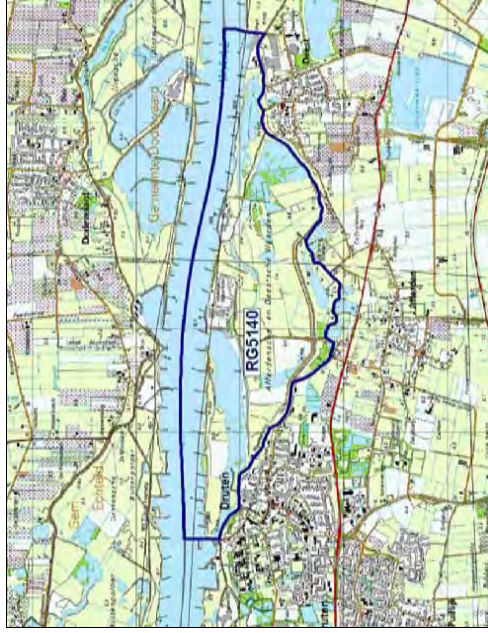
Bureau Natuurbalans wenst inzicht in de beschikbare watervogelgegevens van de Afferdense - en Deestse Waarden nabij Druten (Gid) in het kader van een onderzoek naar de effecten van de herinrichting van deze uiterwaarden.

In deze rapportage worden de vogelgegevens gepresenteerd. Hierbij wordt eerst de volledigheid van het beschikbare materiaal geduid. Van de watervogels worden de soorten besproken die de 1% norm overschrijden (d.w.z. 1% van de internationale populatiegrootte. Een gebied waar de 1%-norm wordt gehaald wordt hiermee internationaal algemeen beschouwd als een belangrijk gebied voor watervogels). In sommige gevallen wordt gewezen op soorten die een belangrijke regionale betekenis hebben. Voor degenen die niet bekend zijn met de telprojecten van SOVON, wordt in bijlage 1 een beschrijving gegeven van de projecten.

- VOLLEDIGHEID VAN GEGEVENS

Watervogels

Van 1 relevant watervogelgebied zijn gegevens beschikbaar: RG5140 (fig.1). Hierbij gaat het om gegevens uit de maandelijkse tellingen van de Zoete Rijkswateren (sep-mrt) en de jaarlijkse Midwintertellingen (januari).

Figuur 1. De ligging van het relevante watervogelgebied RG5140.

- RESULTATEN

Watervogels

Voor geen van de getelde watervogelsoorten werd binnen RG5140 de 1%-norm overschreden. Wel werden er behoorlijke aantallen Grauwe Ganzen (max. 0,26%) en Slobeenden (max. 0,45%) waargenomen in de periode 2000/01-2005/06.

- VOGELRICHTLIJNGEBIEDEN

Het onderzoeksgebied maakt onderdeel uit van Vogelrichtinggebied de Waal (fig. 2).

Figuur 2. De ligging van Vogelrichtingsgebied de Waal.

- BESTANDEN

In bijgaande tabel zijn alle gegevens opgenomen (**GAS2007-072 Afferdense en Deestse Waarden.xls**). De **watervogels** worden gepresenteerd per telgebied. Van de watervogeltellingen worden de seizoenmaxima, de Midwintertellingresultaten en de gemiddelden per maand (sept-april) op aparte tabbladen weergegeven. De ligging van de watervogeltelgebieden is te vinden in de beschrijving van de volledigheid van de gegevens. De begrenzing ervan is digitaal meegeleverd (**GAS2007-072_Watervogeltelgebieden.zip**).

- BIJLAGE 1. INFORMATIE OVER DE PROJECTEN

SOVON Vogelonderzoek Nederland volgt sinds de jaren '70 de verspreiding, het voorkomen en de ontwikkeling van Nederlandse vogels. Broedvogels, maar ook water- en wintervogels. De resultaten vormen een basis voor het natuurbeleid en -beheer in ons land. Vanuit het hoofdkantoor in Beek- Ubbergen wordt de landelijke coördinatie van alle telprojecten verzorgd. De tellingen worden uitgevoerd door duizenden vrijwilligers, veelal verbonden aan een plaatselijke vogelwerkgroep.

Telprojecten

Broedvogels worden in kaart gebracht middels drie projecten. Twee hiervan zijn jaarlijks terugkerende projecten: het BMP, bedoeld voor de algemene broedvogelsoorten en het LSB, dat zich richt op de zeldzame soorten. Daarnaast heeft in 1998-2000 een landdekkend onderzoek plaats gevonden ten behoeve van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (BVA).

Water- en wintervogels worden geteld middels twee projecten: tellingen van watervogels (maandelijks, zoveel mogelijk jaar rond) en een transecttelling van overwinterende vogels (ook niet-watervogels) in december (PTT). Hieronder worden de afzonderlijke telprojecten toegelicht.

Broedvogels

Atlasproject van de Nederlandse Broedvogels (BVA)

In de jaren 1998-2000 is er in het kader van het Atlasproject voor broedvogels in geheel Nederland veldwerk uitgevoerd. Een belangrijk onderdeel van het veldwerk voor dit project bestond uit het vergaren van broedvogeldata op het niveau van kilometerhokken. Daarbij werden in elk atlasblok van 25 vierkante kilometer volgens een vast patroon steeds 8 kilometerhokken twee maal in het broedseizoen een uur lang bezocht. De soortenlijsten op kilometerhokniveau zijn gebaseerd op dit onderzoek. Hierbij moet bedacht worden dat niet alle aanwezige soorten daadwerkelijk zijn vastgesteld tijdens het veldwerk. Gemiddeld wordt 70% van de aanwezige soorten aangetroffen; in open akker- en graslandgebieden is dit percentage hoger (80%) en in gemengd bos lager (60%). Hallofen cultuurland en moeras nemen een middenpositie in. Het tweede deel van het atlasproject bestond uit het samenstellen van een volledige soortenlijst van het gehele atlasblok (5 x 5 km-hokken). Dit onderzoek strekte zich uit over de hele periode van drie jaar. Op deze manier werd ook de rest van het atlasblok onderzocht. Deze atlasbloktotaallijst geeft een goed beeld van alle in het atlasblok voorkomende broedvogels.

Landelijk Soortenonderzoek Broedvogels (LSB)

Het LSB richt zich op het jaarlijks verzamelen van de aantallen broedgevallen van in kolonies broedende soorten en de aantallen broedgevallen van zeldzame soorten. Bij de kolonievogelsoorten mag uitgegaan worden van een vrijwel landdekkende inventarisatie. Bij de zeldzame soorten worden in ieder geval de belangrijkste gebieden geteld. De volledigheid per soort wordt in de jaarlijkse rapportage's vermeld (van Dijk et al. 2003b). Standaardisatie van de gegevensverzameling wordt bereikt middels richtlijnen zoals beschreven in de handleiding (van Dijk & Hustings 1996). Deze handleiding beschrijft de werkwijze voor het tellen van kolonies en de interpretatie van waarnemingen van zeldzame soorten. De coördinatie van het LSB-project vindt grotendeels plaats door een 20-tal districtcoördinatoren (DC's). Zij hebben ieder een (deel van een) provincie, onder hun hoede en onderhouden contacten met de vogeltellers. De DC's voeren ook een eerste controle uit van de gegevens die op standaard formulieren worden ingestuurd. De verdere verwerking van de aangeleverde telgegevens vindt plaats op het landelijk kantoor van SOVON. De gegevens worden in een database opgeslagen op het niveau van een kilometerhok.

Broedvogel Monitoring Project (BMP)

Het BMP heeft tot doel de aantalsveranderingen van de meer algemene soorten te volgen. In vaste proefvelden van 15 tot 500 hectare worden jaarlijks alle soorten of een bepaalde selectie van soorten onderzocht. Deze selectie kan bestaan uit een set van bijzondere soorten, alleen weidevogels of alleen roofvogels. De proefvelden liggen verspreid over Nederland. Jaarlijks worden ongeveer 1500 proefvelden geteld, waarvan ongeveer de helft op alle soorten. Ieder proefveld wordt, afhankelijk van het landschapstype, vijf tot tien keer bezocht waarbij alle op een broedgeval (territorium) duidende waarnemingen op een kaart ingetekend worden. Aan de hand van in de handleiding beschreven criteria wordt aan het eind van het veldseizoen het aantal broedparen vastgesteld (van Dijk 1996). Deze gegevens worden op formulier gezet en naar het SOVON kantoor gestuurd. Daar worden ze gecontroleerd en klaar gemaakt voor opname in de database. De gegevens worden opgeslagen per proefveld. Over de resultaten van het BMP wordt jaarlijks gerapporteerd (van Dijk et al. 2003a).

Water- en wintervogels

Watervogels

Vanaf seizoen 1992/93 is de coördinatie van de watervogeltellingen ondergebracht bij SOVON (zie van Roemen *et al.* 2003). Het ging daarbij om de maandelijkse ganzen- en zwanentellingen, maandelijkse tellingen van de Zoete Rijkswateren, de midwintertelling in januari en tellingen in de Waddenzee. Het welslagen van deze projecten was en is alleen mogelijk dankzij vrijwillige tellers en regionale coördinatoren. Jaarlijks werden de telresultaten toegankelijk gemaakt in projectverslagen. Daarnaast werden in opdracht van Vogelbescherming Nederland enkele overzichten opgesteld van belangrijke vogelgebieden in Nederland.

Bij een evaluatie van de watervogelprojecten, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring, bleek de genoemde opzet niet geheel te voldoen. Door de projectgewijze aanpak bleef de informatie over het voorkomen van watervogels versnipperd. Bovendien bleek het beleid behoefte te hebben aan meer informatie, bijvoorbeeld uit de nieuw aangewezen Vogelrichtlijngebieden ofwel Speciale Beschermingszones. Om de ontwikkelingen in deze gebieden goed in de gaten te houden, zijn tellingen die beperkt blijven tot de maand januari (wat veelal het geval was) niet genoeg. Met ingang van het winterhaljaar 2000/01 is het netwerk aan telgebieden daarom uitgebreid, wordt het merendeel van de belangrijke watervogelgebieden in het winterhaljaar maandelijks geteld en worden alle projectresultaten in een gezamenlijk rapport opgenomen (van Roemen *et al.* 2002).

Het huidige watervogelmeetnet kent de volgende doelstellingen:

- Het signaleren van aantalsontwikkelingen op landelijke schaal;
- Het signaleren van aantalsontwikkelingen in Zoete en Zoute Rijkswateren, in Vogelrichtlijngebieden en op belangrijke ganzen- en zwanenpleisterplaatsen;
- Het vaststellen van de populatieomvang van in Nederland verblijvende watervogels in januari, en van een aantal ganzensoorten in september, november, januari, maart en mei.

Sommige doelstellingen vloeien mede voort uit internationale afspraken, zoals de betrokkenheid bij de midwintertelling en de internationale ganzentellingen onder de vlag van *Wetlands International*. In het Waddengebied maken de tellingen onderdeel uit van een samenwerkingsverband met Denemarken en Duitsland.

Punt-Transsect-Tellingen (PTT)

Het Punt Transsect Tellingen project (PTT) is het oudste monitoringproject van SOVON Vogelonderzoek Nederland en werd in 1978 in het leven geroepen omdat van veel, vooral algemeen voorkomende, wintervogels vrijwel niets bekend was over de aantalsontwikkelingen binnen Nederland (Boele 1998). De doelstellingen van het door SOVON en het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) opgezette project waren (a) het volgen van de aantalsontwikkelingen van zoveel mogelijk soorten winter- en trekvogels door de jaren heen en binnen één winter, zo mogelijk in relatie tot de achterliggende oorzaken, en (b) het volgen van de veranderingen in de verspreiding van winter- en trekvogels (SOVON & CBS 1986). De uitvoering van het project is op alle punten gestandaardiseerd en houdt in dat waarnemers puntsgewijs op een vaste route gedurende een vaste tijd alle vogels tellen.

Literatuur

Van Beusekom R., Huigen P., Hustings F., de Pater K. & Thissen J. (red.) 2005. Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels. Tirion Uitgevers B.V., Baarn.

Boele A. 1998. Handleiding Punt Transsect Tellingen project - herziene uitgave 1998 t.b.v. nieuwe waarnemers. CBS & SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

van Dijk A.J. 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken. Handleiding Broedvogel Monitoring Project (BMP). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

van Dijk A.J. & Hustings F. 1996. Broedvogelinventarisatie Kolonievogels en Zeldzame Soorten. Handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB). SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

van Dijk A.J., Hustings F., Zoetebier D. & Plate C. 2003a. Broedvogel Monitoring Project jaarverslag 2000-2001. SOVON-monitoringrapport 2003/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland.

van Dijk A.J., Hustings F., van der Weide M.J.T., Zoetebier D. & Plate C. 2003b. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 2002. SOVON-monitoringrapport 2003/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Osieck E.R. & Hustings F. 1994. Rode lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12) Vogelbescherming Nederland, Zeist.

van Roemen M.W.J., van Winden E.A.J., Koffijberg K., Voslamber B., Kleefstra R., Ottens G. & SOVON Ganzen en zwanenwerkgroep 2002. Watervogels in Nederland in 2000/2001. SOVON-monitoringrapport 2002/04, RIZA-rapport BM02.15. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

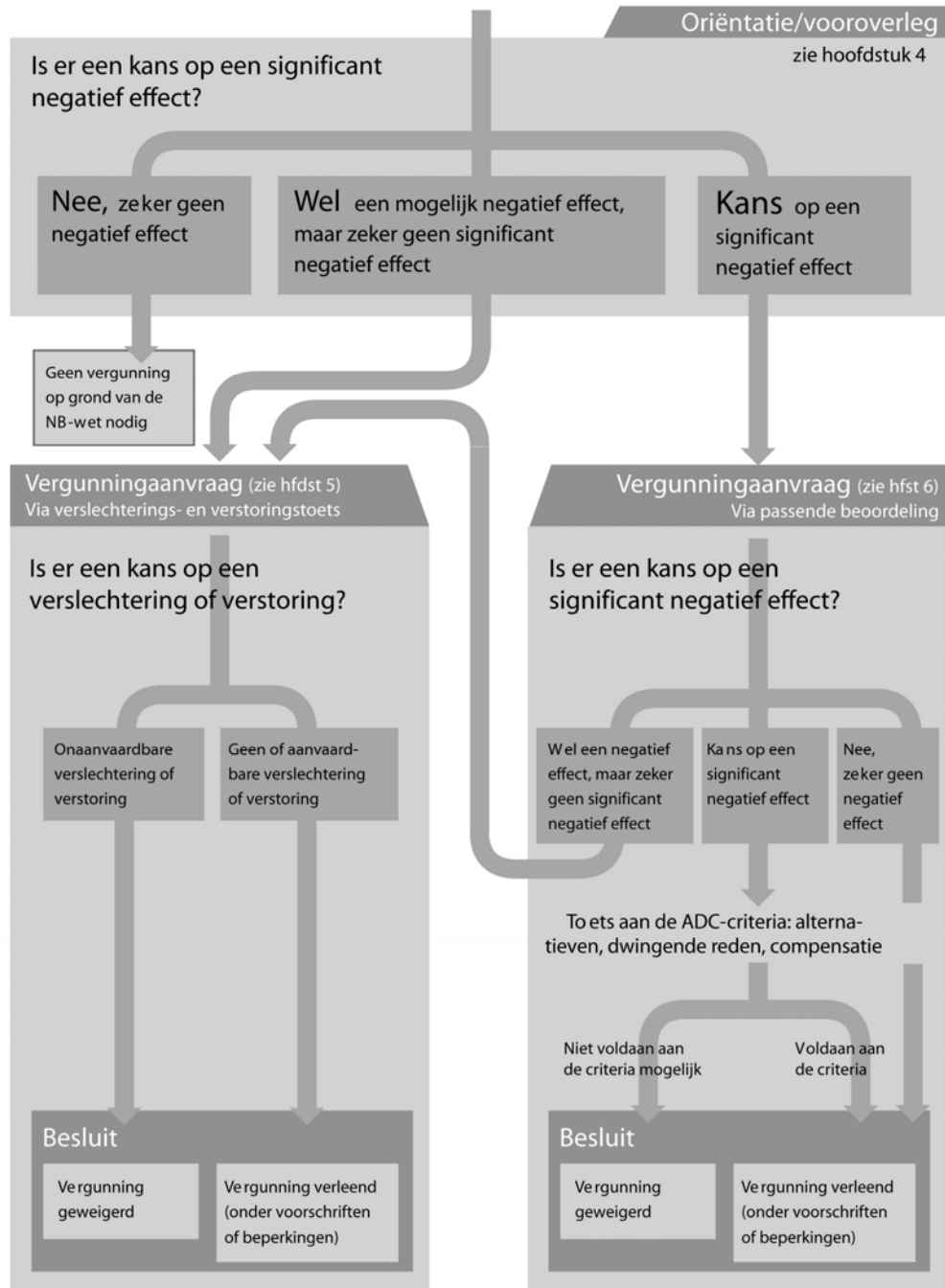
van Roemen M.W.J., Hustings F. & Koffijberg K. 2003. Handleiding monitoringproject watervogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

SOVON & CBS. 1986. Handleiding Punt-Transsect-Tellingen project voor wintervogels (herziene uitgave zomer 1986). Centraal Bureau voor de Statistiek, Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland.

Gebod	Euring	Soort	1% norm	0001	0102	0203	0304	0405	0506
RG5140	20	Roodkeelduiker	1000	0	0	1	0	0	0
RG5140	70	Dodaars	3400	9	5	2	2	2	2
RG5140	90	Fuut	4800	19	24	22	25	32	26
RG5140	720	Aalscholver	3100	113	119	59	40	65	145
RG5140	1190	Kleine Zilverreiger	1300	0	1	0	0	0	0
RG5140	1210	Grote Zilverreiger	470	0	2	0	0	0	5
RG5140	1220	Blauwe Reiger	2700	59	15	38	20	16	28
RG5140	1340	Ooievaar	930	2	0	1	0	0	0
RG5140	1440	Lepelaar	100	0	31	0	0	0	0
RG5140	1520	Knobbelzwaan	2500	6	14	5	2	0	17
RG5140	1528	Zwarte Zwaan	0	0	0	0	0	0	1
RG5140	1540	Wilde Zwaan	590	4	75	0	0	0	1
RG5140	1580	Kleine Rietgans	370	0	0	1	0	0	0
RG5140	1590	Kolgans	10000	1030	1398	203	185	450	830
RG5140	1610	Grauwe Gans	1027	355	923	275	600	760	760
RG5140	1619	Soepgans	4000	28	69	112	200	185	230
RG5140	1620	Indische Gans	2	2	2	1	0	0	1
RG5140	1660	canadese gans	66	12	42	9	0	0	0
RG5140	1681	Grote Canadese Gans	0	0	0	0	0	45	56
RG5140	1670	Brandgans	3600	9	22	1	6	5	26
RG5140	1700	Nijlgans	19	34	24	25	15	50	50
RG5140	1710	Casarca	0	1	0	0	0	0	0
RG5140	1730	Bergeend	3000	30	50	21	17	23	36
RG5140	1790	Smient	15000	362	125	501	250	75	400
RG5140	1820	Kraakend	600	56	44	14	35	11	35
RG5140	1840	Wintertaling	4000	50	38	113	110	185	350
RG5140	1860	Wilde End	20000	118	194	305	160	270	625
RG5140	1869	Soepeend	0	0	5	15	35	75	75
RG5140	1890	Pijlstaart	600	5	16	58	26	0	22
RG5140	1910	Zonertaling	20000	0	5	0	0	0	2
RG5140	1940	Slobeend	400	16	20	58	16	15	180
RG5140	1980	Tarieleend	3500	285	87	115	22	26	35
RG5140	2030	Kurfeend	12000	130	119	100	65	185	360
RG5140	2180	Brilduiker	4000	3	0	2	1	0	4
RG5140	2200	Nonnetje	400	5	8	8	0	3	3
RG5140	2230	Grote Zaagbek	2500	7	19	2	7	7	0
RG5140	4240	Waterhoen	20000	3	6	11	11	4	10
RG5140	4290	Meerkoet	17500	152	253	223	46	85	120
RG5140	4500	Schrolekster	10200	10	21	8	11	0	6
RG5140	4560	Kluut	730	6	10	8	0	0	0
RG5140	4690	Kleine Plevier	2400	3	10	6	0	0	1
RG5140	4930	Kievit	20000	300	360	36	25	15	35
RG5140	5170	Kemphaan	10000	0	90	1	0	0	0
RG5140	5190	Watersnip	20000	3	0	0	0	0	2
RG5140	5320	Gruut	1700	1	250	14	3	0	5
RG5140	5410	Wulp	4200	0	8	1	0	0	0
RG5140	5450	Zwarte Ruiter	1000	9	0	0	0	0	0
RG5140	5460	Tureluur	2500	5	19	6	4	0	9
RG5140	5480	Groenpootrutter	3100	0	2	0	0	0	0
RG5140	5530	Witgag	14500	5	11	2	0	0	6
RG5140	5560	Oeverloper	17000	0	0	0	0	0	3
RG5140	5820	Kokmeeuw	20000	170	466	664	115	170	160
RG5140	5900	Stormmeeuw	17000	36	21	18	40	55	15
RG5140	5910	Kleine Mantelmeeuw	5300	13	9	1	0	0	0
RG5140	5920	Zilvermeeuw	13000	1	2	2	4	0	5
RG5140	6000	Grote Mantelmeeuw	4700	0	0	1	6	0	12
RG5140	6150	Visdief	1900	0	1	0	0	0	0

Gebcod	Euring	Soort	Jan Gem	Jan n	Feb Gem	Feb n	Mrt Gem	Mrt n	Apr Gem	Apr n	Sep Gem	Sep n	Okt Gem	Okt n	Nov Gem	Nov n	Dec Gem	Dec n
RG5140	90 Fuut		6,0	6	7,5	4	10,0	5	5,8	5	9,8	4	17,3	4	18,7	6	8,6	5
RG5140	720 Aalscholver		18,5	6	13,3	4	8,0	5	5,4	5	76,8	4	50,3	4	27,8	6	20,6	5
RG5140	1590 Kolgans		65,3	6	836,3	4	135,0	5	1,2	5	10,0	4	7,0	4	135,0	6	118,0	5
RG5140	1610 Grauwe Gans		308,5	6	573,8	4	288,2	5	201,6	5	291,5	4	410,8	4	296,0	6	215,8	5
RG5140	1670 Brandgans		5,5	6	1,8	4	1,4	5	6,6	5	1,3	4	0,3	4	3,8	6	1,2	5
RG5140	1790 Smient		123,0	6	287,0	4	142,4	5	2,4	5	128,8	4	15,3	4	84,0	6	37,2	5
RG5140	1820 Krakeend		6,3	6	14,5	4	14,8	5	12,2	5	20,0	4	16,3	4	13,5	6	9,0	5
RG5140	1890 Pijlstaart		0,5	6	9,8	4	21,0	5	1,2	5	0,0	4	0,0	4	0,5	6	0,2	5
RG5140	1940 Slobbeend		2,5	6	3,5	4	12,2	5	14,6	5	8,8	4	25,8	4	30,2	6	6,4	5
RG5140	1980 Tafleend		17,3	6	130,5	4	18,2	5	0,6	5	1,0	4	5,3	4	5,3	6	12,0	5
RG5140	2030 Kuifeend		51,7	6	159,0	4	92,4	5	56,8	5	23,3	4	16,5	4	50,2	6	54,4	5
RG5140	2200 Nonnetje		1,0	6	5,5	4	2,2	5	0,4	5	0,0	4	0,0	4	0,0	6	0,6	5
RG5140	4290 Meerkoet		70,5	6	161,5	4	103,2	5	40,4	5	50,5	4	62,3	4	50,3	6	52,4	5
RG5140	4930 Kievit		3,3	6	98,8	4	22,2	5	12,6	5	91,0	4	0,0	4	0,0	6	3,6	5
RG5140	5320 Grutto		0,0	6	0,0	4	53,4	5	22,0	5	0,5	4	0,0	4	0,0	6	0,0	5
RG5140	5410 Wulp		0,3	6	0,0	4	1,6	5	0,2	5	0,0	4	0,0	4	0,0	6	0,2	5
seizoensgem iddelde	Natura 2000 Waal	%	vogeldagen/jaar	vogeldagen/jaar/ha														
7,0	90		2542	5,9														
18,4	260		6709	15,6														
109,0	5500		39778	92,3														
215,5	2400		78661	182,6														
1,8	610		663	1,5														
68,3	4700		24942	57,9														
8,9	50		3242	7,5														
2,8	30		1008	2,3														
8,7	90		3159	7,3														
15,9	190		5786	13,4														
42,0	530		15336	35,6														
0,8	6		295	0,7														
49,3	780		17979	41,7														
19,3	790		7041	16,3														
6,3	70		2309	5,4														
0,2	160		71	0,2														

BIJLAGE 6 TOETSINGSSHEMA NATUURBESCHERMINGSWET 1998

BIJLAGE 7 INSTANDHOUDINGSDOELEN NATURA 2000 UITERWAARDEN WAAL

Uit: Ontwerpbesluit Uiterwaarden Waal

Ontwerpbesluit Uiterwaarden Waal
De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Uiterwaarden Waal**.

2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:

H3270 Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het *Chenopodion rubri* p.p. en *Bidenton* p.p.

H6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem

H6510 Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:

H1095 Zeeprik

H1099 Rivierprik

H1102 Elft

H1106 Zalm

H1145 Grote modderkruiper

H1166 Kamsalamander

H1337 Bever

Artikel 2

Het besluit tot aanwijzing van het gebied Waal als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 24 maart 2000 (N/2000/307; Stcrt. 2000, nr. 65) en gewijzigd bij besluit van 25 april 2003 (N/2002/1465; Stcrt. 2003, nr. 95) en 24 februari 2004 (TRCIZ/2003/10236; Stcrt. 2004, nr. 39) wordt als volgt gewijzigd:

- a. het aangewezen gebied wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
- b. de Nota van toelichting met uitzondering van de paragrafen 3.2, 4.1, 4.2 en 4.3 wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
A037	Kleine zwaan
A045	Brandgans
A068	Nonnetje
A119	Porseleinhoen
A122	Kwartelkoning
A197	Zwarte stern
- d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
A005	Fuut
A017	Aalscholver
A041	Kolgans
A043	Grauwe gans
A050	Smient
A051	Krakeend
A054	Pijlstaart
A056	Slobeend
A059	Tafeleend
A061	Kuifeend
A125	Meerkoet
A142	Kievit
A156	Gruutto
A160	Wulp
- e. de kaart voor zover van toepassing op het in de aanhef genoemde besluit wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart.
2. De in de artikelen 1 en 2 genoemde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Uiterwaarden Waal**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

3. De instandhoudingsdoelstelling, bedoeld in het tweede lid, heeft mede betrekking op de instandhouding van de volgende habitattypen, anders dan vereist ingevolge de in artikel 1 genoemde richtlijn:
- H3270 Rivieren met sikkoevers met vegetaties behorend tot het *Chenopodion rubri* p.p. en *Bidenton* p.p.
- H6120 *Kalkminnend grasland op dorre zandbodem
- H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
- Dit betreft habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206). Prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid.
4. De instandhoudingsdoelstelling, bedoeld in het tweede lid, heeft mede betrekking op de instandhouding van de volgende soorten, anders dan vereist ingevolge de in artikel 1 genoemde richtlijn:
- H1095 Zeeprik
- H1099 Rivierprik
- H1102 Elft
- H1106 Zalm
- H1145 Grote modderkruiper
- H1166 Kamsalamander
- Dit betreft een soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206).

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

Dit ontwerpbesluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

- Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
- Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
- Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
- Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

De terinzagelegging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in de kantoren van de waterschappen waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het ontwerpbesluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Een ieder kan een zienswijze binnen zes weken na de terinzagelegging van dit ontwerpbesluit schriftelijk of mondeling naar voren brengen. Schriftelijke zienswijzen kunt u indienen bij het inspraakpunt, zoals aangegeven in de bekendmaking. Een mondelinge zienswijze kunt u naar voren brengen op de wijze zoals deze in de bekendmaking is aangegeven. U wordt verzocht een kaart bij te voegen indien de zienswijze betrekking heeft op bepaalde percelen. Beroep tegen het definitieve besluit kan alleen worden ingesteld door een belanghebbende die een zienswijze naar voren heeft gebracht.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal waarin opgenomen:

Nota van toelichting bij de aanwijzing van Uiterwaarden Waal als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrictlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van de besluiten N/2000/307, N/2002/1465 en TRCJZ/2003/10236 inhoudende de aanwijzing van Waal als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn

1. INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Uiterwaarden Waal aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn. Tevens wordt met dit besluit het besluit tot de aanwijzing van Waal als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het betreft verder de vorming van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal, hetgeen gebeurt door aan dit besluit instandhoudingsdoelstellingen toe te voegen.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

Artikel 2 van het besluit vermeldt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit, geheel of nagenoeg geheel ingetrokken en zover noodzakelijk vervangen door deze Nota van toelichting. Alleen de toelichting op de criteria die voor de aanwijzing van het gebied zijn gebruikt, wordt niet ingetrokken en zal in een appendix aan deze Nota worden gehecht. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen.

In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft zowel betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitattoorten als op de in artikel 2 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting. Daarbij zijn tevens instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor complementaire doelen, die vermeld zijn in artikel 3.

Artikel 4 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld of die zijn

doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht. In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en (vogel)soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent en worden de eventueel doorgevoerde wijzigingen van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen 'behoud', 'uitbreiding' of 'verbetering' gebruikt. Voor een habitattype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitattype altijd in de vorm van 'behoud' of 'uitbreiding' van oppervlakte en van 'behoud' of 'verbetering' van kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied bepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van 'behoud' of 'uitbreiding' van omvang leefgebied en van 'behoud' of 'verbetering van kwaliteit van leefgebied.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting twee bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als speciale beschermingszone in de zin van de Habitatrichtlijn en van de toedeling van de instandhoudingsdoelstellingen.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Uiterwaarden Waal aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als "Habitatrichtlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Rijswaard en Kil van Hurwenen" en onder nummer NL2003041 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is onder meer aangewezen voor twee prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Het gebied is op 24 maart 2000 (N/2000/307), 25 april 2003 (N/2002/1465) en 24 februari 2004 (TRCJ/2003/10236) onder de naam "Waal" ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als "Vogelrichtlijngebied"). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL2000011. De bestaande Vogelrichtlijnbesluiten N/2000/307, N/2002/1465 en TRCJ/2003/10236 zijn door middel van dit besluit gewijzigd. Uit de Vogelrichtlijnbesluiten overgenomen tekstdelen zijn in deze Nota van toelichting cursief gezet¹.

¹ De afkorting sbz ("speciale beschermingszone") en de aanduiding "beschermingszone" zijn hierin vervangen door de term "Vogelrichtlijngebied"

Met betrekking tot het Vogelrichtlijngebied kan er in dit besluit naast mogelijke grenswijzigingen ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in hoofdstuk 4 en bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal (landelijk gebiedsnummer 68) omvat derhalve het Vogelrichtlijngebied Waal en het Habitatrichtlijngebied Uiterwaarden Waal.

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000-netwerk.

Het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal ligt in de provincie Gelderland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Beuningen, Druten, Maasdriel, Neder-Betuwe, Neerijnen, Nijmegen, Overbetuwe, Tiel, West Maas en Waal en Zaltbommel.

2.1 Beschermde natuurmonumenten

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt van rechtswege de status van het hieronder aangegeven natuurmonument².

Het staatsnatuurmonument Kil van Hurwenen is aangewezen op 26 juni 1973 (nr. 8532; Stcrt. 1973, nr. 129).

Op grond van de wet heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als natuurmonument van toepassing was, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals deze waren vastgelegd in het vervallen besluit (zie verder hoofdstuk 5). De gebieden, die in het verleden als natuurmonument zijn aangewezen, zijn op de bijgevoegde kaarten ook als zodanig te herkennen.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

De uiterwaarden Waal omvatten het winterbed van de Waal en daarmee alle uiterwaardgebieden aan de noord- en de zuidoever van de Waal van Nijmegen tot aan Zaltbommel. De rivier vormt een dynamisch systeem, een samenspel tussen natuurlijke processen en menselijk ingrijpen. De Waal moet in perioden met hoge rivierafvoer 2/3 van de Rijnafoer voor haar rekening nemen en is daarmee de grootste vrij - afstromende Rijntak. Het is ook de meest dynamische riviertak van het Rijnsysteem. In

² De oude wet kende zowel staatsnatuurmonumenten als beschermde natuurmonumenten. Dit verschil is in de huidige wet komen te vervallen.

periodes met hoog water vindt erosie en sedimentatie plaats en ‘vormt’ de rivier het landschap. Het karakteristieke rivierenlandschap bestaat uit een breed, voornamelijk laaggelegen, hoogdynamisch winterbed. De reliëfrijke uiterwaarden bestaan voornamelijk uit graslanden, afgewisseld met enkele akkers, bosjes, bomenrijen, moerasgebiedjes en geïsoleerde oude riviervakken (strangen en geulen). Veel uiterwaarden zijn vergraven voor zand en/of kleiwinning.

In het westelijk deel van het gebied liggen twee uiterwaarden, die ook als Habitatrichtlijngebied zijn begrensd, de Rijswaard en de Kil van Hurwenen. Het gaat hier om uiterwaarden met oude meanders en hun oeverlanden en stroomruggen. Daarnaast liggen er enkele grote plassen (ontstaan door zand- en kleiwinning). Deze uiterwaarden bevatten soortenrijke glanshaverhoollanden, stroomdalgraslanden en open water, waar deels verlanding plaatsvindt.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing
Uiterwaarden Waal behoort tot het Natura 2000-landschap ‘Rivierengebied’.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Uiterwaarden Waal is bepaald aan de hand van de ligging van de natuurlijke habitats en de leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie paragraaf 4.4). Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren alsmede nieuwe natuur indien dit noodzakelijk wordt geacht om bedreigde en schaarse habitattypen en leefgebieden van soorten te herstellen. Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.³

De grenzen van Vogelrichtlijngebieden worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoopeisen van de betrokken vogelsoorten.

De Waal is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van open water, moerassen en graslanden in de uiterwaarden dat als geheel het leefgebied vormt van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en fungeert tevens als overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat in samenhang met het Vogelrichtlijngebied Gelderse Poort en het Vogelrichtlijngebied Kil van Hurwenen voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

3.3 Begrenzing en oppervlakte
De begrenzing van het Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Het Natura 2000-gebied bestaat uit het Vogelrichtlijngebied Waal en het Habitatrichtlijngebied Rijswaard en Kil van Hurwenen en het beschermd natuurmonument Kil van Hurwenen.

³ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25.

Gelet op het voorkomen en de uitbreidingskansen van het habitattype glanshaver- en vossenstaarthooilanden, *glanshaver* (H6510A), dat voorkomt op dijkhellingen, ligt de grens waar deze de winterdijk volgt op de buitenkruinlijn van de dijk. Het voorgaande geldt voor de Habitatrichtlijndelen van het gebied. In de Vogelrichtlijndelen ligt de grens conform het oorspronkelijk aanwijzingsbesluit op de buitenteen van de winterdijk.

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied en/of het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op technische punten aangepast:

- Bebouwing en bedrijfsterreinen, die reeds tekstueel waren geëxclaveerd, zijn zoveel mogelijk ook op de kaart uitgesloten (zie ook paragraaf 4.4). Dit betreft percelen waar volgens de topografische kaart of op grond van luchtfoto's bebouwing aanwezig is en die verder bestaan uit tuinen of erven die behoren bij het betreffende bebouwde perceel.
 - Rijksweg A2 en provinciale weg N323 (incl. bermen en kunstwerken), die reeds tekstueel waren geëxclaveerd, zijn ook op kaart uitgezonderd.
 - Dit geldt verder alleen voor verharde wegen langs de grens van het gebied.
 - De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
 - Volgens het oorspronkelijke aanwijzingsbesluit volgt de buitengrens van het Vogelrichtlijngebied de buitenteen van de dijk. Deze grens (cq. onderkant talud) is nu ook op de kaart aangegeven.
 - Kleine verschuilen (< 25 ha) tussen Vogelrichtlijngebied en Habitatrichtlijngebied zijn gelijkgetrokken waarbij in principe de ruimste begrenzing is aangehouden (bijlage A). Deze beleidslijn is ook gevolgd langs de winterdijken (zie vorige alinea).
- Overige wijzigingen groter dan 1 ha worden toegelicht in de volgende alinea's.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is aangepast:

- Ter hoogte van het Habitatrichtlijngebied (o.a. Kil van Hurwenen) is het zomerbed binnen de rivierkribben toegevoegd (62 ha) wegens het voorkomen van het habitattype Slikkige rivieroever (H3270).
- Binnen het Vogelrichtlijngebied is het Habitatrichtlijngebied ten oosten van de Kil van Hurwenen uitgebreid met moeras en een plas (21 ha) welke behoren tot het leefgebied van de bever (H1337).

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is aangepast:

- Ter hoogte van de Kil van Hurwenen is aan beide riviervijzen het zomerbed binnen de rivierkribben toegevoegd (62 ha, bijlage A) wegens de betekenis als voedselgebied voor duikenden waarvoor het gebied is aangewezen. Om dezelfde reden zijn deze oeverzones eerder ook opgenomen in het Vogelrichtlijngebied tussen Nijmegen en Opijnen.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 5.370 ha, waarvan 5.370 ha aangewezen onder de Vogelrichtlijn en 583 ha aangewezen onder de Habitatrichtlijn. Het beschermd natuurmonument heeft een oppervlakte van 51 ha. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten, omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Dit geldt ook voor grensoverschrijdende gebieden in Duitsland en België. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend. Voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden. In geval van buitenlandse gebieden betreft dit documentatie die door de betreffende deelstaten van Duitsland (Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen) en gewesten van België (Vlaanderen en Wallonië) zijn gepubliceerd.

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene excluderingsformule: Bestaande bebouwing, tuinen, erven, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 is afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- **Bebouwing** betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmede in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen (van kunstmatige aard) kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanalen.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722).

Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) zal het definitieve aanwijzingsbesluit voor wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking worden ingeschreven. Kadastrale percelen die over een breedte van minder dan 5 meter overlappen met het aangewezen gebied worden geacht daarvan geen deel uit te maken. Dit betekent dat bij de definitieve aanwijzing aldaar de kadastrale lijn zal worden aangehouden. Hierbij wordt er vanuitgegaan dat de kadastrale lijn een betrouwbare grens vormt tussen verschillende terreintypen voortkomend uit verschillen in grondgebruik (bv. een wegherm langs een graslandperceel).

Met betrekking tot het grensverloop langs hoofdspoorwegen, watergangen, waterkerende dijken en de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied:

- Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.
- Waar de buitengrens van een gebied wordt gevormd door een watergang die op de kaart slechts door een enkelvoudige lijn wordt aangegeven, wordt de grens gelegd op de watergrens die, gezien vanuit het gebied, aan de overzijde is gelegen indien dergelijke wateren een ecologisch en/of waterhuishoudkundige eenheid vormen met de aanwezige waterafhankelijke habitattypen en/of leefgebieden van soorten.
- Waar de buitengrens van een (deel)gebied van een Habitatrichtlijngebied samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de buitenkruinlijn (aan de gebiedszijde) tenzij het betreffende dijktaalud geen actuele of potentiële betekenis heeft voor de instandhouding van het gebied.
- In de overige gevallen waar de buitengrens samenvalt met een waterkerende dijk ligt de grens op de teen van de dijk (aan de gebiedszijde).
- De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin.
- Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrichtlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en Habitatrichtlijnsoorten waarvoor het gebied is aangewezen. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrichtlijngebied van toepassing zijn. Tenslotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I⁴)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrichtlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. In bijlage B.4 zijn alle gebieden vermeld waarvoor de betreffende habitattypen zijn aangemeld. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

⁴ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15).

- H3270** Rivieren met slikoever met vegetaties behorend tot het *Chenopodium rubri* p.p. en *Bidention p.p.*⁵
Verkorte naam Slikkige rivieroever
- H6120** *Kalkminnend grasland op dorre zandbodems⁵
Verkorte naam Stroomdalgraslanden
- H6510** Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*)
Verkorte naam Glanshaver- en vossenstaarthooilanden
betreft het subtype:
- H6510A** Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (*glanshaver*)
- H91E0** *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)
Verkorte naam Vochtige alluviale bossen
betreft het subtype:
- H91E0A** Vochtige alluviale bossen (*zachthoutoelbossen*)⁵

4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II*)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. In bijlage B.4 zijn alle gebieden vermeld waarvoor de betreffende soorten zijn aangemeld. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) zijn vermeld in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

- H1095** Zeeprik (*Petromyzon marinus*)⁵
H1099 Rivierprik (*Lampetra fluviatilis*)⁵
H1102 Elft (*Alosa alosa*)⁵
H1106 Zalm (*Salmo salar*)⁵
H1145 Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*)⁵
H1166 Kamsalamander (*Triturus cristatus*)⁵
H1337 Bever (*Castor fiber*)

4.2.3 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn⁶:

- A037** Kleine zwaan (*Cygnus columbianus*)
A045 Brandgans (*Branta leucopsis*)
A068 Nonnetje (*Mergus albellus*)
A119 Porseleinhoen (*Porzana porzana*)
A122 Kwartelkoning (*Grex grex*)
A197 Zwarte stern (*Chlidonias niger*)

Andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

⁵ De genoemde habitatwaarde is tevens als complementair doel aan het Vogelrichtlijngebied toegevoegd.
⁶ laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405

- A005** Fuut (*Podiceps cristatus*)
A017 Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)
A041 Kolgans (*Anser albifrons*)
A043 Grauwe Gans (*Anser anser*)
A050 Smient (*Anas penelope*)
A051 Krakeend (*Anas strepera*)
A054 Pijlstaart (*Anas acuta*)
A056 Slobeend (*Anas clypeata*)
A059 Tafeleend (*Aythya ferina*)
A061 Kuifeend (*Aythya fuligula*)
A125 Meerkoet (*Fulica atra*)
A142 Kievit (*Vanellus vanellus*)
A156 Grutto (*Limosa limosa*)
A160 Wulp (*Numenius arquata*)

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000) zijn vermeld in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting. In bijlage B.4 zijn alle gebieden vermeld waarin de betreffende vogelsoorten zijn opgenomen.

4.3 Habitatrichtlijn: selectiecriteria

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁷ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor enkele verspreid over het land voorkomende habitattypen, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd⁸. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitattype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding⁹ (zie ook bijlage B.3).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor prioritaire soorten⁷ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden”. Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd⁸. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra

⁷ In bijlagen I en II van de Habitatrichtlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje.

⁸ Habitattypen waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: slijkgrasvelden (H1320) en ruigten en zomen, *moerasspirea* (H6430A) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (H6430C).

⁹ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003)

¹⁰ Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeeprik (H1095), elft (H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134), kleine modderkruiper (H1149) en platte schijffloren (H4056).

gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding (zie bijlage B.3).

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Het habitatype slikkige rivieroever (H3270), dat afhankelijk van het verloop van de rivierwaterstand van jaar tot jaar op verschillende plekken tot ontwikkeling komt, kan worden aange troffen langs beide oevers van de Waal. *Stroomdalgraslanden (H6120) en glanshaver- en vossenstaartheuvels, glanshaver (H6510A) zijn aanwezig in het noordelijk deel van de Hurwenensche Uiterwaarden. *Vochtige alluviale bossen, zachthoutbossen (H91E0A) zijn aanwezig in de Rijswaard aan weerszijden van de rijksweg. De trekvissen zeepril (H1095), rivierpril (H1102) en zalm (H1106) zijn in hun voorkomen (doortrek- en opgroei gebied) beperkt tot het zomerbed van de rivier cq. de kribvakken. De kamsalamander (H1166) en de bever (H1337) zijn aanwezig in het deelgebied Hurwenen. De grote modderkruiper (H1145) komt beperkt voor in het Habitatrichtlijn gedeelte van het Natura 2000-gebied.

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde diersoorten en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vastgesteld” gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende diersoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Tevens is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en soorten. Voor een beperkt aantal soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 ‘complementaire doelen’ geformuleerd. Het betreft soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en

andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden ‘ontwikkel doelen’ zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen voldoende gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten, maar de habitattypen en soorten worden niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹¹, op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, hun landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden, kernopgaven geformuleerd. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten (‘richting geven’) en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de ecologische structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I)

H3270 Slikkige rivieroever
Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.
Toelichting De gehele Waal is door zijn relatief hoge dynamiek en lage uiterwaarden de belangrijkste rivier voor het habitatype slikkige rivieroever. Het Habitatrichtlijngebied omvat echter slechts een relatief beperkt oppervlakte slikkige rivieroever (zie ook complementair doel).

H6120 *Stroomdalgraslanden
Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

¹¹ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting

Toelichting Het habitattype stroomdalgraslanden komt in een jonge pioniersvorm en als soortenrijk grasland voor in de Kil van Hurwenen. De soortenrijkdom van de pioniersvorm kan toenemen bij adequaat beheer.

H6510
Doel
Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit glanshaver- en vossenstaartheuvels (subtypen A).
Toelichting De Rijswaard is verreweg het belangrijkste terrein voor het habitattype glanshaver- en vossenstaartheuvels (subtypen A) langs de Waal en tevens één van de gebieden die voor glanshaverheidegebieden binnen Nederland de grootste bijdrage leveren. Verder komt het habitattype ook voor in de Kil van Hurwenen.

H91E0
Doel
*Vochtige alluviale bossen
Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit Vochtige alluviale bossen, zachthoutoeverbossen (subtypen A).
Toelichting De Waal is door zijn grootte en breedte van de lage uiterwaarden één van de belangrijkste rivieren voor ontwikkeling van vochtige alluviale bossen, zachthoutoeverbossen (subtypen A). Binnen het Habitatrichtlijngebied komt het type over een aanzienlijke oppervlakte voor in de Rijswaard (in de luwte van de spoorbrug) en op kleine schaal in de Kil van Hurwenen. Uitbreiding oppervlakte vochtige alluviale bossen, zachthoutoeverbossen (subtypen A) is alleen mogelijk binnen het Vogelrichtlijngebied (zie ook complementair doel).

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

H1095
Doel
Zeeprijk
Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Uiterwaarden Waal is als doortrekgebied voor de zeeprijk van groot belang en als opgroeiende gebied van vermoedelijk groot belang. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door verbetering van de functie als opgroeiende gebied.

H1099
Doel
Rivierprijk
Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Uiterwaarden Waal is als doortrek- en opgroeiende gebied voor de rivierprijk van groot belang. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door verbetering van de functie als opgroeiende gebied.

H1102
Doel
Elft
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Uiterwaarden Waal is als doortrekgebied voor de elft van groot (potentieel) belang. Vroeger bevonden zich paai-populaties bovenstrooms (buiten Nederland). Er zijn concrete aanwijzingen dat in de Boven-Rijn (D) nog een kleine populatie voorkomt. In het gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door het elders verbeteren van de doorgang in de trekroute.

H1106
Doel
Zalm
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De Uiterwaarden Waal is als doortrekgebied voor de zalm van groot belang voor de Rijn- en Maaspopulaties. In het gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door het elders verbeteren van de doorgang in de trekroute.

H1145
Doel
Grote modderkruiper
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.
Toelichting De grote modderkruiper komt beperkt voor binnen het Habitatrichtlijngebied.

H1166
Doel
Kamsalamander
Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De kamsalamander komt voor in de zuidelijk gelegen Hurwenense Uiterwaarden en in de aan de noordkant gelegen Rijswaard. Het volledige Natura 2000-gebied vormt een belangrijk leefgebied, vooral de Heeseltse Uiterwaarden en het traject Weurt-Wamel. Gezien de verspreiding, de ongunstige staat van instandhouding en de afstanden tot andere populaties zijn de onderlinge verbindingen en verbindingen met verder gelegen leefgebieden van belang voor uitbreiding populatie.

H1337
Doel
Bever
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.
Toelichting De uiterwaarden langs de Waal zijn van belang als verbinding tussen beverpopulaties in de Gelderse Poort en de Biesbosch. De soort komt voor in de Kil van Hurwenen.

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels

A119
Doel
Porseleinhoen
Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.
Toelichting Van oudsher vormen de uiterwaarden van de grote rivieren een belangrijk broedgebied voor het porseleinhoen. Aantallen fluctueren sterk. Essentieel hierbij is de waterstand in mei – juni. Bij omvangrijke inundaties in deze periode vestigen zich enkele tientallen paren, in droge voorjaren worden hooguit enkele paren vastgesteld. Eind jaren zeventig broedden een 10-tal paren in dit deel van de grote rivieren. Belangrijkste deelgebieden waren de Kil van Hurwenen en de Heeseltse uiterwaarden. Voor de periode 1999-2003 wordt het gemiddeld aantal paren geschat op 2. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie noodzakelijk. Het genoemde aantal paren heeft betrekking op gunstige jaren. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar kan in gunstige jaren wel een bijdrage gaan leveren aan de draagkracht in de regio grote rivieren ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A122 Doel
Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren.

Toelichting
De rijk gestructureerde hooilanden en ruigten in de rivieruiterwaarden vormen een belangrijk broedgebied van de kwartelkoning in Nederland. Het afgelopen decennium vormden de uitwaarden van de Waal daarvan een belangrijk deelgebied (1993-97 gemiddeld 8 en 1999-2003 19 paren, maximaal 33 paren in 2002). Uitbreiding en verbetering leefgebied in het rivierengebied is noodzakelijk omdat de toekomst van de grote broedpopulatie in Oost-Groningen (Oldambt) hoogst onzeker is. De soort is hier afhankelijk van de gewaskeuze in de akkerbouw. Het gebied kan voldoende draagkracht gaan leveren voor een sleutelpopulatie.

A197 Doel
Zwarte stern
Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 20 paren.

Toelichting
In 1987 werden 17 paren zwarte sterns geteld. Sedert 1990 zijn nooit meer dan 10 paren vastgesteld. In de periode 1999-2003 werden jaarlijks 4-9 paren zwarte sterns vastgesteld. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie noodzakelijk. Het gebied kan voldoende draagkracht gaan leveren voor een sleutelpopulatie.

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels

A005 Doel
Fuut
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting
Het gebied heeft voor de fuut onder andere een functie als foerageergebied. Sinds begin jaren tachtig is de populatie toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de landelijk matige staat van instandhouding heeft vooral betrekking op de situatie in het IJsselmeergebied.

A017 Doel
Aalscholver
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 260 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting
Het gebied heeft voor de aalscholver onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. In de jaren tachtig is de populatie sterk toegenomen, daarna fluctuerend zonder duidelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A037 Doel
Kleine zwaan
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 9 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting
Aantallen kleine zwanen waren van 1993-1997 van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Het aantalsverloop vertoonde een optimum begin jaren tachtig en daarna een afname. De draagkracht is berekend over de jaren 1999-2003, de periode voor landelijke afname. De afname is waarschijnlijk ten dele een gevolg van een afname in de internationale populatieomvang.

A041 Doel
Kolgans
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 5.500 vogels (seizoensgemiddelde). Achteruitgang in omvang foerageergebied met maximaal 16% is toegestaan, ten gunste van de habitattypen H3270 slikkige rivieroever, H6120 stroomdalgraslanden, H91E0 vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) of de broedvogelsoorten A119 porseleinhoen of A122 kwartelkoning.

Toelichting
Aantallen kolgansen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Sinds begin jaren tachtig is de populatie sterk toegenomen. Binnen het Natura 2000-netwerk levert dit gebied na de Uiterwaarden IJssel en Gelderse Poort de grootste bijdrage als foerageergebied voor de kolgans. In de periode 1999/2000-2003/04 foerageerden gemiddeld ongeveer 2,4% van de Nederlandse vogels in het gebied. In het gebied is onvoldoende ruimte aanwezig om zowel de instandhoudingsdoelstellingen voor de kolgans als voor de genoemde habitattypen of broedvogelsoorten te realiseren. Vanwege deze onverenigbaarheid wordt prioriteit gegeven aan de realisering van de instandhoudingsdoelstellingen voor vermelde habitattypen en broedvogelsoorten ten opzichte van de kolgans. Achteruitgang van de omvang van het foerageergebied is alleen toegestaan wanneer er sprake is van een directe relatie met de instandhoudingsdoelstelling van de vermelde habitattypen en broedvogelsoorten.

A043 Doel
Grauwe gans
Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.400 vogels (seizoensgemiddelde). Achteruitgang in omvang foerageergebied met maximaal 16% is toegestaan, ten gunste van de habitattypen H3270 slikkige rivieroever, H6120 stroomdalgraslanden of H91E0 vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) of de broedvogelsoorten A119 porseleinhoen of A122 kwartelkoning.

Toelichting
Aantallen grauwe ganzen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaappleaats. Sinds begin jaren negentig is de populatie sterk toegenomen. Binnen het Natura 2000-netwerk is dit gebied van middelgrote betekenis, in de periode 1999/2000-2003/04 foerageerden gemiddeld ongeveer 2,7% van de Nederlandse vogels in het gebied. In het gebied is onvoldoende ruimte aanwezig om zowel de instandhoudingsdoelstellingen voor de grauwe gans als voor de genoemde habitattypen of broedvogelsoorten te realiseren. Vanwege deze onverenigbaarheid wordt prioriteit gegeven aan de realisering van de instandhoudingsdoelstellingen voor vermelde habitattypen en broedvogelsoorten ten opzichte van de grauwe gans. Achteruitgang van de omvang van het foerageergebied is alleen toegestaan wanneer er sprake is van een directe relatie met de instandhoudingsdoelstelling van de vermelde habitattypen en broedvogelsoorten.

A045**Brandgans**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 610 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen brandganzen zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplek. Sinds begin jaren negentig is de populatie sterk toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A050**Smient**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.700 vogels (seizoensgemiddelde). Achteruitgang in omvang foerageergebied met maximaal 16% is toegestaan, ten gunste van de habitattypen H3270 slikkige rivieroever, H6120 stroomdalgraslanden, H91E0 vochtige alluviale bossen, *zachthoutooibossen* (subtype A) of de broedvogelsoorten A119 porseleinhoen of A122 kwartelkoning.

Toelichting Aantallen smienten zijn van internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort onder andere een functie als slaapplek en als foerageergebied. Sinds begin jaren tachtig is de populatie sterk toegenomen. Binnen het Natura 2000-netwerk is dit gebied van middelgrote betekenis, in de periode 1999/2000-2003/04 foerageerden gemiddeld ongeveer 1.0% van de Nederlandse vogels in het gebied. In het gebied is onvoldoende ruimte aanwezig om zowel de instandhoudingsdoelstellingen voor de smient als voor de genoemde habitattypen of broedvogelsoorten te realiseren. Vanwege deze onverenigbaarheid wordt prioriteit gegeven aan de realisering van de instandhoudingsdoelstellingen voor vermelde habitattypen en broedvogelsoorten ten opzichte van de smient. Achteruitgang van de omvang van het foerageergebied is alleen toegestaan wanneer er sprake is van een directe relatie met de instandhoudingsdoelstelling van de vermelde habitattypen en broedvogelsoorten.

A051**Krakeend**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 50 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de krakeend onder andere een functie als foerageergebied. Sinds begin jaren negentig is de populatie sterk toegenomen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A054**Pijlstaart**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 30 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de pijlstaart onder andere een functie als foerageergebied. Tot 1985 was er sprake van een sterke afname in aantallen, daarna een licht positieve tendens, maar geen significante toename. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstopgave geformuleerd.

A056**Slobeend**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 90 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de slobeend onder andere een functie als foerageergebied. In de tweede helft van de jaren tachtig is de populatie toegenomen, daarna fluctuerend zonder duidelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A059**Tafeleend**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 190 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de tafeleend onder andere een functie als foerageergebied. Aantallen zijn sinds de jaren zeventig aanvankelijk toegenomen, waarschijnlijk ten gevolge van herstel van de populatie driehoeksmosselen. Sinds 1995 is er sprake van een afname, net als elders in het Natura 2000-landschap rivierengebied, waarschijnlijk ten gevolge van een toename in de randmeren. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de afname is niet gelegen in dit gebied.

A061**Kuifeend**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 530 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de kuifeend onder andere functie als foerageergebied. Het aantalsverloop vertoonde een piek rond eind jaren tachtig, waarschijnlijk ten gevolge van herstel van de populatie driehoeksmosselen. Daarna enige afname, net als elders in het Natura 2000-landschap rivierengebied, waarschijnlijk ten gevolge van toename in de randmeren. Recent is er echter sprake van een nieuwe toename (als bij de IJssel). Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstopgave geformuleerd.

A068**Nonnetje**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor het nonnetje onder andere een functie als foerageergebied. Het aantalsverloop vertoonde een optimum rond 1980, daarna een afname. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A125**Meerkoet**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 780 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de meerkoet onder andere een functie als foerageergebied. Het aantalsverloop vertoonde een optimum rond begin jaren tachtig en daarna een afname (net als bij de Uiterwaarden IJssel). Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstopgave geformuleerd.

- A142**
Doel

Toelichting
- Kievit**

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 790 vogels (seizoensgemiddelde).

Het gebied heeft voor de Kievit onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Het aantalsverloop vertoont een optimum begin jaren negentig, daarna een sterke afname. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.
- A156**
Doel

Toelichting
- Grutto**

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).

Het gebied heeft voor de grutto onder andere een functie als foerageergebied. Aantallen zijn sterk fluctuerend met een significante afname. Behoud van de huidige situatie is voldoende omdat de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding wordt veroorzaakt door ontwikkelingen in de omstandigheden voor broedvogels.
- A160**
Doel

Toelichting
- Wulp**

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 160 vogels (seizoensgemiddelde).

Het gebied heeft voor de wulp onder andere een functie als foerageergebied en als slaapplaats. Er is sprake van een sterke doorgaande toename in aantallen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

5.7 Complementaire doelen

De instandhoudingsdoelstellingen van het Habitatrictlijn- en Vogelrichtlijngebied heeft mede betrekking op één of meer complementaire doelen die voor bepaalde habitattypen en/of (vogel)soorten zijn gesteld. De rechtsgrondslag voor complementaire doelen is artikel 10a, derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998. Het betreft ten eerste vogelsoorten (bijlage I en andere trekvogelsoorten zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn) die in zeer ongunstige staat van instandhouding verkeren. Ten tweede gaat het om habitattypen en soorten (van bijlage I of bijlage II van de Habitatrictlijn) met een zeer ongunstige staat van instandhouding en voor habitattypen en soorten met een matig ongunstige staat van instandhouding en tevens een lage landelijke dekking en/of onvoldoende geografische spreiding.

De reden dat voor complementaire doelen is gekozen, is dat daarmee binnen het netwerk van Natura 2000 een bijdrage wordt geleverd aan de realisatie van de landelijke doelen voor de betreffende habitattypen(n) en (vogel)soort(en). Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (paragraaf 3.3). In dit gebied gelden de volgende complementaire doelen:

5.7.1 Complementaire doelen: habitattypen (bijlage I)

- H3270**
Doel

Toelichting
- Slikkige rivieroevers**

Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

De gehele Waal is door zijn relatief hoge dynamiek en lage uiterwaarden de belangrijkste rivier voor het habitattypen slikkige rivieroevers. In het Vogelrichtlijngebied kan het areaal slikkige rivieroevers toenemen door de aanleg van nevengeulen.

- H6120**
Doel

Toelichting
- *Stroomdalgraslanden**

Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Het habitattypen stroomdalgraslanden verkeert landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding. Verder heeft Nederland een grote internationale verantwoordelijkheid voor dit type. In het Vogelrichtlijngebied is het habitattypen stroomdalgraslanden plaatselijk aanwezig in verschillende uiterwaarden (op zandige oeverwallen). Uitbreidingsmogelijkheden bestaan met name op recente hoog gelegen zandafzettingen.
- H91E0**
Doel

Toelichting
- *Vochtige alluviale bossen**

Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, *zachthoutoobossen* (subtype A).

De Waal is door zijn grootte en breedte van de lage uiterwaarden één van de belangrijkste rivieren voor ontwikkeling van het habitattypen vochtige alluviale bossen, *zachthoutoobossen* (subtype A). Voor uitbreiding oppervlakte bestaan onder andere mogelijkheden langs nieuw te graven geulen. Voor de bever (H1337) is uitbreiding van dit habitattypen, kleine bosjes als stapstenen, van belang voor de realisering van een samenhangend netwerk tussen de Gelderse Poort en de Biesbosch. Uitbreiding kan plaatsvinden in luwe delen van de rivier, waar bosontwikkeling geen versterkte opstuwing van het water veroorzaakt.

5.7.2 Complementaire doelen: soorten (bijlage II)

- H1095**
Doel

Toelichting
- Zeeprik**

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

De Uiterwaarden Waal is voor de zeeprik als doortrekgebied van groot belang en als opgroeigebied van vermoedelijk groot belang. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door verbetering van de functie van het gebied als opgroeigebied, met name door de aanleg van nevengeulen.
- H1099**
Doel

Toelichting
- Rivierprik**

Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

De uiterwaarden waal is voor de rivierprik als doortrek- en opgroeigebied van groot belang. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door verbetering van de functie van het gebied als opgroeigebied, met name door de aanleg van nevengeulen.
- H1102**
Doel

Toelichting
- Elft**

Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Uiterwaarden Waal is als doortrekgebied van groot (potentieel) belang. Vroeger bevonden zich paai-populaties bovenstrooms (buiten Nederland). Er zijn concrete aanwijzingen dat in de Boven-Rijn (D) nog een kleine populatie voorkomt. In het gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door het elders verbeteren van de doorgang in de trekroute.

H1106 Doel Toelichting	Zalm Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie. Uiterwaarden Waal is als doortrekgebied voor de Zalm van groot belang voor de Rijn en Maaspopulatie. In het gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. Uitbreiding van de populatie kan tot stand komen door het elders verbeteren van de doorgang in de trekroute.
H1145 Doel Toelichting	Grote modderkruiper Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie. Het betreft een wijdverspreide soort, die slechts voor een beperkt deel binnen de Habitatrichtlijngebieden voorkomt. Het gebied Uiterwaarden Waal levert een relatief geringe bijdrage voor de grote modderkruiper. Landelijk gezien verkeert de grote modderkruiper in een matig ongunstige staat van instandhouding. Gezien de dynamiek in deze riviertak is een behouddoel geformuleerd.
H1166 Doel Toelichting	Kamsalamander Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie. Binnen het Vogelrichtlijngebied komt de soort verspreid voor. Het gebied vormt een belangrijk leefgebied, vooral het traject Weurt-Wamel. Gezien de verspreiding, de ongunstige staat van instandhouding en de afstanden tot andere populaties zijn de onderlinge verbindingen en verbindingen met verder gelegen leefgebieden van belang voor de duurzame instandhouding van de Kamsalamander in dit gebied.
5.8 Beschermde natuurmonumenten Het Natura 2000-gebied omvat één of meer beschermde natuurmonumenten (zie paragrafen 2.1 en 3.3). Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbeschermingswet 1998 heeft de Natura 2000-opgave voor dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit. Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen, maken deze deel uit van de in voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. Indien de doelstellingen geen Natura 2000-waarden betreffen, houden deze doelstellingen, zoals de bescherming van het natuurschoon, hun zelfstandige betekenis. In een aantal gevallen is het niet mogelijk om zowel de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument als de Natura 2000-doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld omdat dat om tegenstrijdig beheer vraagt). In deze gevallen hebben de Natura 2000-doelen, voorrang om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen. In een handreiking zal voor elk gebied expliciet worden toegelicht hoe de doelen (cq. natuurwetenschappelijke betekenis en landschappelijke waarden) van beschermde natuurmonumenten en de Natura-2000 doelen zich tot elkaar verhouden. In het beheerplan zullen deze doelen, net als die van Natura 2000 in ruimte en tijd worden uitgewerkt. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis is toegestaan ten gunste van Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie in een Appendix bij dit besluit gevoegd.	

BIJLAGE 8 GEGEVENS ZOOGDIEREN VZZ

Zoogdiervereniging VZZ

Oude Kraan 8, 6811 LJ Arnhem; tel. 026-3705318; fax 026-3704038; e-mail: zoogdier@vzz.nl

Afferdensche en Deestsche Waarden

Toelichting bij de gegevens uit de Zoogdierdatabank

Productie:

Zoogdiervereniging VZZ
Oude Kraan 8
6811 LJ Arnhem
telefoon: 026-3705318
fax: 026-3704038
e-mail: zoogdierdatabank@vzz.nl
webpagina: www.vzz.nl

Aanvrager:

Natuurbalans-Limes Divergens
Postbus 31070
6503 CB Nijmegen

Datum:

06 september 2007

Het Natuurloket-nummer:

GC 2007-0456

Deze toelichting kan worden geciteerd als:

Koelman, R.M., 2007. Afferdensche en Deestsche Waarden. Toelichting bij de gegevens uit de Zoogdierdatabank. Zoogdiervereniging VZZ, Arnhem. Natuurloket-nummer: GC 2007-0456.

© Zoogdiervereniging VZZ (VZZ)

De Zoogdiervereniging VZZ is niet aansprakelijk voor gevolgschade, evenals voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de VZZ; de opdrachtgever vrijwaart de VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever hierboven aangegeven en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging VZZ, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander doel dan waarvoor het is vervaardigd.

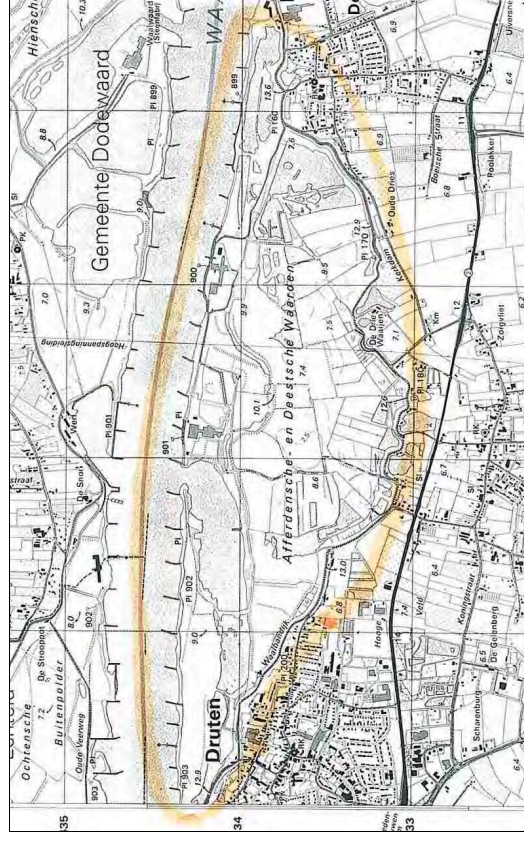
Inleiding

Onderstaande toelichting is geschreven in het kader van de geplande herinrichting van de Afferdensche en Deestsche Waarden. Het plan is om dit gebied in het kader van de Planologische Kernbeslissing *Ruimte voor de Rivier* in te richten als doorstroombied bij hogere waterstanden, onder meer door de aanleg van een meestromende nevengeul en verlaging van de uiterwaard.

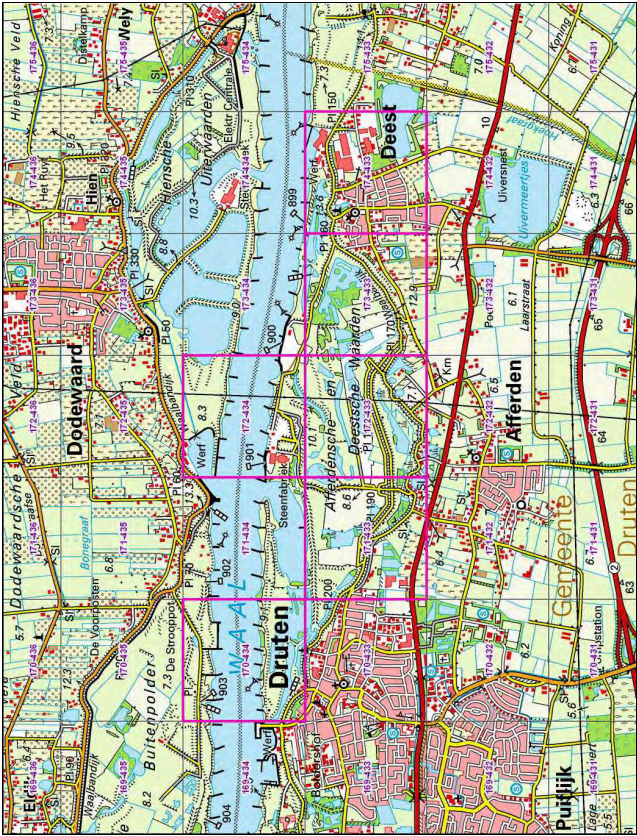
In dit document wordt een korte toelichting gegeven bij de in de Zoogdierdatabank aanwezige gegevens van zoogdieren in de kilometerhokken 170-434, 171-433, 172-433, 172-434, 173-433 en 174-433. De gegevens zijn afkomstig uit de periode 1990-2006.

De Zoogdierdatabank bevat gegevens die door de Zoogdiervereniging VZZ en daarmee samenwerkende organisaties in Nederland verzameld zijn.

In de bijlage staan alle in de Zoogdierdatabank aanwezige waarnemingen van zoogdieren die in de periode 1990-2006 in de geselecteerde kilometerhokken zijn gedaan.

Figuur 1. Ligging plangebied.

Figuur 2. Ligging van de geselecteerde kilometerhokken.

Volledigheid van het databestand

In de geselecteerde kilometerhokken heeft in de periode 1990-2006 nooit gericht onderzoek naar het voorkomen van zoogdieren in het algemeen plaatsgevonden. De gegevens dienen dan ook als onvolledig te worden beschouwd.

In de directe nabijheid van de geselecteerde kilometerhokken zijn enkele objecten met overwinterende vleermuizen aanwezig. In deze objecten zijn meerdere soorten vleermuizen aangetroffen die niet bekend zijn uit de geselecteerde kilometerhokken zelf. Naar verwachting zal tenminste een deel van deze soorten in de zomerperiode in het plangebied aanwezig zijn.

De Afferdensche en Deestsche Waarden lijken in principe geschikt als leefgebied voor bevers. Er zijn momenteel echter (nog) geen beverwaarnemingen bekend uit het gebied (med. per e-mail door Vilmar Dijkstra, projectleider Bevermonitoring / Zoogdiervereniging VZZ).

Wettelijke status van de waargenomen soorten

soort	wetenschapp. naam	FF-wet	HBRL	RL	doelsoort
Bospitsmuis indet.	<i>Sorex araneus/coronatus</i>	x (1)			
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>	x (1)			
Vleermuizen	Chiroptera	x (3)			
Baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>		4		
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	x (3)	4		x
Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	x (3)	4		x
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	x (3)	4		x
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	x (3)	4		x
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>	x (3)	4		x
Haas	<i>Lepus europaeus</i>	x (1)			
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	x (1)			
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	x (1)			
Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>	x (1)			
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>	x (1)			x
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	x (1)			
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>	x (1)			

Tabel 1. De in de geselecteerde kilometerhokken waargenomen soorten zoogdieren en hun beschermingsstatus.

Korte toelichting op de betekenis van de verschillende kolommen van de tabel:

- FF-wet** Aangegeven is of de soort in de Flora- en faunawet is opgenomen. Tussen haakjes staat het nummer van de tabel van de Algemene Maatregel van Bestuur artikel 75 van de Flora- en faunawet waarin de soort is opgenomen.
- HBRL** Aangegeven is in welke bijlage van de Habitatrichtlijn de soort is opgenomen.
- RL** Aangegeven is in welke categorie de soort in de Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland is opgenomen (Lina & Van Ommering, 1994).
- doelsoort** Door het ExpertiseCentrum LNV is begin 2001, in het kader van de herziening van het Handboek Natuurdoeltypen, een nieuwe lijst met doelsoorten gemaakt (Bal et al., 2001). Aangegeven is welke van de waargenomen soorten in deze lijst staan.

Vleermuizen

Vleermuizen hebben wettelijk gezien een hoge beschermingsstatus: alle Nederlandse soorten staan in bijlage 4 van de Habitatrichtlijn. De Flora- en faunawet kent dan ook een strikt verbod op het verstoren of vernielen van vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen in engere zin, terwijl foerageergebieden en vliegroutes vallen onder 'verblijfplaatsen van een soort in het landschap in ruimere zin'. De zorgplicht en de verbodsbepalingen zoals opgenomen in de Flora- en faunawet beogen negatieve effecten van de realisatie van een plan op jachtgebieden en vliegroutes zoveel mogelijk te vermijden of te mitigeren.

Overige soorten

De beide bospitsmuizen, huisspitsmuis, haas, konijn, veldmuis, aardmuis, dwergmuis, bosmuis en wezel zijn beschermd in het kader van de Flora- en faunawet. De soorten staan in tabel 1 van deze wet. Voor activiteiten die zijn te kwalificeren als bestendig beheer en onderhoud of bestendig gebruik of ruimtelijke ontwikkelingen geldt een vrijstelling voor de soorten in tabel 1 voor de artikelen 8 t/m 12 van de FF-wet. Aan deze vrijstelling zijn geen

aanvullende eisen gesteld en voor deze activiteiten en hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden.

Voor andere activiteiten dan hiervoor genoemd is voor de soorten in tabel 1 een ontheffing nodig. Een ontheffingaanvraag voor deze soorten wordt getoetst aan het criterium 'doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding van de soort' (zgn. lichte toets).

Zorgplicht

Voor alle voornoemde soorten geldt de Zorgplicht. Deze houdt in dat iedereen "voldoende zorg" in acht dient te nemen voor in het wild voorkomende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit betekent dat bijvoorbeeld niet nodeloos dieren mogen worden gedood.

Te verwachten effecten

De geplande ontpoldering kan mogelijk leiden tot negatieve effecten op in het plangebied aanwezige vleermuizen. Mogelijke negatieve effecten bestaan uit de verstoring of vernietiging van verblijfplaatsen in gebouwen en bomen en de verstoring of vernietiging van vliegroutes. Hiernaar dient nader onderzoek plaats te vinden.

Door de ontpoldering zijn in principe gunstige effecten te verwachten voor een soort als de bever. Wel dient daartoe het terreinbeheer in het gebied op deze soort te worden afgestemd. Indien gewenst kan de Zoogdiervereniging VZZ hierover adviseren.

Literatuur

Bal, D., H.M. Beije, M. Fellingner, R. Haveman, A.J.F.M. van Opstal & F.J. van Zadelhoff, 2001. Handboek Natuurdoeltypen. Tweede, geheel herziene editie. Rapport Expertisecentrum LNV nr. 2001/020, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Wageningen.

Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (red.), 1992. Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Dijkstra, V.A.A., 1997. Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland. Mededeling 37 van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ). Rapport in opdracht van het Ministerie van LNV, Directie Natuurbeheer.

Limpens, H. J. G. A., K. Mostert & W. Bongers. 1997. Atlas van Nederlandse vleermuizen; onderzoek naar verspreiding en ecologie. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Lina, P.H.C. & G. van Ommering, 1994. Rode lijst van bedreigde en kwetsbare zoogdieren in Nederland. Informatie- en Kenniscentrum Natuurbeheer, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Rapport IKC Natuurbeheer nr. 12.

Naamsvermelding en eigendomsrechten gegevens

In elke schriftelijke of digitale publicatie, losse kaart of afbeelding (waaronder openbaarmaking via internet of cd-rom) waarin gegevens van de Zoogdierdatabank zijn opgenomen, zal de gebruiker de vermelding opgeven: 'Bron: Zoogdierdatabank van de Zoogdiervereniging VZZ'. Indien het een bewerking van de gegevens betreft dient er te staan: 'Gebaseerd op gegevens van de Zoogdierdatabank van de Zoogdiervereniging VZZ'.

De uit de Zoogdierdatabank afkomstige gegevens blijven eigendom van de Zoogdiervereniging VZZ. De gegevens mogen door Natuurbalans-Limes Divergens en haar opdrachtgever(s) enkel voor dit project worden gebruikt.

Bijlage 1. Waarnemingen Zoogdierdatabank

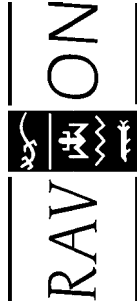
X	Y	soort	wetenschapp. naam	jaar	aantal	type waarneming
172	433	Bospitsmuis indet.	<i>Sorex araneus/coronatus</i>	1997	1	losse waarneming
172	433	Bospitsmuis indet.	<i>Sorex araneus/coronatus</i>	1998	1	losse waarneming
172	433	Bospitsmuis indet.	<i>Sorex araneus/coronatus</i>	1999	5	losse waarneming
172	433	Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>	1998	1	losse waarneming
174	433	Vleermuizen	Chiroptera	1997	18	verblijplaats
174	433	Vleermuizen	Chiroptera	2000	15	voorplantingsverblijplaats
171	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	foeragerend
171	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	losse waarneming
171	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1997	1	passerend
171	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	passerend
172	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	foeragerend
172	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1997	1	losse waarneming
172	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	2	passerend
172	434	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1997	2	foeragerend
172	434	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	4	foeragerend
172	434	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1997	1	losse waarneming
172	434	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	losse waarneming
172	434	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1997	1	passerend
172	434	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	2	passerend
173	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1997	2	foeragerend
173	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	foeragerend
173	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	losse waarneming
173	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1997	1	passerend
173	433	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	1998	1	passerend
171	433	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	1998	1	passerend
172	433	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	1997	1	losse waarneming
172	433	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	1998	1	losse waarneming
172	433	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	1998	1	passerend
172	433	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	1997	1	foeragerend
172	433	Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	1997	1	losse waarneming
173	433	Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	1997	1	passerend
171	433	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	foeragerend
171	433	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	passerend
172	433	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	foeragerend
172	433	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1997	1	losse waarneming
172	433	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	passerend
172	433	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	passerend
172	434	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	foeragerend
172	434	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1997	1	passerend
172	434	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	passerend
173	433	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	1998	1	passerend
171	433	Haas	<i>Lepus europaeus</i>	1997	1	losse waarneming
171	433	Haas	<i>Lepus europaeus</i>	1996	1	mon. dagact. zoogdieren
172	433	Haas	<i>Lepus europaeus</i>	1997	3	losse waarneming
172	433	Haas	<i>Lepus europaeus</i>	1996	6	mon. dagact. zoogdieren
173	433	Haas	<i>Lepus europaeus</i>	1997	1	losse waarneming
173	433	Haas	<i>Lepus europaeus</i>	1996	6	mon. dagact. zoogdieren
171	433	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	1997	2	losse waarneming
171	433	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	1996	4	mon. dagact. zoogdieren
172	433	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	1997	4	losse waarneming

172	433	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	1996	8	mon. dagact. zoogdieren
172	434	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	1997	2	losse waarneming
173	433	Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>	1996	8	mon. dagact. zoogdieren
172	433	Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	1998	22	losse waarneming
172	433	Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>	1999	17	losse waarneming
172	433	Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>	1999	1	losse waarneming
172	433	Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>	1999	1	losse waarneming
172	433	Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	1997	6	losse waarneming
172	433	Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	1998	12	losse waarneming
172	433	Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>	1999	8	losse waarneming
172	433	Wezel	<i>Mustela nivalis</i>	1998	1	losse waarneming

Korte toelichting op de betekenis van de verschillende kolommen:

- X
Y
- X-coördinaat kilometerhok.
Y-coördinaat kilometerhok.
- Soort
wetenschapp. naam
- Wetenschappelijke (= Latijnse) naam van de soort.
Jaar van waarneming.
- Jaar
Aantal
type waarneming
- Het aantal waargenomen individuen per waarneming.
Informatie m.b.t. het soort waarneming; mon. dagact. zoogdieren = monitoring dagactieve zoogdieren.

BIJLAGE 9 GEGEVENS HERPETOFAUNA RAVON

GC 2007-0456 Afferdense en Deestse Waard

Toelichting Amfibieëngegevens

Productie:

Stichting RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen
Telefoon: 024-3653258
Fax: 024 3652037
email: j.herder@ravan.nl
website: www.ravan.nl

Aanvrager:

Rijkswaterstaat

Datum:

03-09-2007

Deze publicatie kan geciteerd worden als:

Herder, J. 2007. GC 2007-0456 Afferdense en Deestse Waard. Levering Amfibieëngegevens. Stichting RAVON, Nijmegen.

Copyright:

© Niets van deze uitgave mag worden vervaelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting RAVON.

INLEIDING: OVER DE OPDRACHT

De gegevens worden gebruikt om de effecten van de herinrichting Afferdense en Deestse Waarden in het kader van 'ruimte voor de rivier' voor natuur en landschap in te schatten. Bij de herinrichting is o.a. de aanleg van een meestromende nevengeul en uiterwaard verlaging gepland. Het plangebied ligt binnen de km-hokken: 170-434; 171-433; 172-433; 172-434; 173-433 en 174-433.

HERKOMST GEGEVENS

De verspreidingsgegevens die bij Stichting RAVON in beheer zijn, komen uit verschillende bronnen. De voornaamste bronnen zijn waarnemingen verzameld door vrijwilligers en uit onderzoek door betaalde krachten. Deze gegevens worden volgens standaardmethoden voor inventarisatie (Lenders *et al.* 1993) verzameld. Daarnaast zijn in de databank gegevens opgenomen die volgens de standaard monitoringsmethodiek voor amfibieën (Groenvelt & Smit, 2001) en reptielen (Smit & Zuidervijk, 2003) verzameld zijn. Tot slot worden gegevens door middel van gegevensuitwisselingen met andere organisaties verzameld. Alle gegevens worden bewerkt en gecontroleerd op onjuistheden voor deze in de databank worden opgenomen.

DE GEGEVENS

Een volledig overzicht van alle gegevens vindt u in het bijgeleverde Excel bestand.

Amfibieën

Uit de opgevraagde km-hokken zijn uit de periode 1992 – 2006, 385 recente gegevens bekend over het voorkomen van amfibieën. Op basis van de beschikbare gegevens, komen in het plangebied 4 algemeen voorkomende en 3 bijzondere amfibieënsoorten voor.

De in het opgevraagde gebied aangetroffen gewone pad, kleine watersalamander, bastaardkikker en bruine kikker komen in Nederland algemeen voor en zijn in tabel 1 van de Flora- en faunawet opgenomen. Voor deze soorten geldt, wanneer er geen negatieve effecten verwacht worden, een vrijstelling op de Flora- en faunawet. Werkzaamheden die te karakteriseren zijn als bestendig onderhoud, beheer, gebruik of ruimtelijke inrichting of –ontwikkeling zijn bij de aanwezigheid van tabel 1-soorten, niet ontheffingsplichtig. Indien andere werkzaamheden uitgevoerd worden, welke mogelijk schadelijke effecten kunnen hebben voor tabel 1-soorten, moet gekeken worden naar de noodzaak voor het aanvragen van een ontheffing.

De in het opgevraagde gebied aangeroffen poelkikker, rugstreeppad en kamsalamander zijn opgenomen in tabel 3 van de Flora- en faunawet en behoren daarmee tot de strikt beschermde soorten in Nederland. Afhankelijk van het type werkzaamheden in het gebied, is voor tabel 3-soorten een ontheffing op de Flora- en faunawet nodig.

BESCHRIJVING BIJZONDERE SOORTEN

AMFIBIEËN

Kamsalamander (*Triturus cristatus*)

De kamsalamander komt voor in mesotrofe tot eutrofe wateren. Voorbeelden van dergelijke wateren zijn poelen, sloten en gebufferde vennen op zand- en leemgrond. In het rivierengebied komen kamsalamanders ook voor in laagdynamische kolken en strangen. In de nabijheid van voortplantingswateren dienen structureel ruigten, bosjes en/of houtwallen aanwezig te zijn.

De kamsalamander is in de Rode lijst aangemerkt als “kwetsbaar” en is in tabel 3 van de Flora- en faunawet opgenomen. Daarnaast heeft de kamsalamander een zeer hoge beschermingsstatus in zowel de Conventie van Bern (bijlage 2) als in de Europese Habitatrichtlijn (bijlage 2 en 4).

groene kikker (*Rana esculenta synklepton*)

In Nederland komen twee soorten groene kikkers voor, de poelkikker (*Rana lessonae*) en de meerlikker (*Rana ridibunda*). De bastaardkikker (*Rana klepton esculenta*) is een hybride van deze twee soorten. Wanneer er geen onderscheid kan worden gemaakt, wordt gesproken van groene kikker (onbepaald).

De voorkeur van de bastaardkikker en de meerlikker gaat uit naar vegetatienijke en zonnig gelegen wateren met een goed ontwikkelde watervegetatie. Poelkikkers komen voor in relatief voedselarme wateren, zoals vennen en watergangen in hoogvenen. Groene kikkers blijven gedurende het voorjaar en de zomer vaak in de buurt van het water. Een belangrijk aspect in de biotoop van groene kikkers is de aanwezigheid van vegetatierijke oevers.

De bastaardkikker en meerlikker hebben de status ‘thans niet bedreigd’ (Creemers, 1996), de poelkikker wordt ‘kwetsbaar’ genoemd op de Rode Lijst. Zowel de meerlikker als de bastaardkikker zijn in tabel 1 van de Flora- en faunawet opgenomen en behoren daarmee tot de algemeen voorkomende soorten. Beide soorten hebben geen bijzondere Europese beschermingsstatus. De poelkikker is in tabel 3 van de Flora- en faunawet opgenomen en behoort daarmee tot de strikt beschermde soorten. De poelkikker is internationaal beschermd middels de Conventie van Bern (bijlage 3) en streng beschermd middels de Europese Habitatrichtlijn (bijlage 4).

rugstreeppad (*Bufo calamita*)

De rugstreeppad komt met name voor in het rivierengebied, de duinen en laag-Nederland. Op de hoge zandgronden is de soort vooral bij vennen aanwezig. Voortplanting vindt plaats in voedselarme, vaak tijdelijke wateren. Dergelijke wateren zijn vaak ondiep, waardoor ze snel opwarmen en eitjes en larven zich snel ontwikkelen.

De rugstreeppad staat bekend als een pioniersoort. Ze zijn zeer mobiel en kunnen grote afstanden afleggen. De soort duikt regelmatig op bij bouwterreinen en pas opgespoten gronden.

De rugstreeppad staat niet op de Rode Lijst. Binnen zowel de Conventie van Bern (bijlage 2) als in de Europese Habitatrichtlijn (bijlage 4) heeft de rugstreeppad een zeer hoge beschermingsstatus en is in tabel 3 van de Flora- en faunawet opgenomen.

INVENTARISATIE-ACTIVITEIT

Het plangebied is redelijk tot goed onderzoek op het voorkomen van amfibieën. In 2005 heeft hier voor het laatst onderzoek naar het voorkomen van deze diergroep plaatsgevonden.

LITERATUURLIJST

Creemers, R.C.M., 1996. Bedreigde en kwetsbare reptielen en amfibieën in Nederland. Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Publicatiebureau Stichting RAVON.

Groeneweld, A. & G. Smit, 2001. Handleiding voor het Monitoren van Amfibieën in Nederland. RAVON Werkgroep Monitoring, Amsterdam.

Lenders, H.J.R., C.C.H. Marijnissen, R.P.W.H. Felix., 1993. Waarnemen en herkennen van Amfibieën en Reptielen in het veld. Stichting RAVON, Nijmegen.

Prudon, B & R. C. M. Creemers, 2004. Veilig naar de overkant. Stichting RAVON, Nijmegen.

Smit, G. & A. Zuidervijk, 2003. Handleiding voor het Monitoren van Reptielen in Nederland. RAVON Werkgroep Monitoring, Amsterdam.

XCOOR	XH	YCOOR	YH	MAAT	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	JAAR	MAN	VROUW	ONBEKEN	JUVENIEL	LARVE	EI
	172 20	433 10	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	1999						
	172 40	433 00	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	1999						
	172 50	433 10	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	1999						
	172 30	433 90	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2000			5			
	172 30	433 90	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2000						
	172 30	433 90	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2000			2			
	172 30	433 90	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2002			1			
	172 30	433 90	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2002				4		
	172 00	433 30	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003	1		4			
	171 50	433 30	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003						
	171 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			3			
	174 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			5			
	174 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003						
	173 70	433 60	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			4			
	173 00	433 50	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003						
	171 80	433 30	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003	1					
	171 20	433 60	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003	2		4			
	171 20	433 60	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003						
	171 50	433 30	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003						
	171 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			10			
	171 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			5			
	171 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003	3					
	171 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			2			
	173 60	433 80	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003					20	
	173 70	433 60	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003					30	
	173 10	433 60	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			11			
	173 00	433 60	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003						
	173 00	433 60	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003					20	
	172 30	433 90	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003			5			
	172 30	433 90	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003					26	
	170 60	434 00	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003					50	
	171 80	433 20	H		groene kikker onbepaald	Rana esculenta syntlepton	2003					150	

XCOOR X-coördinaat van het klonster/hok
XCOOR YH Y-coördinaat van het klonster/hok
XH en YH geven de waarneming weer tot op 100 m nauwkeurig in het klonster/hok
In de kolom MAAT staat de nauwkeurigheid van de waarnemingen aangegeven.
A -> waarneming op are-niveau (100 x 100 m)
H -> waarneming op hectre-niveau (100 x 100 m)
P -> waarneming op poeltok-niveau (oude maat 200 x 200 m)
K -> waarneming op klonster/hok-niveau (1 x 1 km)
U -> waarneming op uurtok-niveau (5 x 5 km)

BIJLAGE 10 HABITATYPEN EN CRITERIA VOOR DE KWALITEITSBEOORDELING

H3270 Rivieren met slikoevers met vegetaties behorend tot het *Chenopodium rubri* en *Bidention***08AA02 Polygono-Veronicetum anagallidis-aquaticae-aquaticae**

- *Rorippa nasturtium-aquaticum* (ka)
- *Veronica anagallis-aquatica* (ka)

28RG01 Rg *Gnaphalium uliginosum* [Isoeto-Najuncetea/Bidentetia tripartitae]

- *Gnaphalium uliginosum* (dom.)
- *Juncus bufonius* (begeleider)
- *Bidens tripartita* (begeleider)
- *Eleocharis acicularis* (begeleider)
- *Persicaria hydropiper* (begeleider)
- *Rorippa palustris* (begeleider)
- *Rumex palustris* (begeleider)

29Aa01 Polygono-Bidentetum

- *Alopecurus aequalis* (ka)
- *Bidens cernua* (ka)
- *Bidens connata* (ka)
- *Bidens tripartita* (ka)
- *Persicaria hydropiper* (ka)
- *Persicaria minor* (ka)
- *Persicaria mitis* (ka)

29Aa02a Rumicetum maritimi typicum

- *Rumex maritimus* (ka)
- *Tephrosia palustris* (ka)
- *Ranunculus sceleratus* (c)

29Aa02b Rumicetum maritime chenopodietosum

- *Rumex maritimus* (ka)
- *Tephrosia palustris* (ka)
- *Ranunculus sceleratus* (c)
- *Persicaria lapathifolia* ssp. *lapathifolia* (dsa)
- *Atriplex prostrata* (dsa)
- *Chenopodium rubrum* (dsa)
- *Sonchus asper* (dsa)

29Aa03b Chenopodietum rubri inops

- *Chenopodium glaucum* (ka)
- *Chenopodium rubrum* (ka)
- *Persicaria lapathifolia* ssp. *brittingeri* (ka)
- *Persicaria lapathifolia* ssp. *lapathifolia* (ka)
- *Solanum lycopersicum* (ka)
- *Atriplex prostrata* (ka)
- *Chenopodium filicifolium* (ka)

29Aa03c Chenopodietum rubri rorippetosum

- *Chenopodium glaucum* (ka)
- *Chenopodium rubrum* (ka)
- *Persicaria lapathifolia* ssp. *brittingeri* (ka)
- *Persicaria lapathifolia* ssp. *lapathifolia* (ka)
- *Solanum lycopersicum* (ka)
- *Atriplex prostrata* (ka)
- *Chenopodium filicifolium* (ka)
- *Rorippa sylvestris* (c)
- *Artemisia vulgaris* (dsa)
- *Bidens tripartita* (dsa)
- *Bidens frondosa* (dsa)
- *Brassica nigra* (dsa)
- *Chenopodium polyspermum* (dsa)
- *Erysimum cheiranthoides* (dsa)
- *Oenanthe aquatica* (dsa)
- *Persicaria hydropiper* (dsa)
- *Phalaris arundinacea* (dsa)
- *Rorippa amphibian* (dsa)
- *Rumex obtusifolius* (dsa)
- *Stellaria aquatica* (dsa)

29Aa04 Eleocharito acicularis-Limoselletum

- *Limosella aquatica* (ka)
- *Physcomitrella patens* (ka)
- *Pulicaria vulgaris* (ka)
- *Riccia cavernosa* (ka)
- *Cyperus fuscus* (ka) *Veronica catenata* (c)
- *Gnaphalium uliginosum* (da)
- *Eleocharis acicularis* (da)

29RG01 RG Ranunculus scleratus-[Bidentetea tripartitae/Phragmitetea]

- *Ranunculus scleratus* (dom.)
- *Glyceria fluitans* (cdom.)

KWALITEIT

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Open begroeiing
- Bedekking van meerjarige soorten is kleiner dan 10%
- Hoge rivierdynamiek met geregelde afzetting van vers bodemmateriaal

Goed: éénjarige pionierbegroeiingen op oevers van riviertakken en -geulen die te rekenen zijn tot de associaties *Polygono-Bidentetum* (29Aa1), *Rumicetum maritimi* (29Aa2), *Chenopodietum rubri* (29Aa3), *Eleocharito acicularis-Limoselletum* (29Aa4) of *Polygono-Veronicetum anagallidis-aquaticae* (8Aa2).

Matig: rompgemeenschappen van het *Bidentetum tripartitae*, zoals RG *Gnaphalium uliginosum*- [*Isoeto-Nanojuncetum/Bidentetea tripartitae*] (28RG1) of RG *Ranunculus scleratus*-[*Bidentetum*] (29RG1) op oevers van riviertakken en -geulen.

H6120 Kalkminnend grasland op dorre zandbodem**14BC01A Sedo-Thymetum ornithopodetosum**

- Euphorbia seguieriana (ka)
- Herniaria glabra (ka)
- Sedum reflexum (ka)
- Veronica prostrata (ka)
- Sedum sexangulare (ka)
- Aira praecox (dsa)
- Anthoxanthum odoratum (dsa)
- Herniaria glabra (dsa)
- Jasiona montana (dsa)
- Ornithopus perpusillus (dsa)
- Racomitrium canescens (dsa)
- Scleranthus perennis (dsa)
- Teesdalia nudicaulis (dsa)

14BC01B Sedo-Thymetum medicaginetosum

- Euphorbia seguieriana (ka)
- Herniaria glabra (ka)
- Sedum reflexum (ka)
- Veronica prostrata (ka)
- Sedum sexangulare (ka)
- Agrimonia eupatoria (dsa)
- Convolvulus arvensis (dsa)
- Euphorbia cyparissias (dsa)
- Euphorbia seguieriana (dsa)
- Geranium molle (dsa)
- Helictotrichon pubescens (dsa)
- Medicago falcata (dsa)
- Plantago media (dsa)

14BC02A Medicagini-Avenetum luzuletosum

- Medicago falcata (ka)
- Orobanche lutea (ka)
- Salvia pratensis (ka)
- Thalictrum minus (ka)
- Veronica austriaca ssp. teucrium (ka)
- Entodon concinnus (ka)
- Hippocrepis comosa (ka)
- Agrostis capillaris (dsa)
- Hieracium pilosella (dsa)
- Luzula campestris (dsa)
- Potentilla verna (dsa)

14BC02B Medicagini-Avenetum arrhenatheretosum

- Medicago falcata (ka)
- Orobanche lutea (ka)
- Salvia pratensis (ka)
- Thalictrum minus (ka)
- Veronica austriaca ssp. teucrium (ka)
- Entodon concinnus (ka)

- Arrhenatherum elatius (dsa)
- Bromopsis inermis (dsa)
- Dactylis glomerata (dsa)
- Rumex thyrsiflorus (dsa)

Bij de volgende habitattypen gelden kwaliteitseisen (zie onderaan).

14BB01A Festuco-Thymetum jasionetosum

- Campanula rotundifolia (ka)
- Dianthus deltoides (ka)
- Thymus serpyllum (ka)
- Aira praecox (dsa)
- Calluna vulgaris (dsa)
- Corynephorus canescens (dsa)
- Filago minima (dsa)
- enz.

14BB01B Festuco-Thymetum anthoxanthetosum

- Campanula rotundifolia (ka)
- Dianthus deltoides (ka)
- Thymus serpyllum (ka)
- Anthoxanthum odoratum (dsa)
- Centaurea jacea (dsa)
- Holcus lanatus (dsa)
- Rumex acetosa (dsa)
- Rhytidadelphus squarrosus (dsa)

14RG04 RG Euphorbia cyparissias-[Koelerio-Corynepherea]

- Euphorbia cyparissias (dom.)

14RG07 RG Festuca ovina subsp. cinerea-[Trifolio-Festucetalia ovinae]

- Festuca cinerea

16BC02 Galio-Trifolietum

- Primula veris (ka)
- Plantago media (ka)
- Plantago media (ka)
- Bellis perennis (c)
- Briza media (c)
- Centaurea jacea (c)
- Cynosurus cristatus (c)
- Dactylis glomerata (c)
- Festuca rubra (c)
- Knautia arvensis (c)
- Leucanthemum vulgare (c)
- Medicago lupulina (c)
- Plantago lanceolata (c)
- Prunella vulgaris (c)
- Trifolium pratense (c)
- Trisetum flavescens (c)

31CA02 Bromo inermis-Eryngietum campestre

- Bromopsis inermis ssp. inermis (ka)
- Equisetum ramosissimum (ka)
- Euphorbia esula (ka)
- Rume thrysiflorus (ka)
- Saponaria officinalis (ka)
- Sedum telephium ssp. maximum (ka)
- Carduus nutans (ka)
- Achillea millefolium, Cirsium arvense, Convolvulus arvensis (c)
- Arrhenatherum elatius, Dactylis glomerata, Elytrigia repens, Eryngium campestre (c)

De volgende gemeenschap wordt alleen tot het habitattype gerekend indien het een kleinschalig mozaïek vormt met hierboven genoemde associaties:

16BC01d Lolio-Cynosuretum plantaginetosum mediae

- Leontodon autumnalis (c)
- Trifolium repens (c)
- Lolium perenne (opt.)
- Eryngium campestre (dsa)
- Medicago falcata (dsa)
- Plantago media (dsa)

KWALITEIT

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Fijnkorrelig begroeiingspatroon (pioniervormen hebben een grofkorrelig begroeiingspatroon)
- Hoog aandeel van eenjarige plantensoorten
- Zandafzetting door de rivier
- Een periodieke inundatie met rivierwater die doordringt in de wortelzone
- Extensieve beweiding of jaarlijks gehooïd
- Aaneengesloten oppervlakte van het habitattype minimaal 200 m².

H6510_A Laaggelegen schraal hooiland

16BB01A Arrhenatheretum typicum

- Arrhenatherum elatius (ka)
- Crepis biennis (ka; hoge pres. sa)
- Galium mollugo (ka; hoge pres. sa)
- Geranium pratense (ka)
- Pastinaca sativa (ka)
- Peucedanum carvifolia (ka)
- Pimpinella major (ka; hoge pres. sa)
- Tragopogon pratensis ssp. orietalis (ka)
- Knautia arvensis (ka)
- Campanula rapunculus (opt.)

16BB01C Arrhenatheretum luzuletosum campestre

- Arrhenatherum elatius (ka)
- Crepis biennis (ka)
- Galium mollugo (ka)

- *Geranium pratense* (ka)
- *Pastinaca sativa* (ka)
- *Peucedanum carvifolia* (ka)
- *Pimpinella major* (ka)
- *Tragopogon pratensis* ssp. *orientalis* (ka)
- *Knautia arvensis* (ka)
- *Campanula rapunculus* (opt.)
- *Agrostis capillaris* (dsa)
- *Anthoxanthum odoratum* (dsa)
- *Briza media* (dsa)
- *Bromus hordeaceus* (dsa)
- *Crepis capillaris* (dsa)
- *Hieracium pilosella* (dsa)
- *Hypochaeris radicata* (dsa)
- *Luzula campestris* (dsa)

16BB01D Arrhenatheretum medicaginetosum falcatae

- *Arrhenatherum elatius* (ka; dsa)
- *Crepis biennis* (ka)
- *Galium mollugo* (ka)
- *Geranium pratense* (ka)
- *Pastinaca sativa* (ka)
- *Peucedanum carvifolia* (ka)
- *Pimpinella major* (ka)
- *Tragopogon pratensis* ssp. *orientalis* (ka)
- *Knautia arvensis* (ka)
- *Bellis perennis* (dsa)
- *Centaurea jacea* (dsa)
- *Dactylis glomerata* (dsa)
- *Eryngium campestre* (dsa)
- *Leucanthemum vulgare* (dsa)
- *Medicago falcata* (dsa)
- *Trisetum flavescens* (dsa)

KWALITEIT

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Bloemrijk
- Vlakdekkend
- Jaarlijks gehooïd
- Bedekking van ruigtesoorten en struweel is beperkt, < 5%

Goed: Begroeiingen die te rekenen zijn tot de associaties *Arrhenatheretum elatioris* (16Bb1; subtype A) met minimaal twee typische soorten

Matig: Begroeiingen die te rekenen zijn tot de associaties *Arrhenatheretum elatioris* (16Bb1; subtype A) met minder dan twee typische soorten.

H91E0_A Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (Alno- Padion, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

De volgende typen zijn goed:

Verbondskensoorten 38AA: *Salix alba*, *S. fragilis*, *S. purpurea*, *S. triandra*, *S. viminalis*

38AA01A *Artemisio-Salicetum populetosum nigrae* (A) op dynamische plaatsen dicht langs de rivier; groot aandeel eenjarige soorten

- *Agrostis stolonifera* (da)
- *Artemisia vulgaris* (da)
- *Cirsium arvense* (da)
- *Glechoma hederacea* (da)
- *Plantago major* (da)
- *Potentilla anserina* (da)
- *Potentilla reptans* (da)
- *Rorippa sylvestris* (da)
- *Rubus caesius* (da)
- *Senecio inaequidens* (da)
- *Tanacetum vulgare* (da)
- *Tripleurospermum maritimum* (da)
- *Phalaris arundinacea* (da; c)
- *Bidens tripartita* (dsa)
- *Chenopodium album* (dsa)
- *Chenopodium ficifolium* (dsa)
- *Chenopodium polyspermum* (dsa)
- *Equisetum arvense* (dsa)
- *Persicaria lapathifolia* (dsa)
- *Persicaria maculosa* (dsa)
- *Populus nigra* (opt.)

38AA01B *Artemisio-Salicetum agrostietosum stoloniferae* (A) pionierbos op afgegraven grond, volgt in successie op subass. a of ontstaat door begrazing van oudere wilgenbossen; groot aandeel overblijvende soorten

- *Artemisia vulgaris* (da)
- *Cirsium arvense* (da)
- *Plantago major* (da)
- *Potentilla anserina* (da)
- *Potentilla reptans* (da)
- *Rorippa sylvestris* (da)
- *Rubus caesius* (da)
- *Senecio inaequidens* (da)
- *Tanacetum vulgare* (da)
- *Tripleurospermum maritimum* (da)
- *Phalaris arundinacea* (da)
- *Agrostis stolonifera* (da; dsa)
- *Glechoma hederacea* (da; dsa)
- *Dactylis glomerata* (dsa)
- *Elytrigia repens* (dsa)
- *Galium aparine* (dsa)
- *Plantago lanceolata* (dsa)
- *Ranunculus repens* (dsa)
- *Symphytum officinale* (dsa)

38AA02A Irido-Salicetum menthetosum (A) in uiterwaarden op voedselrijke laaggelegen standplaatsen

- *Agrsotis stolonifera* (da)
- *Carex acuta* (da)
- *Equisetum palustre* (da)
- *Glechoma hederacea* (da)
- *Glyceria maxima* (da)
- *Iris pseudacorus* (da)
- *Lysimachia vulgaris* (da)
- *Lythrum salicaria* (da)
- *Phalaris arundinacea* (da)
- *Rorippa amphibia* (da)
- *Rubus caesius* (da)
- *Galium palustre* (dsa)
- *Lysimachia nummularia* (dsa)
- *Mentha aquatica* (dsa)
- *Scutellaria galericulata* (dsa)
- *Senecio paludosus* (dsa)
- *Stachys palustris* (dsa)

38AA02B Irido-Salicetum alopecuretosum pratensis (A) op binnendijks pioniermilieu

- *Agrsotis stolonifera* (da)
- *Carex acuta* (da)
- *Equisetum palustre* (da)
- *Glechoma hederacea* (da)
- *Glyceria maxima* (da)
- *Iris pseudacorus* (da)
- *Lysimachia vulgaris* (da)
- *Lythrum salicaria* (da)
- *Phalaris arundinacea* (da)
- *Rorippa amphibia* (da)
- *Rubus caesius* (da)
- *Alopecurus pratensis*
- *Angelica sylvestris*
- *Carex riparia*
- *Cirsium palustre*
- *Filipendula ulmaria*
- *Holcus lanatus*
- *Juncus effuses*
- *Rumex sanguineus*

38AA03A Cardamino amarae-Salicetum anthiscetosum (A) zoetwatergetijdegebied**38AA03B Cardamino amarae-Salicetum alismatetosum (A)****38AA03C Cardamino amarae-Salicetum urticetosum (A)****38AA03D Cardamino amarae-Salicetum inops (A)**

De volgende typen zijn matig:

38RG01 RG *Urtica dioica*-[*Salicion albae*] (A)

- *Urtica dioica* (dom.)

- *Calystegia sepium* (begl.)
- *Galium aparine* (begl.)
- *Glechoma hederacea* (begl.)
- *Galeopsis tetrahit* (begl.)
- *Poa trivialis* (begl.)
- *Rubus caesius* (begl.)
- *Solanum dulcamara* (begl.)
- *Symphytum officinale* (begl.)

38DG01 DG Impatiens glandulifera- [Salicion albae/Alno-Padion] (A en B)

- *Impatiens glandulifera* (dom.)

KWALITEIT

Kenmerken van een goede structuur en functie:

- Dominantie van wilgen, zwarte populier, gewone es, iep of zwarte els
- Periodieke overstroming met rivier- of beekwater
- Hakhoutbeheer (in gecultiveerde typen van bos)
- Veel op het hout groeiende soorten (epifyten)
- Bedekking van exoten < 5%
- Aaneengesloten oppervlakte van het type ten minste 60 ha

Goed: Bossen in het rivierengebied en langs beken die gerekend worden tot de (sub)associaties *Artemisio-Salicetum albae* (38Aa1), *Irido-Salicetum albae* (38Aa2), *Cardamino amarae-Salicetum albae* (38Aa3).

Matig: Rompgemeenschappen van de relevante (onder)verbonden zoals RG *Urtica dioica*-[*Salicion albae*] (38RG1), DG *Impatiens glandulifera*-[*Salicion albae*/Alno-Padion] (38DG1).

BIJLAGE 11 TIJDPLANNING INGREEP

Globaal overzicht relevante activiteiten Afferdense en Deestse Waarden (t.b.v. akoestiek en fijnstof)

Id	Zone	Activiteit	Periode			Apparatuur	Volume
			Aantal weken	Van	Tot		
1	deel 1.4	Op diepte brengen invaart	17	1-dec-09	31-mrt-10	1 baggerschip	30.000 m3
2	deel 2	Verwijderen afdek	13	1-dec-09	1-mrt-10	2 HGM	140.000 m3
3	naar deel 3.9	Transport per as	13	1-dec-09	1-mrt-10	4 vrachtauto's	140.000 m3
4	deel 3.9	Inrichten depot	13	1-dec-09	1-mrt-10	1 HGM (depot)	
5	gehele terrein	Diverse algemene werkzaamheden *	61	1-dec-09	1-feb-11	2 shovels	
6	gehele terrein	Bemaling	61	1-dec-09	1-feb-11	2 waterpompen	
7	deel 2	Realisatie slatgat	13	1-dec-09	1-mei-10	1 baggerschip + toebehoren	200.000 m3
8	deel 2	Inrichten depot	13	1-dec-09	1-mei-10	1 bulldozer en 1 HGM	
9	deel 2	Winnen en klasseren induriezand	104	1-mei-10	1-mei-12	1 winzuiger i.c.m. 1 zandklasseerinstall.	1.800.000 ton
10	deel 2	Winnen en klasseren grind	104	1-mei-10	1-mei-12	1 grindklasseerinstallatie	300.000 ton
11	via deel 1.4	Afvoeren bouwgrondstoffen	104	1-mei-10	1-mei-12	schepen gemiddeld 1.250 ton	1.900.000 ton
12	deel 2.6/7/8	Verwijderen afdek	18	1-okt-10	1-feb-11	2 HGM	300.000 m3
13	naar deel 2	Transport per as	18	1-okt-10	1-feb-11	4 vrachtauto's	300.000 m3
14	deel 2	Aanvullen ontstane zandwinplas	18	1-okt-10	1-feb-11	1 bulldozer	300.000 m3
15	deel 1.2/3	Ontgraven en inrichten geul en aanleg uitstroomopen	26	1-feb-12	31-jul-12	1 HGM	120.000 m3
16	naar deel 2.7	Transport aanvuisspecie per as	26	1-feb-12	31-jul-12	3 vrachtauto's	120.000 m3
17	deel 2.7	Aanvullen ontstane zandwinplas	26	1-feb-12	31-jul-12	1 bulldozer	120.000 m3
18	gehele terrein	Diverse algemene werkzaamheden *	113	1-feb-12	1-apr-14	2 shovels	
19	gehele terrein	Bemaling	113	1-feb-12	1-apr-14	2 waterpompen	
20	deel 5.16/17	Ontgraven en inrichten zandvang	35	1-apr-12	1-dec-12	1 baggerschip	270.000 m3
21	nabij 3.11	Transport aanvuisspecie per persleiding	35	1-apr-12	1-dec-12	1 booster	270.000 m3
22	deel 2	Aanvullen ontstane zandwinplas	35	1-apr-12	1-dec-12	1 sproeiopont niet relevant	270.000 m3
23	deel 2.5	Ontgraven en inrichten geul	26	1-aug-12	31-jan-13	1 HGM	180.000 m3
24	naar deel 2	Transport aanvuisspecie per as	26	1-aug-12	31-jan-13	2 vrachtauto's	180.000 m3
25	deel 2	Aanvullen ontstane zandwinplas	26	1-aug-12	31-jan-13	1 bulldozer	180.000 m3
26	deel 5.16/19	Ontgraven en inrichten geul	4	1-okt-12	31-okt-12	2 HGM	70.000 m3
27	via transportroute	Transport aanvuisspecie per as	4	1-okt-12	31-okt-12	8 vrachtauto's	70.000 m3
28	deel 2	Aanvullen ontstane zandwinplas	4	1-okt-12	31-okt-12	1 bulldozer	70.000 m3
29	deel 4.12/14/15	Ontgraven en inrichten geul	9	1-dec-12	1-feb-13	2 HGM	90.000 m3
30	via transportroute	Transport aanvuisspecie per as	9	1-dec-12	1-feb-13	6 vrachtauto's	90.000 m3
31	deel 2	Aanvullen ontstane zandwinplas	9	1-dec-12	1-feb-13	1 bulldozer	90.000 m3
32	deel 3.9	Ontgraven afdekdepot	26	1-jul-13	31-dec-13	1 HGM	140.000 m3
33	jaar deel 2 en deel 1.4	Transport aanvuisspecie per as	26	1-jul-13	31-dec-13	2 vrachtauto's	140.000 m3
34	deel 2 en deel 1.4	Aanvullen ontstane zandwinplas	26	1-jul-13	31-dec-13	1 bulldozer	140.000 m3
35	deel 3.9/10/11	Ontgraven en inrichten geul	26	1-jul-13	31-dec-13	1 HGM	84.000 m3
36	naar deel 2	Transport aanvuisspecie per as	26	1-jul-13	31-dec-13	2 vrachtauto's	84.000 m3
37	deel 2	Aanvullen ontstane zandwinplas	26	1-jul-13	31-dec-13	1 bulldozer	84.000 m3
38	deel 1.4	Dichten invaart	9	1-jul-13	1-sep-13	1 HGM	45.000 m3
39	deel 1.1	Opengraven westoever bestaande zandwinplas	4	1-dec-13	31-dec-13	1 HGM	2.000 m3
40	deel 2.6/7/8	Profiëren en afwerken aangevulde zandwinplas	13	1-jan-14	1-apr-14	1 HGM 2 vrachtauto's 1 Bulldozer	

* Verplaatsen rijplaten, plaatsen bebording, verwijderen begroeiing, uitvlakken toegangsweg, plaatsen afrastering etc.

BIJLAGE 12 WBR-BEHEERPLAN

Los bijgevoegd

BIJLAGE 13 WATERSTANDSDUURLIJN WAAL

Afvoer in m3/s	Waterstanden in m + NAP			gem. aantal dagen overschrijding
Waal m3/s	Nijmegen 884,87	Tiel 913,25	ADW 898,90	
522	4,32	1,61	2,98	0,08
596	4,62	1,87	3,26	1,2
673	4,91	2,13	3,54	4,8
785	5,32	2,50	3,93	16
907	5,72	2,87	4,31	35
1031	6,13	3,24	4,70	61
1130	6,43	3,52	4,99	85
1185	6,59	3,67	5,15	97
1257	6,83	3,90	5,38	135
1321	7,00	4,07	5,55	164
1389	7,19	4,25	5,74	190
1463	7,39	4,44	5,93	212
1537	7,59	4,63	6,13	231
1615	7,78	4,82	6,32	248
1738	8,08	5,11	6,61	270
1922	8,47	5,49	7,00	294
2140	8,86	5,86	7,38	313
2425	9,35	6,32	7,85	329
2735	9,84	6,78	8,33	340
3045	10,29	7,20	8,76	348
3410	10,74	7,62	9,20	354
3820	11,18	8,03	9,62	358
4265	11,58	8,41	10,01	361
4755	11,95	8,75	10,37	363
5300	12,32	9,10	10,73	364
5890	12,66	9,42	11,06	365
6560	13,02	9,76	11,41	365
7345	13,41	10,15	11,80	365
8310	13,83	10,58	12,22	365
9310	14,34	11,12	12,75	365
9955	14,74	11,50	13,14	365
10159	14,86	11,62	13,26	365

BIJLAGE 14 PROJECTBESCHRIJVING ONTHEFFING FFW

In de voorliggende projectomschrijving worden de te verwachten effecten en de gevolgen voor de gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten en eventuele mitigerende en compenserende maatregelen beschreven.

De projectomschrijving is opgebouwd als beantwoording van de gestelde vragen in het formulier "Aanvraagformulier en bijlage ontheffing artikel 75, vierde lid en vijfde lid onderdeel C" (versie 28-6-2007, Het LNV-Loket).

I. Locatie voorgenomen activiteiten

De ingreep zal plaatsvinden in het buitendijkse deel van de Afferdensche en Deestsche Waarden, gelegen aan de zuidoever van de Waal binnen de gemeente Druten in de provincie Gelderland (Figuur 1).

II. Ligging plangebied ten opzichte van Natura2000-gebied

Het ingrepengebied ligt geheel binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied "Uiterwaarden Waal" (Figuur 2).

III. Periode ontheffing

De planning is erop gericht om vanaf het vierde kwartaal 2009 te starten met de uitvoering van de werkzaamheden. Oplevering van het project is gepland medio 2014. In het kader van de Flora- en faunawetprocedure is het essentieel dat er uiterlijk 1 februari 2009 kan worden beschikt over ontheffing. Dit heeft er mee te maken dat de aannemer in dit complexe project voldoende tijd gegund dient te worden om (technisch) invulling te kunnen geven aan verplichtingen die zullen gelden op grond van de Flora- en faunawet. De ontheffing wordt aangevraagd voor de maximale duur van 5 jaar.

IV. Voorgenomen activiteiten

De uiterwaard wordt zal worden ingericht als natuurgebied met een meestromende nevengeul. De zomerkades worden deels verwijderd en de uiterwaard wordt plaatselijk verlaagd. Obstakels zoals bestaande bebouwing worden grotendeels verwijderd en er wordt een intensief begrazingsbeheer ingesteld om struweelvorming tegen te gaan, om de weerstand te verlagen in het kader van de veiligheid tegen overstroming.

Om de overlast voor natuur zoveel mogelijk te beperken, is het gebied opgedeeld in vijf deelgebieden en wordt er per deelgebied gewerkt (Figuur 3). In deelgebied 4 is het werk reeds door Delgromij opgeleverd. De aangekochte gebouwen in deelgebied 3 zijn deels gesloopt en de voormalige steenoven en schoorsteen zijn aangepast.

Een overzicht van de voorgenomen ingrepen per deelgebied en een planning zijn weergegeven in Bijlage 1 (Kaart 1) en Bijlage 11.

A. Te verwachten effecten van de voorgenomen activiteiten op beschermde soorten

Broedvogels

Tijdens de uitvoeringsfase

Als gevolg van de voorgenomen ingreep zullen er diverse vaste verblijfplaatsen van vogels verdwijnen. In bomen die moeten worden gekapt zijn nesten aanwezig van de volgende soorten (tussen haakjes de aantallen): buizerd (2), havik (1), groene specht (2), grote bonte specht (3). Zie Kaart 3.

De kolonie blauwe reigers, één van de twee havikhorsten, twee van de vier buizerdnesten en zes van de dertien zwarte kraaiennesten blijven gespaard. Zij zijn aanwezig in bomen die niet worden gekapt.

Als gevolg van een nieuwe inrichting

Van het in 2008 aanwezige bos met een oppervlak van 30 ha, zal 14,5 ha worden gekapt. De overige 15,5 ha blijft behouden. Het verlies aan bos wordt ruimschoots gecompenseerd door 17,6 hectare nieuw te ontwikkelen (ooi)bos.

Voor boombewonende vogelsoorten met een vaste verblijfplaats zal na herinrichting dus ruim voldoende nestgelegenheid beschikbaar blijven. Van de in het plangebied broedende roofvogelsoorten buizerd en havik is bekend dat deze soorten er geen moeite mee hebben nieuwe nesten te bouwen, indien bestaande (kraaien)nesten ontbreken (Bijlsma 1993). Ook de aanwezige spechtensoorten zijn goed in staat nieuwe nestholten uit te hakken.

Het plangebied zal worden ingericht en beheerd middels een integrale jaarrondbegrazing met runderen en paarden, met als beoogd resultaat een grote variatie aan riviergebonden ecotopen (Cornelissen et al. 2006). Zowel hard- als zachthoutoibossen, struweel, korte en hogere gras- en kruidenvegetaties, rivierduinen, oever wallen en een grote variatie aan wateren zullen in een mozaïekpatroon naast elkaar voorkomen. Dit is een ideaal landschap voor een rijke broedvogelgemeenschap, zowel voor soorten met een vaste verblijfplaats (spechten, uilen en roofvogels) als voor de meeste in het gebied aangetroffen Rode Lijstsoorten.

Kamsalamander

Gedurende de uitvoeringsfase

Tijdens het veldonderzoek in 2008 is het voorkomen van kamsalamander vastgesteld in de strang ten zuidoosten van Terp Turksweerd (Kaart 7; RD: 172,8-432,0).

Op 25 juni zijn er acht volgroeide larven aangetroffen. De locatie is dezelfde als waar in 1994 twee larven zijn gevangen en ligt vlakbij de locaties waar in daaropvolgende jaren enkele volwassen exemplaren zijn gezien. Het ontbreken van waarnemingen van volwassen en halfwas dieren ondanks diepgaand onderzoek (schijnen, scheppen en fuiken, zie §4.3), geeft aan dat het hier gaat om een zeer klein aantal dieren.

De strang nabij de Turksweerd ligt weliswaar in het plangebied, maar buiten het ingrepengebied (Bijlage 1, Kaart 7). Zowel het voortplantingswater als de landhabitat (moerasvegetaties en bosschages op de oevers en rond de nabijgelegen terp) worden tijdens de ingrepen ongemoeid gelaten.

In de wateren die wel worden vergraven of mogelijk anderszins worden aangetast zijn nooit kamsalamanders waargenomen. Deze wateren hebben een te hoge dynamiek en/of zijn bevolkt met vis, en zijn dan ook niet geschikt voor kamsalamanders.

Directe schade aan individuen, voortplantingswateren en landbiotoop is dan ook zeer onwaarschijnlijk.

Als gevolg van een nieuwe inrichting

Na aanleg van de nevengeul zal de waterstand in het gebied fluctueren met de waterstand in het zomerbed van de Waal. De strang heeft aan de noordzijde een maaiveldligging van ongeveer NAP +8,50m. Deze waterstand wordt volgens de statistieken gemiddeld 25 dagen per jaar overschreden (RWS *in litt.*). Door de aanleg van een de nevengeul zullen de overstromingsfrequentie en -hoogte in het gebied dus toenemen van gemiddeld 4,5 naar 25 dagen per jaar. Het gevolg hiervan is dat zowel de dynamiek als de kans op bevolking met vis toenemen. Mogelijk leidt dit ertoe dat

de strang in de toekomst minder geschikt is als voortplantingsplaats voor kamsalamanders. Deze soort houdt van laagdynamische wateren die vrij zijn van vis.

Rugstreeppad

Tijdens de uitvoeringsfase

Gezien het voorkomen van een grote populatie rugstreeppadden in het plangebied, kan de aanwezigheid van individuele rugstreeppadden op graaflocaties nooit worden uitgesloten met eventuele schade aan verblijfplaatsen en individuen als mogelijk gevolg.

Omdat de bulk van de Afferdensche en Deestsche rugstreeppadden aanwezig zijn in deelgebied 4 (zie Figuur 3), waar niet meer zal worden ingegrepen omdat dat deelgebied reeds is opgeleverd, zal de schade beperkt zijn. Mogelijk treedt enige schade op aan rugstreeppadden in deelgebied 3. Vindplaatsen van de soort in deelgebied 5 liggen ver buiten het ingrepengebied (Kaart 5).

Ingrepen in gebieden waarbij schade aan rugstreeppadden niet kan worden uitgesloten vinden volgens planning plaats in 2013. Eerder treedt er naar verwachting geen schade aan de soort op.

Rugstreeppaddenpopulaties kunnen als echte pioniers individuele schade overigens goed hebben. Individuele verliezen horen bij de levenscyclus van een pioniersoort, die is aangepast aan hoogdynamische milieus. Rugstreeppadden hebben een snelle voortplanting (ontwikkeling ei-larve-juveniel), die gedurende het hele voorjaar en zomer kan plaatsvinden. Mannetjes van de rugstreeppad hebben een luide voortplantingsroep, die zo gauw er ergens een locatie geschikt is, voortplantingsrijpe vrouwtjes over grote afstanden in de juiste richting kan lokken. Kortom: schade aan individuen die optreedt door graafwerkzaamheden vormt uit ecologisch oogpunt geen probleem voor het voortbestaan van een populatie rugstreeppadden.

De voorgenomen graafwerkzaamheden zijn zowel op korte als langere termijn louter positief voor de rugstreeppad. Ze leiden tot een continue beschikbaarheid van tijdelijke, ondiepe wateren voor de voortplanting en optimaal landbiotoop in de vorm van open zand. Gedurende de hele uitvoeringsfase zullen dan ook constant optimale rugstreeppaddenbiotopen ontstaan, waar succesvol kan worden voortgeplant. Dit kan leiden tot een (tijdelijke) toename van de populatie in het gebied.

Als gevolg van een nieuwe inrichting

Uitgangspunt van het herinrichtingsplan en het voorgenomen beheer is ondermeer de realisatie van tijdelijke, ondiepe plassen in combinatie met overstromingsvrije rivierduinen (Cornelissen et al. 2006). In deelgebied 4 is dat reeds gebeurd. Juist dat gebied bleek ten tijde van het veldonderzoek in 2008 het bolwerk van de rugstreeppad in de ADW te zijn (Kaart 5), terwijl in voorgaande jaren de rugstreeppad beperkt was tot de uiterste zuidoosthoek van het gebied. Als gevolg van de herinrichting zullen dus optimale omstandigheden voor rugstreeppadden worden gerealiseerd.

Bij realisatie van de voorgenomen inrichting en beheer, is er dus geen enkele reden om aan te nemen dat de ADW na herinrichting geen levensvatbare populatie rugstreeppadden zou kunnen herbergen.

Rivierrombout

Tijdens de uitvoeringsfase

De soort brengt het grootste deel van zijn levenscyclus (drie tot vier jaar) als larve in de rivier door. Kribvakken en zandstrandjes vallen buiten het ingrepengebied, afgezien van twee locaties, waar de oever van de Waal wordt vergraven om een doorsteek naar de rivier te maken. Schade aan enkele larven die zich ter plaatse in de oever van de Waal bevinden is niet geheel uit te sluiten. Schade aan de soort is nihil omdat er van uit moet worden gegaan dat het hele Nederlandse stroomgebied van Waal en Rijn vol zit met larven.

Ten tijde van de metamorfose kruipen larven vanuit het water de strandjes (of kribben) op, waarna de volwassen libellen uitsluipen. Dit vindt hoofdzakelijk plaats in juni, met een uitloop tot eind juli (EIS Nederland op www.naturalis.nl). Dit is een kwetsbare periode, omdat in geval van verstoring libellen nog niet kunnen ontkomen door weg te vliegen.

Volwassen rivierrombouts harden uit en vangen voedsel in structuurrijke kruidenruigtes in de uiterwaard. Ze zijn zeer mobiel en vliegen bij verstoring meteen op, om elders weer in te vallen. Geschikte kruidenruigtes en ruige graslanden zijn overal langs het rivierengebied aanwezig, zo ook in de ADW. Omdat de ingreep gefaseerd plaatsvindt, wordt ervan uit gegaan dat gedurende de werkzaamheden in en rond het plangebied continu voldoende geschikte vegetaties aanwezig zijn. Omdat rivierrombouts zich mobiel gedragen en het landbiotoop voornamelijk gebruiken om te jagen, kunnen de daarvoor gebruikte kruidenruigten niet als vaste verblijfplaats worden beschouwd.

Als gevolg van een nieuwe inrichting

De rivierrombout ondervindt door de realisatie van een meestromende nevengeul, een mozaïek van korte en hogere gras- en kruidenvegetaties, struweel en oibossen louter positieve effecten van de voorgenomen ingreep.

De aanleg van een meestromende nevengeul en de terugkeer van een meer natuurlijke dynamiek in het gebied leiden tot een uitbreiding van de voortplantingshabitat (www.minlnv.nederlandsesoorten.nl).

Omdat de larven van de rivierrombout op (schone) zandstrandjes metamorfoserend tot volwassen libellen zijn ze gevoelig voor golfslag die veroorzaakt wordt door langsvarende schepen (wegspoelen). In een meestromende nevengeul treedt dergelijke verstoring veel minder op, zodat de strandjes langs de geul mogelijk geschiktere uitsluiplocaties worden dan de kribvakken van de rivier zelf. Verwacht wordt dan ook dat het voorgenomen project een positieve uitwerking heeft op de populatie rivierrombouts.

B. Gevolgen van de voorgenomen activiteiten op gunstige staat van instandhouding

Broedvogels

Van het in 2008 aanwezige bos met een oppervlak van 30 ha., zal 14,5 ha worden gekapt. De overige 15,5 ha blijft behouden. Het verlies aan bos wordt ruimschoots gecompenseerd door 17,6 hectare nieuw te ontwikkelen (ooi)bos.

Voor boombewonende vogelsoorten met een vaste verblijfplaats zal na herinrichting dus ruim voldoende nestgelegenheid beschikbaar zijn. Van de in het plangebied broedende roofvogelsoorten buizerd en havik is bekend dat deze soorten er geen moeite mee hebben nieuwe nesten te bouwen, indien bestaande (kraaien)nesten ontbreken (Bijlsma 1993). Ook de aanwezige spechtensoorten zijn goed in staat

nieuwe nestholten uit te hakken. Voorwaarde hierbij is natuurlijk wel dat de ADW voor spechten en roofvogels een geschikt leefgebied (met voldoende voedsel e.d.) moet blijven.

Het plangebied zal worden ingericht en beheerd middels een integrale jaarrondbegrazing met runderen en paarden, met als beoogd resultaat een grote variatie aan riviergebonden ecotopen (Cornelissen et al. 2006). Zowel hard- als zachthoutoibossen, struweel, korte en hogere gras- en kruidenvegetaties, rivierduinen, oever wallen en een grote variatie aan wateren zullen in een mozaïekpatroon naast elkaar voorkomen. Dit is een ideaal landschap voor een rijke broedvogelgemeenschap, zowel voor soorten met een vaste verblijfplaats (spechten, uilen en roofvogels) als voor de meeste in het gebied aangetroffen Rode Lijstsoorten.

Kamsalamander

Realisatie/behoud van een gunstige staat van instandhouding van de kamsalamander in de ADW vereist maatregelen die zich richten op behoud en uitbreiding van de binnendijkse populaties tussen Weurt en Wamel, buiten het ingrepengebied. De strang bij de Turksweerd in het ingrepengebied speelt nauwelijks een rol bij het behoud van een gunstige staat van instandhouding in de ADW, daar het gaat om een zeer klein aantal individuen.

Door de strang bij de Turksweerd door middel van een wal te beschermen tegen overstroming, kunnen de in de ADW aanwezige kamsalamanders worden behouden. Behoud van overstromingsvrij landhabitat blijft eveneens gewaarborgd.

Rugstreeppad

Omdat de bulk van de Afferdensche en Deestsche rugstreeppadden aanwezig zijn in deelgebied 4 (zie Figuur 3), waar niet meer zal worden ingegrepen omdat dat deelgebied reeds is opgeleverd, zal de schade beperkt zijn.

Uitgangspunt van het herinrichtingsplan en het voorgenomen beheer is ondermeer de realisatie van tijdelijke, ondiepe plassen in combinatie met overstromingsvrije rivierduinen (Cornelissen et al. 2006). In deelgebied 4 is dat reeds gebeurd. Juist in dat gebied blijkt het bolwerk van de rugstreeppad in de ADW te zijn (Kaart 5). Het veldonderzoek in 2008 heeft aangetoond dat er als gevolg van de herinrichting optimale omstandigheden voor rugstreeppadden zullen worden gerealiseerd.

Bij realisatie van de voorgenomen inrichting en beheer, is er dus geen enkele reden om aan te nemen dat de ADW na herinrichting geen levensvatbare populatie rugstreeppadden zou kunnen herbergen.

Rivierrombout

Omdat de soort voorkomt in het hele Nederlandse stroomgebied van de Waal is het eventuele verlies van enkele larven verwaarloosbaar.

De aanleg van een meestromende nevengeul en de terugkeer van een meer natuurlijke dynamiek in het gebied leiden bovendien tot een uitbreiding van de voortplantingshabitat (www.minlnv.nederlandsesoorten.nl). Verwacht wordt dan ook dat het voorgenomen project een positieve uitwerking heeft op de populatie rivierrombouden.

C. Wijze van inventariseren

Broedvogels

Door middel van een uitgebreide broedvogelkartering volgens de criteria van SOVON (Hustings et al. 1985) is het plangebied onderzocht op broedvogels. Soorten van de

Rode Lijst en soorten die volgens DLG buiten de broedperiode een vaste verblijfplaats hebben (zie §5.1) zijn hierbij gekarteerd.

Er zijn zes ochtendbezoeken aan het onderzoeksgebied gebracht op 8 maart, 1 april, 21 april, 14 mei, 3 juni en 25 juni 2008. Op 25 en 26 februari, 15 maart, 27 maart, 24 en 26 april en 1 juni zijn er avondbezoeken gebracht voor nachttactieve soorten, in het bijzonder uilen, porseleinhoen en kwartelkoning. Hierbij is gebruik gemaakt van geluidnabootsing om eventueel aanwezige en niet uit zich zelf roepende vogels aan te zetten tot roepactiviteit.

Het veldonderzoek is uitgevoerd in combinatie met een door SOVON uitgevoerde broedvogelkartering in het kader van het Meetnet Zoete Rijkswateren. Veldgegevens van beide inventarisaties zijn gecombineerd geïnterpreteerd tot één set resultaten. Interpretatie van de gegevens tot territoria is uitgevoerd volgens de criteria van Van Dijk (2004).

Amfibieën

Op 19 september 2007 zijn de open wateren in het plangebied bemonsterd met een groot steeknet ten behoeve van het onderzoek naar het voorkomen van kamsalamanderlarven.

Tijdens avondbezoeken op 26 februari, 24 en 26 april en 7 mei 2008 zijn de open wateren in het gebied onderzocht op aanwezigheid van kamsalamander, met behulp van een sterke zaklamp. De aanwezigheid van rugstreeppad en poelkikker zijn tijdens de avondbezoeken op gehoor en zicht onderzocht. Onder geschikte weersomstandigheden (warm en vochtig) zijn deze soorten vocaal actief en kunnen dan eenvoudig worden geïnventariseerd en opgespoord met een zaklamp.

In de periode 30 april tot 6 mei is een strang ten zuidoosten van de Turksweerd (RD-coördinaten 172-433 en 434; Figuur 5) aanvullend onderzocht op het voorkomen van kamsalamander, met behulp van vier tweedelige amfibieënfuiken. De fuiken zijn dagelijks gecontroleerd.

Op 25 juni 2008 zijn de open wateren in het onderzoeksgebied overdag bemonsterd met behulp van een groot steeknet, om de aanwezigheid van larven van de kamsalamander te kunnen vaststellen.

Rivierrombout

Het onderzoeksgebied is in de tweede en laatste week van juni 2008 onderzocht op de aanwezigheid van rivierrombout. Hiertoe zijn de oevers van de Waal afgespeurd naar larvenhuidjes van deze soort en is in kruidenruigten gezocht naar volwassen dieren

D. Onderzoeker door wie de inventarisatie is uitgevoerd

Veldonderzoeken naar de aanwezigheid van broedvogels, amfibieën en ongewervelden is uitgevoerd door drs. R.P.W.H. (Rob) Felix. Rob Felix is zeer goed bekend met de Nederlandse avifauna, herpetofauna en entomofauna. Sinds 1998 heeft hij in dienstverband bij Bureau Natuurbalans – Limes Divergens talloze veldonderzoeken naar genoemde groepen uitgevoerd. Rob Felix is aangesloten bij SOVON, RAVON, EIS en De Vlinderstichting.

Veldonderzoeken naar de aanwezigheid van vleermuizen is uitgevoerd door drs. P.H. (Paul) van Hoof en Drs. G. (Gert) Hoogerwerf. Beiden zijn zeer goed bekend met de Nederlandse vleermuisfauna en met het werken volgens het protocol vleermuisonderzoek NGB, versie juni 2008.

Het vegetatieonderzoek is uitgevoerd door drs. A.A.M. De Goeij. Mevrouw De Goeij is zeer goed bekend met de flora en vegetatie van Nederland. Sinds 1988 heeft zij in dienstverband bij diverse onderzoeksbureaus vele flora- en vegetatiekarteringen

uitgevoerd. Vanaf 1993 is zij als vegetatiekundige werkzaam bij Bureau Natuurbalans – Limes Divergens.

E. De uitkomsten van eventuele inventarisaties in het veld.

Broedvogels

Tijdens de uitgebreide broedvogelkartering in 2008 zijn de volgende soorten met een vaste verblijfplaats vastgesteld in het plangebied: blauwe reiger, havik, buizerd, kerkuil, grote bonte specht, kleine bonte specht, groene specht en zwarte kraai (Tabel 2). De verspreiding van deze soorten is weergegeven in Kaart 3.

De buizerd was in 2008 vertegenwoordigd met vier bezette nesten en een territorium waarin niet gebroed werd. Van de havik waren er twee bezette nesten aanwezig. De blauwe reigerkolonie telde in 2008 23 bezette nesten en van de zwarte kraai zijn er 13 vastgesteld. Spechten bleken veelvuldig voor te komen. In elk bosperceel waren wel bomen met (oude) nestholten aanwezig. In een dergelijk dichtbevolkt gebied is het ondoenlijk om alle bezette nestgaten van oudere holten te onderscheiden.

De volgende Rode Lijstsoorten zijn vastgesteld in 2008: gele kwikstaart, graspieper, grauwe vliegenvanger, groene specht, grutto, kerkuil, kneu, koekoek, matkop, nachtegaal, patrijs, zomertaling en zomertortel. De verspreiding van deze soorten is weergegeven in Kaart 4.

Kamsalamander

Tijdens het veldonderzoek in 2008 is het voorkomen van kamsalamander vastgesteld in de strang ten zuidoosten van Terp Turksweerd (Kaart 7; RD: 172,8-432,0). Op 25 juni zijn er acht volgroeide larven aangetroffen. De locatie is dezelfde als waar in 1994 twee larven zijn gevangen en ligt vlakbij de locaties waar in daaropvolgende jaren enkele volwassen exemplaren zijn gezien.

Het ontbreken van waarnemingen van volwassen en halfwas dieren ondanks diepgaand onderzoek (schijnen, scheppen en fuiken, zie §4.3), geeft aan dat het hier gaat om een zeer klein aantal individuen.

Rugstreeppad

Tijdens het veldonderzoek in 2008 is het voorkomen vastgesteld van een flinke populatie rugstreeppadden in het centrale deel van de ADW (Kaart 5). Op basis van tellingen van roepende mannetjes (dagmaximum 80) zal het gaan om een populatie van minimaal enkele honderden dieren.

Bijna alle waarnemingen zijn gedaan in de zandige, ondiepe plassen van het reeds opgeleverde deelgebied 4 (Figuur 3). Dergelijke ondiepe wateren op een kale, zandige bodem vormen het optimale voortplantingsbiotoop van de rugstreeppad. Als echte pionier heeft de rugstreeppad een voorkeur voor hoog dynamische biotopen, zoals duinen, uiterwaarden van de grote rivieren, opgespoten (bouw-)terreinen, heidevelden en akkers. Voor de voortplanting is de rugstreeppad afhankelijk van ondiepe wateren die snel opwarmen. Vaak wordt gebruik gemaakt van poeltjes en plassen die in de loop van de zomer droogvallen.

Plaatselijk zijn rugstreeppadden waargenomen in deelgebieden 3 en 5. In deelgebieden 1 en 2 is de soort niet waargenomen.

Rivierrombout

Tijdens het onderzoek zijn drie volwassen rivierrombouts waargenomen op de landtong in het noordwesten van het plangebied (Kaart 8). Larvenhuidjes zijn ondanks gericht zoeken niet gevonden.

F. Functie van het plangebied

Broedvogels

Het plangebied vervult de functie van broedgebied, foerageergebied en overwinteringsgebied voor de waargenomen soorten.

Kamsalamander

De strang bij de Turksweerd is de enige locatie in het plangebied die voldoende geïsoleerd ligt om van overmatige dynamiek gevrijwaard te blijven, waar plaatselijk goed ontwikkelde onderwatervegetaties aanwezig zijn en die nagenoeg vrij is van vis. De strang ligt achter de zomerkade die van oost naar west door het projectgebied ligt. Dit betekent dat zolang het water lager staat dan de zomerkade de waterstand wordt bepaald door kwel.

De zomerkade heeft bij kilometerraai 899 (zomerbed Waal) een hoogte van ongeveer NAP + 10.00m. Uit statistieken blijkt dat een hogere waterstand dan NAP + 10.00m 4,5 dagen per jaar voorkomt, voornamelijk in de periode van november tot en met maart. De strang staat in de huidige situatie gemiddeld 4,5 dagen per jaar onder water.

De nabijgelegen terp en aangrenzende struweel, moerasvegetatie- en bosschages vormen een geschikt landbiotoop. Buiten de voortplantingstijd verblijven kamsalamanders bij voorkeur op hoger gelegen, overstromingsvrije en met bos of struweel begroeide plaatsen.

Alle overige wateren in het plangebied staan met elkaar en indirect met de Waal in verbinding, ondervinden daarom invloeden van verhoogde rivierdynamiek en zijn bevolkt met vis. Dergelijke wateren zijn in de regel ongeschikt als voortplantingswater voor een kritische soort als de kamsalamander, omdat een rijke onderwaterbegroeiing ontbreekt en vissen als de belangrijkste predators van salamanderlarven en –eitjes in ruime mate aanwezig zijn.

Rugstreeppad

De functie van het plangebied is leefgebied van de rugstreeppad. De soort heeft er zijn voortplantings- en landbiotoop en verblijft er jaarrond.

Rivierrombout

De functie van het plangebied is foerageergebied van volwassen libellen. De voortplanting (eifaset en opgroei van larven) vindt uitsluitend in de Waal zelf plaats). Metamorfose vindt plaats op de oevers van de Waal.

G. Mate van historisch voorkomen in het plangebied

Broedvogels

De volgende soorten met ‘vaste verblijfplaats’, en dus een jaarronde bescherming, zijn in de periode 1998-2008 in het plangebied waargenomen: blauwe reiger, havik, buizerd, torenvalk, steenuil, ransuil, kerkuil, grote bonte specht, kleine bonte specht, groene specht, boerenzwaluw, zwarte kraai (Lensink 2001).

Daarnaast zijn er uiteraard talloze soorten vastgesteld, waarvan het nest buiten de broedperiode niet onder de definitie ‘nest’ of ‘vaste verblijfplaats’ in artikel 11 van de Ffw valt.

Kamsalamander

Verreweg de meeste archiefwaarnemingen van kamsalamanders in de ADW zijn gedaan in de binnendijks gelegen kolken aan weerszijden van de voormalige

Waalbandijk (Kaart 7). Deze binnendijkse kolken worden door Creemers (2003) beschouwd als een goed voortplantingsgebied van kamsalamanders. De dijkbegeleidende binnenwateren aan de zuidzijde van de Waal, tussen Weurt en Wamel, waaronder die van de ADW, worden beschouwd als een kernleefgebied van de kamsalamander (Zollinger et al 2003). De binnendijkse kolken liggen allemaal buiten het plangebied van de voorgenomen ingreep.

Binnen de grenzen van het plangebied is in het verleden éénmaal voortplanting vastgesteld: in 1994 zijn twee larven gevonden in de strang ten zuidoosten van Terp Turksweerd. Andere archiefwaarnemingen van kamsalamander in het plangebied hebben betrekking op enkele volwassen individuen (1999: 1 ex. 2000: 2 ex.; 2003: 1 ex., allen rond dezelfde strang).

Rugstreeppad

Uit de ADW zijn diverse waarnemingen van rugstreeppadden bekend. Waarnemingen van voortplanting zijn in het verleden alleen gedaan in de oostelijke plassen, ter hoogte van Deest. Op andere locaties zijn enkele tientallen mannetjes waargenomen.

Rivierrombout

Sinds het begin van deze eeuw mag de rivierrombout beschouwd worden als een algemene soort in het rivierengebied van midden Nederland. De soort komt ondermeer in de gehele loop van de Waal voor, zo ook ter hoogte van de ADW. Rivierrombouts zijn de laatste jaren verspreid over het plangebied waargenomen (Waarnemingenverslag 2007, EIS-Nederland, Vlinderstichting en NVL).

H. Gevolgen van de voorgenomen activiteiten op de habitat

Broedvogels

Tijdens de uitvoeringsfase

Grondverzet en kapwerkzaamheden in de broedperiode kunnen leiden tot verstoring van broedende vogels en nesten. Dat is in strijd met de Ffw.

Eveneens in strijd met de Ffw is het kappen van bomen met nesten van spechten, uilen en/of dagroofvogels. Deze nesten hebben jaarrond een beschermde status.

Als gevolg van de voorgenomen ingreep zullen er diverse vaste verblijfplaatsen van vogels verdwijnen. In bomen die moeten worden gekapt zijn nesten aanwezig van de volgende soorten, met tussen haakjes de aantallen: buizerd (2), havik (1), groene specht (2), grote bonte specht (3) en zwarte kraai (7). Welke nesten in te vergraven terreindelen liggen is weergegeven in Kaart 3.

De kolonie blauwe reigers, één van de twee havikhorsten, twee van de vier buizerdnesten en zes van de dertien zwarte kraaiennesten blijven behouden. Zij zijn aanwezig in bomen die niet worden gekapt.

Als gevolg van een nieuwe inrichting

Van het in 2008 aanwezige bos met een oppervlak van 30 ha., zal 14,5 ha worden gekapt. De overige 15,5 ha blijft behouden. Het verlies aan bos wordt ruimschoots gecompenseerd door 17,6 hectare nieuw te ontwikkelen (ooi)bos.

Voor boombewonende vogelsoorten met een vaste verblijfplaats zal na herinrichting dus ruim voldoende nestgelegenheid beschikbaar zijn. Van de in het plangebied broedende roofvogelsoorten buizerd en havik is bekend dat deze soorten er geen moeite mee hebben nieuwe nesten te bouwen, indien bestaande (kraaien)nesten ontbreken (Bijlsma 1993). Ook de aanwezige spechtensoorten zijn goed in staat nieuwe nestholten uit te hakken.

Het plangebied zal worden ingericht en beheerd middels een integrale jaarrondbegrazing met runderen en paarden, met als beoogd resultaat een grote variatie aan riviergebonden ecotopen (Cornelissen et al. 2006). Zowel hard- als zachthoutoibossen, struweel, korte en hogere gras- en kruidenvegetaties, rivierduinen, oever wallen en een grote variatie aan wateren zullen in een mozaïekpatroon naast elkaar voorkomen. Dit is een ideaal landschap voor een rijke broedvogelgemeenschap, zowel voor soorten met een vaste verblijfplaats (spechten, uilen en roofvogels) als voor de meeste in het gebied aangetroffen Rode Lijstsoorten.

Kamsalamander

Gedurende de uitvoeringsfase

Directe schade als gevolg van de ingreep is uitgesloten. Zowel het voortplantingswater als de landhabitat (moerasvegetaties en bosschages op de oevers en rond de nabijgelegen terp) liggen buiten de ingreeplocaties en worden ongemoeid gelaten.

In de wateren die wel worden vergraven of mogelijk anderszins worden aangetast zijn nooit kamsalamanders waargenomen. Deze wateren hebben een te hoge dynamiek en/of zijn bevolkt met vis, en zijn dan ook niet geschikt voor kamsalamanders.

Directe schade aan individuen en voortplantingswateren is dan ook zeer onwaarschijnlijk.

Als gevolg van een nieuwe inrichting

Na aanleg van de nevengeul zal de waterstand in het gebied fluctueren met de waterstand in het zomerbed van de Waal. De strang heeft aan de noordzijde een maaiveldligging van ongeveer NAP +8,50m. Deze waterstand wordt volgens de statistieken gemiddeld 25 dagen per jaar overschreden (RWS *in litt.*). Door de aanleg van een de nevengeul zullen de overstromingsfrequentie en -hoogte in het gebied dus toenemen van gemiddeld 4,5 naar 25 dagen per jaar. Het gevolg hiervan is dat zowel de dynamiek als de kans op bevolking met vis toenemen. Mogelijk leidt dit ertoe dat de strang in de toekomst minder geschikt is als voortplantingsplaats voor kamsalamanders. Deze soort houdt van laagdynamische wateren die vrij zijn van vis.

Rugstreepad

Gedurende de uitvoeringsfase

Als gevolg van de voorgenomen ingreep kunnen plaatselijk voortplantingsplaatsen van rugstreepad verdwijnen door vergraving.

De voorgenomen graafwerkzaamheden zijn aan de andere kant louter positief voor de rugstreepad. Ze leiden tot een continue beschikbaarheid van tijdelijke, ondiepe wateren voor de voortplanting en optimaal landbiotoop in de vorm van open zand. Gedurende de hele uitvoeringsfase zullen dan ook constant optimale rugstreepaddenbiotopen ontstaan, waar succesvol kan worden voortgeplant. Dit kan leiden tot een (tijdelijke) toename van de populatie in het gebied.

Als gevolg van een nieuwe inrichting

Uitgangspunt van het herinrichtingsplan en het voorgenomen beheer is ondermeer de realisatie van tijdelijke, ondiepe plassen in combinatie met overstromingsvrije rivierduinen (Cornelissen et al. 2006). In deelgebied 4 is dat reeds gebeurd. Juist dat gebied blijkt het bolwerk van de rugstreepad in de ADW te zijn (Kaart 5). Het veldonderzoek in 2008 heeft aangetoond dat er als gevolg van de herinrichting optimale omstandigheden voor rugstreepadden zullen worden gerealiseerd.

Bij realisatie van de voorgenomen inrichting en beheer, is er dus geen enkele reden om aan te nemen dat de ADW na herinrichting geen levensvatbare populatie rugstreeppadden zou kunnen herbergen.

Rivierrombout

Zowel het foerageerhabitat als het voortplantingshabitat worden niet door de ingreep aangetast.

I. Mitigerende maatregelen

Broedvogels

Voorafgaand aan het broedseizoen, dus globaal voor medio maart, wordt het gebied waar dat seizoen gewerkt gaat worden, braak gelegd. Dit houdt in dat alle opgaande beplanting vooraf verwijderd wordt en dat van graslanden vooraf de teelaardelaag wordt verwijderd. Hiermee wordt het gebied onaantrekkelijk voor de meeste broedvogelsoorten. Deze situatie wordt gehandhaafd tot na afloop van de werkzaamheden:

- o graslandpercelen: zode stuk frezen en daarna een grove grondbewerking (ploegen of spitzfreen).
- o bouwland percelen: grove grond bewerking (ploegen of spitzfreen), voor zover de boer zelf dit al niet gedaan heeft.
- o bosgebied: frezen en bewerking met vaste tand cultivator.

Bomen met vaste verblijfplaatsen van spechten, uilen en/of roofvogels worden buiten de broedtijd gekapt. Hierbij is ontheffing van de Ffw noodzakelijk.

Kamsalamander

Omdat het actuele leefgebied niet wordt geschaad, is schade aan individuen en leefgebied niet aan de orde en zijn mitigerende maatregelen tijdens de uitvoering niet van toepassing.

Om de voortplantingslocatie van kamsalamanders te beschermen tegen overstroming wordt voorgesteld de noordoostelijke helft van de strang (daar waar de kamsalamanders zijn waargenomen) van het omliggende gebied te isoleren, door aanleg van een aarden wal. De dimensies van de aarden wal dienen te worden afgestemd op de toekomstige overstromingshoogten, zodat deze tot dezelfde overstromingsduur kan worden teruggebracht zoals die nu voor de strang geldt.

Door het veiligstellen van een laagdynamisch voortplantingswater middels een aarden wal, met een nabijgelegen hoogwatervrij landbiotoop met hardhoutoobos, blijft een voldoende groot gebied beschikbaar als leefgebied voor de kamsalamander.

Rugstreeppad

Tijdens de uitvoeringsfase

- Voorkomen van schade aan dieren in landleefgebied:
 - o Ontgravingen in deelgebieden 3 en 4 (volgens planning in 2013, zie Kaart 1e) dienen te worden uitgevoerd buiten de overwinteringsperiode van de rugstreeppad, die loopt vanaf november t/m februari.
 - o Uitgegraven stronken, strooisellagen en moerasvegetaties dienen (tijdelijk) te worden gedeponneerd in naastgelegen deelgebieden, zodat eventueel aanwezige dieren kunnen ontkomen en een veilig heenkomen kunnen vinden.

- Voorkomen van schade aan dieren in voortplantingswateren:
 - o In het vroege voorjaar (februari/maart) dient informatie te worden ingewonnen bij een ter zake kundige over de aanwezigheid van locaties in het dat jaar af te graven gebied, die mogelijk als voortplantingsplaats geschikt zijn.
 - o Voorafgaand aan het voortplantingsseizoen, dat loopt van april t/m augustus, dienen deze mogelijke voortplantingswateren te worden afgezet met folie en ingegraven emmers. Dit moet voorkomen dat er amfibieën van buitenaf in het te vergraven water terecht kunnen komen.
 - o Eventueel aanwezige padden binnen de schermen kunnen op geschikte avonden op zicht worden opgespoord en buiten de schermen gezet.

Het soortenrijk maken én houden van de ingreeplocaties kan overigens tot gevolg hebben dat optimale voortplantingslocaties, die overal zouden kunnen ontstaan door graafwerkzaamheden, voertuigbewegingen en allerlei kleinschalige ingrepen, niet als zodanig door rugstreeppadden kunnen worden benut. Dit remt de ontwikkeling van populaties aanzienlijk en draagt niet bij aan een gunstige staat van instandhouding. Maatregelen ter voorkoming van overtreding van de wet kunnen op die manier dus onbedoeld een averechtse uitwerking hebben.

Rivierrombout

Ten tijden van de metamorfose, wanneer larven het water uitkruipen en er op de strandjes een gedaanteverwisseling optreedt in volwassen libellen (juni en juli), dienen de Waaloevers gevrijwaard te blijven van ingrepen.

J. Compenserende maatregelen

Broedvogels

Compenserende maatregelen worden niet noodzakelijk geacht. Het aantal potentiële broedlocaties neemt door uitbreiding van zowel hard- als zachthoutoobos in de toekomstige situatie toe. Foerageergebied blijft behouden en of wordt uitgebreid. Op deze wijze wordt de gunstige staat van instandhouding van specht- en roofvogelsoorten ruimschoots gewaarborgd, zo niet verbeterd.

Kamsalamanders

Er wordt bewust voor gekozen om geen nieuw voortplantingswater aan te leggen op een overstromingsvrije locatie in het gebied, als compensatie voor de mogelijke schade aan kamsalamanders. Overstromingsvrije locaties in het gebied zijn bestemd voor spontane ontwikkeling van hardhoutoobos. Een compensatiepoel die aan de hoge eisen van kamsalamanders voldoet dient een dermate groot oppervlak te hebben, dat er op de hoogwatervrije plaatsen nauwelijks ruimte voor een fatsoenlijke ontwikkeling van hardhoutoobos over blijft. Omdat hardhoutoobos in Nederland een zeer zeldzaam en bedreigd habitatype is, wordt de ontwikkeling ervan als prioritair boven de aanleg van een poel beschouwd.

Rugstreeppad

Omdat het gebied door de voorgenomen ingreep alleen maar geschikter wordt voor de soort, is de noodzaak tot compensatie niet aan de orde.

Rivierrombout

Omdat het gebied door de voorgenomen ingreep alleen maar geschikter wordt voor de soort, is de noodzaak tot compensatie niet aan de orde.

K. Periode van uitvoer mitigerende maatregelen**Broedvogels**

Braaklegging (verwijderen van opgaande vegetatie) wordt uitgevoerd in de periode buiten het broedseizoen van vogels, dus globaal buiten de periode maart t/m juli.

Kamsalamander

De aanleg van een aarden wal rondom de strang dient te zijn gerealiseerd voor oplevering van het project medio 2014. Daarna wordt namelijk de nevengeul verbonden met de rivier en vanaf dat moment nemen de kansen op overstroming toe.

Aanleg van de aarden wal zal plaatsvinden in de periode augustus t/m februari om verstoring van broedende vogels in en rond de strang te voorkomen.

De aarden wal zal deels worden aangelegd op kortgrazige grond, deels op een akker. Schade aan aanwezige individuen van de kamsalamander en andere amfibiesoorten is derhalve uitgesloten, daar er op dergelijke locaties geen schuilplaatsen voorhanden zijn en er zich daarom geen dieren zullen ophouden.

Rugstreeppad

Ontgravingen in deelgebieden 3 en 4 (volgens planning in 2013, zie Kaart 1e) dienen te worden uitgevoerd buiten de overwinteringsperiode van de rugstreeppad, die loopt vanaf november t/m februari.

In het vroege voorjaar (februari/maart) dient informatie te worden ingewonnen bij een ter zake kundige over de aanwezigheid van locaties in het dat jaar af te graven gebied, die mogelijk als voortplantingsplaats geschikt zijn.

Voorafgaand aan het voortplantingsseizoen, dat loopt van april t/m augustus, dienen deze mogelijke voortplantingswateren te worden afgezet met folie en ingegraven emmers. Dit moet voorkomen dat er amfibieën van buitenaf in het te vergraven water terecht kunnen komen.

Rivierrombout

De twee locaties waar gewerkt gaat worden in de Waaloever zelf, worden in de maanden juni en juli met rust gelaten.

L. Mogelijke alternatieven

Om te voldoen aan de eisen die gesteld worden aan waterberging, stuwing en veiligheid, ligt het tracé van de nevengeul vast. Er zijn derhalve geen alternatieven, waarbij overtredingen van de Ffw voorkomen kunnen worden.

M. Zorgvuldig handelen**Broedvogels**

Bij de planning van de werkzaamheden wordt rekening te worden gehouden met de seizoensactiviteiten van buizerd, havik, grote bonte specht en groene specht, om verstoring in de kwetsbare periode (voortplanting) te voorkomen.

Direct voorafgaand aan de kapwerkzaamheden worden de te kappen bomen geïnventariseerd op de aanwezigheid van genoemde soorten. Dit zal gebeuren onder begeleiding van een ter zake kundige. Indien er nesten/holtes in gebruik zijn, wordt overlegd welke werkwijze gehanteerd zal worden de vogels te verjagen.

In het plangebied zelf en in de directe omgeving is ruim voldoende leefgebied aanwezig waar eventueel te verjagen individuen naar kunnen uitwijken.

Kamsalamander

Door het veiligstellen van een laagdynamisch voortplantingswater middels een aarden wal, met een nabijgelegen hoogwatervrij landbiotoop met hardhoutoibos, blijft een voldoende groot gebied beschikbaar als leefgebied voor de kamsalamander.

Rugstreeppad

Middels mitigerende maatregelen wordt tegemoet gekomen aan de eis zorgvuldig te handelen (zie boven).

Rivierrombout

Middels mitigerende maatregelen wordt tegemoet gekomen aan de eis zorgvuldig te handelen (zie boven).

N. Maatregelen om niet te voorkomen schade aan individuen te herstellen**Broedvogels**

Er wordt vanuit gegaan dat er geen directe schade aan individuen optreedt.

Kamsalamander

Er wordt vanuit gegaan dat er geen directe schade aan individuen optreedt.

Rugstreeppad

Als gevolg van de herinrichting worden optimale omstandigheden voor rugstreeppadden gerealiseerd.

Rivierrombout

Als gevolg van de herinrichting worden optimale omstandigheden voor rivierrombout gerealiseerd.

O. Dringende redenen van groot openbaar belang

De ingreep vindt plaats in het kader van de planologische kernbeslissing (pKB) 'Ruimte voor de Rivier': het nieuwe regeringsbeleid om de veiligheid tegen overstroming te kunnen garanderen.

P. Reden waarom zorgvuldig handelen niet mogelijk is

In elk geval van schade aan beschermde soorten wordt gestreefd naar het voorkómen of beperken van zoveel effecten als mogelijk is. Er zijn geen gevallen waar zorgvuldig handelen niet mogelijk is.